

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Aars og Voss's latin- og realskole.

Indbydelsesskrift

1881.

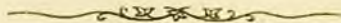
Indbydelsesskrift

til

den offentlige examen i juni og juli 1881

ved

Aars og Voss's latin- og realskole.

Kristiania.

Trykt hos W. C. Fabritius.

1881.

Indhold.

	Side.
Bidrag til dansk-norskens lydlære. Af K. Brekke . . .	1—66
Skole-efterretninger	67—88
Examenstabel	89—115

Bidrag

til

dansk-norskens lydlære.

Af

K. Brekke.

Bidrag

II

Dansk-norskens Lydlære

»— thi uden lyd intet sprog.«

Storm, Engelsk Filologi.

K. Brøkke.

I nærværende lille afhandling har jeg forsøgt at give en systematisk oversigt over lyd, lydbetegnelse, akcentuation og tonelag i det dansk-norske bysprog, således som det lyder her på östlandet i de dannede klassers utvungne dagligtale. I fremstillingens form har jeg i det væsentlige fulgt Henry Sweets Afhandling: *Sounds and Forms of Spoken Swedish* (første halvdel), udgivet i *Transactions of the Philological Society* 1877—1879.

Man behöver kun at kaste et löst blik på dette vort sprog for at se, at det i höi grad mangler fasthed og konsekvens. Dette er ganske naturligt: det står jo endnu midt i sin udvikling, og to store faktorer virker i modsat retning: danske reminiscenser og norske tendenser. At disse sidste er de sterkeste, og at sproget bevæger sig i en bestemt national retning, er umiskjendeligt. Sägodtsom alle er vel også nu enige om, at det kun kan være til gavn for sprog og folk, at de nationale elementer også her støttes og værnes om; men på den anden side har også enkeltes ivrige „fornorsking“ af sin tale og skrift, hvor de har villet drive udviklingen for hurtig frem, netop bidraget til at gjöre det nuværende sprog end mere usikkert og inkonsekvent.

At efterwise forholdet mellem disse stridende kræfter i en udförlig fremstilling af dansk-norskens lydlære, derom er der selvfølgelig her ikke tale; et sådant arbeide ligger langt over mine kræfter. Men selv uden at være specielt norsk filolog har jeg troet det muligt, på basis af almindelige fonetiske studier, at levere et lidet bidrag til belysning af enkelte sider af vort talesprogs formelle bygning, og det er mit håb, at her, ved siden af det allerede kjendte, også vil findes en del nyt, som vil kunne bruges, når en dygtigere hånd tager fat på arbeidet. — Ord-listerne er på langt nær fuldstændige; for *d* (stumt og = *t*) har de rent måttet slöifes på grund af det indskrænkede rum; af samme grund har jeg, på få undtagelser nær, måttet afholde mig fra at gjöre de sammenligninger med andre sprog, hvortil især engelsken byder saa rigeligt stof.

Lydene er ordnede efter det Bell-Sweet'ske system, det bedste, man endnu har. Enkelt tonelag er betegnet ved ', det

sammensatte ved ' foran den akcentuerede vokal; står denne i første stavelse, er tegnet sat i spidsen af ordet. I regelen er betoningen blot angivet der, hvor den afviger fra den almindelige lov. Tonetegnene er også benyttede til at vise hovedakcentens plads; hvor biakcenten betegnes, sker det ved ' over vedkommende stavelses vokal. Lydskriften (bogstaver og ord) står indenfor (). I eksemplerne i andet afsnit har jeg for letheds skyld ofte blot brugt apostrofer og fede typer.

Under udarbejdelsen har Sweets ovennævnte afhandling til- ligemed et tidligere arbeide af samme: *On Danish Pronunciation* ydet mig den væsentligste hjælp; jeg tør dog sige, at jeg aldrig har akcepteret for dansk-norsken noget af det, han her har gjort gjeldende for søstersprogene, uden efter en nøiagtig under- søgelse af de tilsvarende fænomener i vort eget sprog; ofte er jeg, uafhængig af ham, kommet til samme resultat. Endvidere har jeg benyttet *Aars: Lidt om vort sprog og dets udtale* (Aars og Voss's skoles program 1880) og *Retskrivningsregler, Knudsen: Haandbog i den dansk-norske Sproglære* samt *Storm: Engelsk Filologi* og sammes afhandling: *Om Tonefaldet (Tonelaget) i de skandinaviske Sprog* (Vidensk.-Selsk. Forhandl. 1874), på hvilken sidste min opfatning af vort tonelag helt igjennem er bygget. *Åxel Kock: Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent* er først kommet mig ihænde idag.

Nu da arbeidet er færdigt, føler jeg kun altfor godt, hvormeget her mangler, og hvor ofte jeg blot har kunnet pege på det enkelte fænomen uden at finde den store lov. En undskyldning tør jeg vel håbe man vil finde i den titel, det hele bærer: det er kun et „bidrag.“

Kristiania den 31te Marts 1881.

L y d.

Medens grammatikerne allerede i de ældste tider fandt det rigtige princip for en systematisk inddeling af konsonanterne, det fysiologiske, og efter de forskjellige artikulationssteder inddelte dem i gutturaler, palataler, dentaler osv., har der i behandlingen af vokalerne lige til vor tid hersket megen usikkerhed og vilkårlighed. Man savnede her det fingerpeg, som beröringen mellem tungen og ganen gav for de fleste konsonanters vedkommende, og holdt sig derfor hovedsagelig til lydens akustiske virkning, dens farve (*timbre*). Men en lyd er kun en svævende basis for en videnskabelig inddeling: den undergår mangfoldige fine modifikationer hos de forskjellige individer og vil opfattes höist forskjellig efter iagttagerens mer eller mindre skarpe öre; ofte kan den blot bestemmes i forhold til sine omgivelser, ikke i og for sig. Og skjönt man nok havde slået fast visse hovedpunkter, var der ingen enhed, men en meget subjektiv systematiseren i de talrige specielle undersøgelser; den röde tråd i det hele havde ingen fundet.

Det er engelskmanden Alex. Melville Bell's for tjeneste at have gjort dette. Han har, som han selv siger

i indledningen til sit hovedverk, *Visible Speech*, givet vokalerne

«a local habitation and a name»,

påvist, hvorledes de «bor» på et bestemt sted i munden, artikulerede af en bestemt del af tungen, og hvorledes de enkelte lyd slutter sig sammen til et smukt og regelmæssigt hele, styret af klare og utvilsomme love. Hans system — det Bell-Sweet'ske*), som det almindeligvis kaldes — har derfor givet studiet af vokalerne en ganske anderledes solid grundvold og er på dette felt epokegjørende. Det tør være disputabelt i enkelte mindre vigtige dele (kfr. Storm, Eng. Filol. p. 34), men dets egentlige idé vil altid stå urokket.

Af hensyn til rummet kan her blot gives de nødvendige vink til forståelse af schemaet, forresten henvises til prof. Storms udførlige fremstilling i *Engelsk Filologi* p. 32 flgg.

Ligesom konsonanten er guttural, palatal og dental, således også vokalen, d. e. den skabes enten over tungero- den (*back*), tungeryggen (*mixed*) eller tungespidsen (*front*). At vokalen «skabes» her, vil sige, at det er denne del af tungen, som danner det fremtrædende punkt, hvorover luften fra lungerne stryger på veien ud gennem munden; udtaler man *i* og *o* efter hinanden, føler man let, at der ved *i* er stramning i tungespidsen, og at den for øieblikket er det vigtigste tungenparti, ved *o* trækkes hele tungen tilbage, spidsen falder uvirksom ned, og spændingen føles i tungero- den. I det franske *dot* har man en palatal vokal, der artikuleres på midten af tungen (*mixed*). Dette er den horisontale inddeling. Den anden, den ver-

*) Efter hans elev, Mr. Henry Sweet, en af nutidens første fonetikere, forfatter af *Handbook of Phonetics, History of English Sounds* etc. etc.

tikale, beror paa tungsens høide: de tre trin, man føler, tungen falder igjennem, når man udtaler rækken *i—e—æ*, viser sig at være hovedstillinger, som sprogene fortrinsvis har valgt ud af den uendelige mængde, og gjentfindes derfor også ved «back-» og «mixed»-stilling, kfr. (europæisk) *u, o, å*. Enhver af de herved fremkomne vokaler kan labialiseres *o*: udtales med rundede læber («rounding»); man gaa f. eks. fra *i* til *y*, fra *e* til *ö* osv. Endelig kan hver vokal «åbnes» ved slappere tunge- og mundstilling; herved fremkommer distinktionen mellem «*narrow*» (som *e* i norsk *pen*) og «*wide*» (*e* i norsk *pen*).

Ved den form, som tungsens og læbernes stilling giver mundhulheden, resonanskammeret for den fra lungerne gennem stemmebåndene tonende luftstrøm, bestemmes den specielle klangfarve, stemmelyden får i det enkelte tilfælde. Men klangfarven, det er med et andet navn vokalen.

Vokaler		
i u e ö æ a o å y ø ä å	i u e ö æ a o å y ø ä å	i u e ö æ a o å y ø ä å
Klangfarve		

Vokaler.

Narrow.			Wide.		
		i high-front vi (fr. fini)			i high-front nei (eng. bit)
	ø mid-mixed hoppe (tysk gabe)	e mid-front le (fr. été)			æ mid-front ven (eng. pen)
		ä low-front hær (eng. air)	a low-back hær (fr. lasse)		
Narrow-Round.			Wide-Round.		
	u high-mixed hus	y high-front by (fr. lune)		u high-mixed taus	
o mid-back (NB. close) snør		ö mid-front dö (fr. peu)	o mid-back (NB. close) komme		ø mid-front sødt (fr. jeune)
å low-back (NB. close) båd		ø low-front før (sv. för)			

Det åbne («wide») i og u forekommer kun i diftonger som glidningens endepunkt (se under dift.). De øvrige vokallyd vil blive behandlet i følgende orden: (a), (æ), (i), (e), (æ), (ä), (y), (ö), (ø), (ø), (u), (o), (o), (å). Længde udtrykkes ved fordobling (aa = ā). Merk forskjellen på (æ) — (ä), på (o) — (ø) og på (ö) — (ø) — (ø).

a: (a), (aa): *kan, dag* (daag). Samme lyd som det lange franske **a** i *grasse, flamme*. Det svenske (aa) ligger ialmindelighed dybere, af sydsvensker udtales det ofte sterkt tilbagetrukket («*low-back-narrow*»). Det høie, lyse **a**, som høres på vestlandet (f. eks. Stavanger) er ukjendt i det østlandske.

ø: *hoppe* (hoppə), *arrestere* (arræst'eerə). Altid kort og ubetonet. Finalt ubetonet **e** er altid (ə). Denne vokals «*narrowness*» er vel høist tvilsom, kfr. Storm, Eng. Filologi pag. 40; tungen går fra den forudgående stilling simpelthen over til en neutral hvilestilling, uden at den egentlig har til hensigt at artikulere nogen bestemt vokal. Derfor blir dens klang sterkt påvirket af foregaaende lyd, især efter vokaler, smlgn. *bie* og *gode* (gooə)*). Mellem to konsonanter, som i *vækker, væggen, bibel, sammen* er det den rene stemmelyd, som et øieblik lader sig høre, idet tungen skifter stilling; også denne betegnes her ved (ə).

i: (i) i *finde* (finnə), (ii) i *fin*. Det åbne **i** findes ikke i bysproget, men vel i landsmålet. I vulgærsproget er kort **i** ialmindelighed sunket til **e**: *fisk* (fesk), *spille* (spellə).

e: (e) i *bredde, fedt* (fet), *fetere*, (fet'eerə), (ee) i *se, fed* (feet), *'mere*. Langt (ikke kort) **e** og **i** er oftest (i¹) og (e¹), d. e. de løftes høiere op mod ganen og får derved en tyndere, mere indkneben lyd end den almindelig europæiske.

æ: (æ) i *pen, fest, næb*. Sænkes i vulg. ofte til (ä). (ææ) i ord som *forbjerges, læse, glæde, sjæl* er ifærd med at udryddes og erstattes sedvanligvis af (ee), (gleedə) for (glææde), (leesə) for (lææsə) osv. Denne forandring er vistnok fremgaaet af en bevidst stræben hos de dannede klasser efter at undgå det brede (üü), som vulg. har ind-

*) I de dialektiske Kristianiaformer *la-a = lagde, sa-a = sagde* er der fuldstændig assimilation.

sat i de samme ord, og som især er fremtrædende foran tykt **l**; sammenl. vulg. (fäü**l**) eller (fäü**l**) med yderligere sænket (ü) = *fæl*, (rüäv) = *ræv* ved siden af det «line» (fecl), (reev). Mellem disse to går da den oprindelige udtale tilgrunde.

ä: (ä) i *lærke, ert*, (ää) i *vare, er, jern*. Blot foran **r**.

y: (y) i *synd* (syn), *nytte*, (yy) i *by, styre, syn*. Adskiller sig fra det franske ved trægere læberunding og deraf følgende mere uklar klang.

ö: Altid langt: *dö, höne, söd* (sööt).

ø: Altid kort: *dødt* (döt), *höns, lökke*.

o: (o) i *smör, störst, törke*; (oo) i *höre, örn* (öörn)*.

Blot foran **r**.

De bagre rundede («back-round») vokaler har i de skandinaviske sprog undergået en eiendommelig «lippenverschiebung», først omtalt af Sweet i hans afhandling *On Danish Pronunciation* (pag. 8 flgg.). De europæiske lyd **u**, **o** og **å** adskiller sig nemlig fra hinanden, ligesom **y**, **ö** og **ø**, ikke blot ved sin forskjellige höide (som **i**, **e** og **ä**), men også gennem forskellige grader af læberunding; denne er stærkest for **u** (fr. *tout*), mere åben ved **o** (fr. *autre*) og ved dannelsen af **å** (eng. *all*) nærmes mundvigerne blot ganske svagt mod hinanden. Men i de skandinaviske sprog trænger den lavereliggende lyd over på den høieres gebet, og **å** udtales med **o**'s runding, **o** med **u**'s. Det er dette, som i schemaet er antydet ved ordet *close* (= Sweets: *with high (mid) rounding*) føiet til vokalens navn. I svensk og norsk blir denne forskyvning fuldstændiggjort ved, at **u**, som har fået sin nabo for nær på livet (thi **o** har samtidig også hævet sig lidt, ialfald i

*) om (r) og (n): „afbrudt“ r og supradental konsonant, se pag. 17 flgg.

norsk, kfr. Storm, Eng. Filol. 41, a. 1), opgiver sin *back*-stilling og får en mere fremskudt plads mellem **u** og **y** *), hvilket sidste det for udlændingen ligner sterkt i klang. Det svenske **u** (*tusan*) ligger endnu nærmere **y** end vort, der netop indehar midtpunktet, er «*mixed*». Disse abnorme bagre vokaler er den slemmeste anstødssten for os normænd ved tilegnelsen af et fremmed sprog.

u: (u) i *hund* (hun), *huske*, *kurv*, (uu) i *dun*, *hus*, *lur*, *surt* **).

o (NB. close): (o) i *bonde* (bonnø), *troede* (trøddø), *sukker* ('søkkør), (oo) i *to*, *hoved* (hoodø), *jord* (joor). Ligger, som ovenfor bemærket, højere end systemets «*mid-back*» og gjengives af udlændinger almindelig med **u**.

o (NB. close). Altid kort: *blot*, *blåt*, *norsk*. Ophæves rundingen, giver det det lyse **a** i fr. *patte* og er altså det europæiske åbne **o** med abnorm runding; dog høres undertiden også en åbnere udtale.

å (NB. close). Altid langt: *så*, *stål*, *tåre*. Sammenlignet med det eng. **å** (*awe*, *all*, *boar*) er hos os tungen ikke så sterkt tilbagerukket og hele stillingen mindre

*) Denne tendens til at skyde u'et frem spores let også i andre sprog, men tilhører der den skjødesløse udtale, kfr. Sweet, Handbook, pag. 111: — which (o: de engelske u-lyd) often closely resemble the Swedish (skal være norsk) u. I Frankrig hørte jeg atter og atter et omtrent norsk u i oppasserens stående svar: „*Tout d' suite, m'sieu!*“

***) I det Kristiania'ske vulgærsprog høres undertiden et delabialiseret („unrounded“) og samtidig åbnet og lidt sænket u, således hyppig i tiltaleordet „*gut*“, især når det er ubetonet („*ja da, gut!*“). Det har en lyd mellem (ø) og (e), hvilket sidste det ofte kommer meget nær. Selv om denne lyd aldrig hæver sig over det vulgære, har den sin interesse derigennem, at u både i svensk og engelsk, rigtig nok på et langt tidligere stadium, på samme måde har mistet sin runding (i svensk dog kun delvis) og skabt de „landsgyldige“ lyd i sv. *kung*, *full* og i eng. *but*, *none*.

spændt (*narrow*). Den norske vokals sterke læberunding gjør nemlig den indre *«check-rounding»* (ə: stramning af det bagre kindparti), som efter Sweet er de bagre rundede vokalers egentlige kriterium, noget nær overflødig.

Diftonger.

Når tungen går fra en vokal til en anden, som f. eks. i *ma-i*, opfatter øret blot de to lyd *a* og *i*, denne bevægelses udgangs- og endepunkt. Alle de gennemgangslyd, som den løber hen over, forsvinder ved siden af disse, ikke såmeget på grund af bevægelsens hurtighed, som fordi ekspirationstrykket under glidningen er overordentlig svagt sammenholdt med de to vokalers sterke markering. Det er også klart, at disse overgangslyd, om de stadig hörtes, vilde berøve sproget dets klarhed og kraft.

Udføres derimod denne tungens glidende bevægelse med jævnt voksende eller aftagende ekspirationstryk uden pludselig indtrædende forsterkning ved den sidste vokal, blir disse gennemgangslyd hörbare og anvendes af sproget til dannelse af en egen art sammensatte vokallyd: diftongerne.

En diftong er en vokal i forbindelse med en sådan glidelyd (eng. *glide*). I *ai* betegner således *i* ikke sin egen lyd, thi så høit når bevægelsen sjelden, men hele den mellem de to vokaler liggende lydrække: det karakteristiske for diftongen er netop, at den ikke er en diftong, men en polyftong. Glidelyden kan gå foran eller følge efter vokalen. I første fald har vi de såkaldte *foreglide diphth.*, hvor *the glide* imidlertid let udvikler sig til konsonant (således til *j* i fr. *fier*, it. sp. *fiero*, til *w* i fr. *oui*, it. *buono*, sp. *bueno*); de vil dog kunne høres i ethvert sprog ved træg udtale f. eks. af *j* foran vokal. Man kan

let frembringe dem ved at stille tungen f. eks. i **e**-stilling og lade den glide til **a**: det lyder som *ja*, kun med mindre markeret **j**-lyd. Den anden klasse, *after-glide diphthongs*, dannes, således som de almindeligvis forekommer, ved at tungen fra en lavere stilling, «basisvokalen», svinger sig op mod **i** eller **u**; de kan derfor efter glidningens retning inddeles i **i**-diftonger (som norsk **ei**) og **u**-diftonger (som norsk **au**)*). Enten er da basisvokalen lang med kort *glide*, som i eng. *tale*, fr. *bataille*, eller omvendt, som i eng. *eye*, fr. *travail* og alle de dansk-norske diftonger. Eftertrykket er stærkest på vokalen og falder jævnt med glidelyden.

Idet nu selve glidningen er det for diftongen væsentlige, blir det af mindre betydning, om den når helt op til **i** eller **u**; thi øret vil straks opfatte lydens retning og tror derfor at høre disse vokaler, selv om tungen standser adskillig lavere. Det viser sig også, at enkelte sprog, som engelsk og tysk, har simplificeret sine lyd: **i**-diftongerne når i det første til et tilbagetrukket (og derved dunklere) åbent **i**, **w** i *how* repræsenterer blot et rundet (ə), medens **u** i tysk *haus* i virkeligheden er (o) eller (o). Kfr. Sweet, *Handbook* pag. 72.

I dansk-norsk ender **i**-diftongerne ved (i), **u**-diftongerne ved (u). Den pag. 9 omtalte høie stilling af vort **i** bevirker imidlertid, at også glidelyden ofte når temmelig høit og synes at ende i (i), f. eks. ved et energisk *nei!* Dette **i** er dog aldeles forskjelligt fra den palatale konsonant **j** og skrivemåden *nej*, *høj* derfor urigtig (Storm, Eng. Filol. pag. 44 & 45).

Diftongerne er: (æi), (øi) — (æu). Hertil kommer de fremmede (aī) og (oi).

*) Da vokalen sedvanligvis ligger lavest, kan man kalde *fore-glide diphth.* faldende, de andre stigende.

æi: *hei, jeg, mig, seksten* (sæisN). Den har en noget mager, tynd klang, derfor hører man ofte i effektsøgende og deklamatorisk tale, især på scenen, at begyndelsesvokalen blir draget halvveis tilbage mod **a** (altså nærmere den danske udtale), hvilket giver en fuldere klang, men er unorsk og lyder affekteret i vore øren («jai»); det er inidertid rent individuelt. — Når pronomenerne *jeg, dig, mig, sig* er ubetonede, bortkastes ofte glidevokalen i hurtig dagligtale: *jeg tror* (= jæ troor), *giv mig det* (gii mæ de).

öi: *höi, löitnant, stöi*. Glidelyden beholder her vokalens rounding, saar **i** egentlig er et svagt labialiseret **y**; da imidlertid **i** hos os på grund af træg mundstilling ofte er svagt rundet, blir denne nuance ikke synderlig merkbar.

æu*: *au! taus, aug'ust, Eur'opa, rheumat'isme* (dette også -*øv*). Glidningen når op til (*u*)'s stilling, men roundingen er meget svag, omtrent lig den i vort (*o*).

ai: *kai, hai, Main*.

oi: *konv'oi, hoi!* (hol'oi), *koi* (sömandsudtale for köie).

*) Basisvokalen trækkes ofte tilbage mod (*o*), især i ubetonet stavelse.

Konsonanter.

Stemmeløse.							
	Glottal	Guttural	Palatal	Supradental	Dental	Labial	Labio-dental
Spiranter	h		sh, c	s	r, s		f
Eksplosiver		k		t	t	p	
Nasaler							
Summende.							
Spiranter			j	r, l	r, l		v
Eksplosiver		g		d	d	b	
Nasaler		ŋ		n	n	m	m

(*h*) er glottalt, fordi det frembringes ved luftens friktion gennem stemmebåndene (glottis). (*ŋ*) er = *ng*, (*e*) = *kj*. Om (*l*) og (*r*) som egentlig alveolære konsonanter se nedenfor. Sweet kalder (*l*) «divided» (delt), fordi her blot tungspidsen stemmes mod tænderne, medens luftstrømmen passerer over de på begge sider sænkede tungerænder. Merk, at supradentalerne betegnes ved kursiv.

Spiranter.

h: *hav, høre.* Blot foran vokal.

sh: *ski (shii), skjule (shuulə), sjelden (shældN), nysgjerrig (nysh'ærri).* Vort (sh) er en palatal ə: over tungeryggen strygende sibilant. Går man fra (e) i *kjende* til (sh), vil man føle, at det sidste ligger længere tilbage og ikke så tæt ind til gauen, medens samtidig den forreste del af tungen, der hænger uvirksom ned ved (e), her hæves lidt op og deltager i artikulationen. Det udtales med fremskudte læber foran rundet vokal, idet munden, medens konsonanten lyder, former sig til vokalstilling.

c. Således betegnes her den stemmeløse palatal i *kjær (cäär), kind (cin), kys (cys), tjære (cäära).*

j: *jord (joor), give (jii), gjöre (jøöra), hjem (jæm).*

r: *ring (rin), værre ('värä), marv, år.* Det linguale vibrerende **r** («*point-trill*»), som hos os er det almindelige, frembringes ved, at det bage og midtre tungparti trækkes opad og tilbage, og hele tungen spændes, hvorpå den kraftig udstødte luft driver spidsen i hurtige slag mod de övre gummer («alveolerne»). Den er enten «*narrow*» (se indledningen til vokal.) med sterk stramning og skarpere slag og lyd, som i fransk og især i italiensk, eller «*wide*», slappere, som i norsk og svensk. Slagenes antal er mindst, hvor **r** er ndlydende efter lang vokal (*er, har*); i dette tilfælde er der hos os ialmindelighed blot ét slag.

Da dette **r**, som kræver meget luft og sterk ansætning, falder organerne besværligt, har de i stor udstrækning dels modificeret det, dels erstattet det med andre. Som sådan vikar fungerer først og fremst det uvulære vibrerende **r** («*back-trill*»); her drives drövelen af luftstrømmen frem over tungeryggen, hvorpå den så falder tilbage igjen ved sin vægt, for atter at jages fremover; denne afveksling skaber da den vibrerende lyd, «*the trill*». Dette «skarrende»

r er fremmed for det østlandske, men findes efter Aasen (Norsk Gram. § 34) «af og til i den sydligste Del af Landet, især i Byerne i Kristiansands Stift samt i Bergen og i et lidet Strøg i Hardanger.» Det findes ofte som en individuel eiendommelighed og skyldes vel da påvirkning af forældre eller andre nærstående*).

Den egentlige svækkelse indtræder nu for begge disse *trills* ved, at vibreringen ophører; også her løftes (ved lingualt r) tungen op mod ganen, men istedetfor at svinge kommer det forreste parti blot i en sitrende bevægelse («blossen Erschütterungen oder Bebungen des Bodens (der Zunge)», Merkel, Physiologie p. 225), der skaber en «Reibgeräusch», som ved stemmelydens tiltræden blir summende. Dette ikke-vibrerende r er hos os ikke lokalt, men rent individuelt, og høres ved slap udtale ofte også hos den, der sedvanligvis vibrerer sine r'er; bevidst bruges det ofte af folk, der affekterer et slæbende, uenergisk sprog. Ved yderligere svækkelse fremkommer den såkaldte *vocal murmur* i eng. finalt r: *here*, omtr. (hiia), og dens endelige bortfalden foran konsonant efter lang vokal: *farther* = *father***).

*) Et tredje r, det glottale, som omtrent er = et sterkt h (a „wheeze“) med stramning i larynx, findes i dansk: *far*, *mor*. Det er ukjendt i norsk.

**) Forskjelligt fra vort summende r er det engelske konsonantiske „point-open“, f. eks. i *round*, der dannes med tungespidsen krummet op mod gummerne og er mere s-agtigt. Det er vel også oprindelig en svækkelse af det vibrerende r, men føles ikke mere som sådan, da det har vundet sig en fast position („a fixed configuration“). Hos Kristianiadamer med en affekteret, „mincing“ udtale kan man ofte høre et summende r (f. eks. i *frygtelig*, *gruelig*), der er endnu mere s-holdigt end det engelske, næsten = (fsyktLli), (gzuueli), når (z) = blødt s. Den minder om den læspende udtale, som franske skribenter i det 16de årh. dadler hos „nos femmelettes de Paris“, der, utvivlsomt

Af større betydning for os er den eiendommelige modifikation, som **r** ialmindelighed undergår i det akershusiske og trønderske foran **t, d, n, l** og **s** (*fart, fordi, barn, vers, farlig*). Her løftes ogsaa tungen op og bagover mod **r**'s artikulationssted, men i det øieblik, den forreste del skal begynde at svinge, blir vibrationen standset ved, at den hurtig og med kraft blir stødt op mod ganen. Her er altså egentlig talt ikke nogen svækkelse, men en afskjæren, en pludselig afbrydning af en tilsigtet vibration, som af det oprindelige **r** kun lader tilbage en gennemgangslud uden selvstændig eksistens og nærmest føles, som om tungen med et ryk kaster sig ind i den følgende stilling. Det betegnes her i lydskriften med (*r*).

Sin store interesse har dette «afbrudte» **r** derigjennem, at det har skabt en række supradentale konsonanter i vort sprog: **t, d, n, l** og **s**. I forbindelserne **rt, rd, rn, rl** og **rs** har det udøvet en assimilierende indflydelse på den følgende lyd ved at tvinge den ind i sin egen tilbagetrukne stilling, såat tungespidsen kun når lidt fremfor midten af gummerne, medens et betydeligt parti af den forreste tungeflade hviler mod den hårde gane; for **s**'s vedkommende er her selvfølgelig ikke berøring, kun sterk tilnærmelse.*) Se forøvrigt nedenfor. Det afbrudte **r** og supradentalerne findes kun sammen.

I svensk har **r** i disse forbindelser skabt inverteret **)

gjennem den samme overgangslud, hayde gjort **r** til **s** og sagde: *Mon méry (mari) est allé à Péris (Paris)*. Kfr. Darmesteter: XVI Siècle en France p. 121.

*) Vore supradentaler adskiller sig fra de eng. „blade-sounds“ ved en mere tilbagetrukken stilling og ved at et større tungeparti deltager i artikulationen.

**) Ved inversion føres tungespidsen opad og bagover, såat konsonanten dannes ved berøring mellem gummerne og tungespidsens underrand („lower edge“).

t, d, n, l og s (udförlig behandlet af Sweet: Swedish p. 12 flgg.). Disse lyd har trængt over grænsen og fået fast fod i vulgærsproget; også hos den dannede ungdom höres de ofte, men har dog endnu en afgjort vulgærklang. Som oftest blir inversionen betydelig forsterket, såat r endogså stundom går over til det tykke l*), og der siges (polttN) for *porten*, (gåå1N) for *gården* osv.

Det uvulære r blir som det linguale ofte udtalt uden vibration og er da omtrent = et spirantisk g.

Begge mister sin stemmelyd foran stemmelös konsonant: *verft, verk, terpent'in* (og *art, herlig*, når de ikke udtales med afbrudt r). I sammensætninger beholdes stemmelysten: *erf'are, fork'aste*.

Udlydende r efter lang vokal udtales med utilstrækkelig spændte stemmebånd (er «whispered»): *har, veir*, forskjellig fra *hare, være*.

Om vokalisk r (R) se pag. 29.

r: *snart* (snaart), *fortælle* (fort'ællə), *værdi* (värd'ii), *haren* (haarN), *morgen* (måårN), *fersk* (fürsk), *kurs* (kuurs), *farlig* (faarli), *forlade* (for'laatə). Dette (r) har fuldstændig gjennemtrængt dagligtalen, men afvises for det meste af det soignerede sprog, der dog har antaget det i forbindelsen *rs* (*vers*) og ialmindelighed anvender det efter lang vokal og i ubetonet stavelse: *klart* (klaart), *inderlig* (indərli), *Flandern* ('flandørn). I «ædle» ord, som *værd, kjærlig, hjerte, smerte* osv. ligger denne r-lyd i manges ören det vulgære temnelig nær. At dens længde lægges over på den følgende konsonant eller den forudgående vokal (se nedenfor) bidrager også til at gjøre lyden såmeget mere

*) Efter prof. Storm: De svenske Dialekter (anmeldelse i Nordisk Tidskrift af de svenske dialektforeningers nye tidskrift) p. 10 (særtryk) er det tykke l netop opstået af r-l og senere blevet overført på tilfælde som *stol* (stool).

fremtrædende og derfor vanskeligere at oplage i det højere sprog.

Sin tilbagetrækkende indflydelse över (*r*) også på flere på hinanden følgende konsonanter, ikke blot i samme ord, men også i flere nøie forbundne: *verden* ('väärðN), *portner* (portnär), *jarlen* (jaarlN), *Kärnthen* ('käärntN), *ordentlig* ('ornli), *gjör han det?* (jööorN de), *værdlös* (väärldlös), *et stort land* (et stoort lan), *kornland* (koornlan), *Karl tog det* (kaarl too(k) də), *Karl da!* (kaarl da) osv. Efter to konsonanter glider *s* forover til dental: *værelse* (väärIsə), *Karlstad* ('kaarlstə), *kvarts* (kvarts), *barns* (baarns), ligesom også *t* og *d* efter (*s*) går over i sin almindelige stilling: *törst* (törst), *Carstens* ('karstNs), *börsdag* ('böörsdag); *vort störste barn* er således (*vort störstə baarn*)*).

Da (*r*) som en blot og har gennemgangslid ikke er modtagelig for forlængelse, må det opgive den længde, som efter kort vokal hvilede på det; denne går over på den følgende konsonant, hvis denne er *t*, og vi får (*fortt*) for (*fortt*), ('järttə) = *hjerter* for (*järrtə*). Står (*r*) foran en summende konsonant, ligger længden på vokalen: *torden* (toordN), *orden* ('åårdN), *kjærlig* (cäärli), *erle* (äärlə), *fjerne* (fjäärnə), *stjerne* (stjäärnə).

(*r*) findes også foran (*sh*): *marsch*, men har ingen indflydelse på dets stilling, da det allerede før er palatalt.

l: *lang* (lan), *fille*, *uld* (ul). Medens hos os **t**, **d** og **n** er virkelige dentaler, er **l** en alveolær konsonant, dannet ved beröring mod gummerne; det har derfor ikke det dentale franske **l**'s rene, klingende lyd. Udlydende **l** efter **g**, **m** og **v**, som i *tagl*, *Kreml*, *avl*, *gavl* udtales «hvisket» (se pag. 19), såfremt ordet udtales i én stavelse. Lader

*) Eksemplet er fra Sweet, Swedish p. 13. I svensk går inverteringen gennem hele rækken.

man l beholde sin fulde klang, får man to stavelser, som i den hyppige udtale ('haggəl), ('skavvəl) for *hagl*, *skavl*.

l: *erle* (äärlə), *årlig* (åårlī), *skarlagen* (skar'l'aagən).

s: *sang* (saŋ), *vise* (viisə), *lys* (lyys), *pust*. Det er som eng. **s** en «blade-sound», dannet ved hjælp af tungespidsen og den nærmest tilliggende del af den øverste tungeflade.

s: *årstid* ('åårstid), *karse* (karsə), *norsk* (norsk), *børs* (bøørs).

f: *folk*, *puffe*, *uf*!

v: *være*, *have*, *sfære* (sväärä), *hav* (haav). Udlydende **v** er helt eller delvis «hvisket».

E k s p l o s i v e r.

Særegen for vore stemmeløse eksplosiver er deres stærke afsætning (tysk *absatz*, eng. *off-glide**) foran vokal, d. v. s. en taus udstrømmen af luft i det øieblik, tungen forlader konsonantstillingen og båndene spændes til vokallyd. Når man f. eks. siger *tak*, står stemmebåndene åbne, sålænge **t**-stillingen holdes; idetsamme tungen forlader denne for at gå over til **a**, strammes de hurtig til vibration (d. e. stemme), men hvor hurtig denne bevægelse end foregår, vil der dog under overgangen ske en kortere eller længere ekspiration. I dansk er denne så sterk, at de hårde eksplosiver blir virkelige aspirater (*til* = *thil*, næsten som *tsil***); hos os er den vistnok ikke så betydelig, men dog tilstrækkelig til at skabe en bestemt forskjel mellem vore konsonanter og de tilsvarende lyd i f. eks. fransk. Når vi derfor synes, at en norskaltende fransk-

*) Enhver vil let blive opmærksom på denne afsætning efter udlydende konsonant f. eks. efter *t* i *kat*; den høres som et kort, frigjort pust.

**) Det sidste efter Storm: De svenske Dialekter (se noten til pag. 19).

mand siger *dale* for *tale*, *benge* for *penge*, stikker dette netop i hans konsonanters svage afsætning: hos ham foregår nemlig overgangen meget hurtig, såat afsætningen er indskrænket til et minimum. Styrken er her kun af underordnet betydning: den fremmede lyd blir aldrig lig vor, hvor kraftig den end ansættes; men fordi den norske tenuis er skilt fra vokalen ved dette pust, får den større selvstændighed og høres derfor sterkere. Den fremmede konsonant ligger i virkning mellem *tenuis* og *mediae*, og det er et psykologisk fænomen, når man tror at høre et **d**, fordi man venter et **t**.

k: *kan*, *nakke*, *magt* (makt), *væk*.

g: *gå*, *gnave*, *bjerge*, *rug* (ruug).

t: *tal*, *ude* (uutə), *våd* (vååt), *børste* (børstə).

d: *dag*, *både*, *fyldig* (fyldi), *bad* (baad). Begge er rene dentaler (se under **l**).

t (supradentalt): *snart* (snaart), *surt* (suurt), *parti* (part'ii), *fortjene* (fortj'eenə).

d (supradentalt): *færdig* (fæürdi), *fordomme* (ford'ømmə). Se forøvrigt under (**r**).

p: *pige* (piikə), *hoppe* (hoppə), *kaabe* (kååpə), *kop* (kop), *raabt* (ropt).

b: *banke* (banəkə), *fabel* ('faubəl), *håb* (hååb).

De bløde konsonanters stemmelyd svækkes sterkt, når de er udlydende efter lang vokal; i et ord som *dag* er sandsynligvis båndene allerede begyndt at slappes, når tungen fra **a** har hævet sig til **g**. Svenske fonetikere er uenige om disse konsonanters stemmeholdighed i lignende stilling i deres eget sprog, se Sweet, Swedish p. 15.

Nasaler.

n *lang* (lanŋ), *bange* (banə), *tænke* (tæŋkə), *punkt* (poŋt), *døgn* (døŋn).

n: *navn, brænde* (brænnə), *gran* (graan).

nn: *fornærme* (forn'ærmə), *barn* (baarn), *hjørne* (jœrnə).

m (bilabial nas.): *mand* (man), *lænme, om* (om).

m (dento-labial nas.): *jomfru, tri'umf, konvolut* (kom-fəl'ut), *konfirmation* (komfœrmash'oon), *omvendt* ('o(o)mvænt), *samvær*. Dette **m** findes blot foran **f** og **v***); det er opstået ved assimilation, idet disse konsonanter har draget **m** ind i sin egen stilling, så det nu dannes med underlæben mod overtænderne. Den hurtige lukning og åbning af munden foran en konsonant har faldt besværlig, og udtalen er blevet lettet ved denne modifikation. Italiensken har skaffet sig denne lettelse på en anden måde, nemlig ved at sætte **n** istedet: *trionfo, ninfa* (nympha); engelsken har, som vi, dento-labialt **m** i denne stilling (*triumph*). Det betegnes her ikke ved noget eget bogstav.

Vokalisk n, l og r

(N, L, R).

Medens tunge og mund ved vokallyd blot virker lyd-modificerende**), d. e. gjennum sine forskellige stillinger forandrer resonansrummet og derved giver stemmelyden vekslende klang (**a, o, u, i** etc.), optræder de for konsonanternes vedkommende lydskabende**), enten ved at standse luftstrømmen, hvilken standsning frembringer lyd, det öieblik den hæves (eksplosiverne), eller ved at tvinge den gennem en så trang kanal, at den ikke kan slippe igjennem uden lydelig friktion (spiranterne). I begge tilfælde kan stemmelyden være tilstede eller borte; dette blir da det andet inddelingsprincip.

*) Foran **v** kun i hurtig tale.

**) Sievers: schallmodificierend — schallbildend.

De såkaldte semivocales er konsonantiske gennem sin tunge-(mund-)stilling, vokaliske, fordi stemmelyden klinger så kraftig igennem, at den undertiden kan føles som det væsentlige. Hvilken af disse to sider der skal træde kraftigst frem, beror på omgivelserne. Er der en vokal i samme stavelse, har de konsonantisk virkning; men ofte er vokalen (tonløst ə) blevet fortrængt, og den tilliggende semivokal har overtaget dens funktion. I et ord som f. eks. *katten*, skulde, hvis vi fulgte skrifttegnene, tungen fra **t** sænke sig til (ə) og derpå gå tilbage til **n**. Enhver føler, at så udtaler han det ikke. Tvertimod blir tungen stående urørlig, og luften tvinges uden noget mellemiggende (ə) straks ud gennem næsen*): (kat-tN). Ligeoverfor det stemmeløse **t** kommer her stemmelyden i **n** til sin ret, det er sonans ə: stavelsens vokal.

Som slige sonanter optræder i norsk under visse betingelser **n**, **l** og **r** i ubetonet stavelse. I det højere sprog høres de almindeligvis blot, hvor (ə) var indesluttet mellem to konsonanter, som i det nævnte eksempel; i den frie dagligtale, som her nærmest behandles, har de imidlertid grebet sterkt om sig og udstødt såvel følgende som forudgående «frit», d. e. stavelseendende (ə).

a. Det almindeligste er, at en af disse lyd opluger et forudgående, til samme stavelse hørende (ə): *båden* (båå-tN), *middel* ('mid-dL), *hører* (höö-R); to ensartede konsonanter går da sammen til en sonant, som i *pinden* = *pinnen* (pin-N), *forstillelse* (forst'il-L-sə).

b. Eller **n**, **l** og **r** fortrænger et følgende frit (ə) og blir selv sonanter; dette sker især, når en af disse konsonanter også begynder den næste stavelse: *stolene* (stoo-L-nə), *benene* ('bee-N-nə), *snarere* (snaa-R-rə).

*) Ved at ganeseplet (*uvula*) sænkes.

e. Endelig kan **n** og **l** virke regressivt på et tilliggende (ə) i foregående stavelse og lade sin sonant tage dettes plads, medens de selv blir stående som konsonanter i sin egen stavelse (assimilation): *kattene* (kat-tN-nə), *hövitidelig* (höi-t'ii-dL-li).

I. Vokalisk **n** (N)

a. efter **t**, **d**, **s**, **n**, **l** og supradentalerne; i det sidste tilfælde er det selv supradentalt. Eksempler er:

-*ten* = (tN). Om artikulationsmåden se p. 24: *atten* (attN), *attentat* (attNt'aat), *enten* ('æntN), *fyrstendømme* (fyrstN-dømmə), *lasten* (lastN), *intendant* (intNd'ant), *liden* (liitN), *potentat* (potNt'aat), *syttende* (søttNdə) eller (søttNnə).

-*den* = (dN). Samme artikulation, blot med stemmelyd: *Baden* ('baadN), *Frydenlund* ('fryydNlun), *lidenskab* (liidNskab), *lodden* (loddN), *sidenssvans* ('siidNsvans), *rådendhed* (roddNhet), *tiden* (tiidN).

-*sen* = (sN). Fra **s** slår tungen mod ganen uden først at gaa ned til vokal: *åsen* (ååsN), *dansen* (dansN), *isenkram* ('iisNkram), *Madsen* ('massN), *præsens* ('preesNs*), *recensent* (res(s)Ns'ænt), *vissen* (vissN).

-*nen* = (N). Efter **n** ingen forandring i stilling, men ny ekspulsion af luft skaber ny stavelse: *ånden* ('ouN), *fanen* (fa-N), *inden* (inN), *Lühnenschloss* ('lyy-N-shlos), *hånende* (håå-N-də), *söndenvind* (søn-N-vin), *vinden* (vin-N), *vinen* (vii-N). Efter (ɳu): *løgnen* (løɳn-N), *vognen* (voɳu-N). Her indtræder hyppig forlængelse af den foregående vokal med sammensmeltning af konsonantisk og vokalisk **n**: *anden* gennem (an-N) til (aa-N), intetkjøn *andet* (aa-Nt), *fanden* blir (fan-N), i almindelig sværgeren (faa-N)**); således i noget lavere tale: (maa-N) = *manden*, (pii-N) = *pinden* osv.

*) Om (ee) se pag. 9.

**) Kfr. eventyrenes hyppige skrivemåde *faen* eller *fa'n*.

-len = (lN)*. Tungespidsen blir stående, de nedhængende siderænder slutes mod ganen: *alen* (aalN), *generalen* (ge(n)nær'aalN), *Ollendorf* ('ollNdorf), *Polen* ('poolN), *pralende* (praalNde) eller (praalNnə), *veltalenhed* (vælt'aalNhed).

Supradentalt N (N) efter supradental kousonant: *Arendal* (aarNdal), *förend* (føørN), *gården* (gåårN), *lurendreier* ('luurNdræiør), *Martens* ('maartNs), *morgen* (måårN), *parten* (parttN), *akkorden* (ak'åårdN), *Larsen* (laarsN). Enstavelsesord på *-rn* udtales i en lidt lavere dagligtale ofte tostavelser: *barn* ('baa-rN), *jern* ('jää-rN).

-en efter vokaler udtales sedvanligvis med en dunkel, farveløs gjenemgangsslyd (stemmelyden, se pag. 9); sinlgn. *linen* (af *lin*) og *lien* (af *li*), *tenen* og *theen* osv. Forskjellen er vel den, at i de to første tilfælde kommer det stød i stemmen, der skaber ny stavelse, først efterat n-stillingen er indtaget, i *lien*, *theen* derimod allerede, medens tungen bevæger sig mod n**).

(N) repræsenterer også endel ubetonede småord, som knytter sig enklitisk til det foregående, f. eks. *den*: *har Du fået den, seet den, syet den?* (haar du fottN, settN, syddN). Dette er «landsgyldig» udtale, selv i det omhyggelige sprog; noget lavere, men dog meget almindelig er den samme reduktion af *han* og *ham*: *troede han det?* (troddN de), omhyggeligere (troddan de), *gjør han ikke?* (jøørN ikkə), omhyggeligere (jøøran ikkə), *jeg fandt ham* (jæ fantN), omhyggeligere (jæ(ɨ) fantam) osv.

b. *-ne* i stavelsens slutning blir (N). Dette sker især i forbindelsen

*) *-len* efter lang vokal synes ofte at være (Ln): *Polen* = ('poolLn) ved siden af ('poolN).

**) Eller skulde man skrive (liin-N) = *linen* og (lii-N) = *lien*?

-ne-n = (N-n): *benene* (bee-N-nə), *landene* (lan-N-nə), *lögnene* (løŋu-N-nə). Ofte ved simplificeret flertal: *hanerne* (haa-N-nə), *kusinerne* (kus'ii-N-nə), se under c. Supradental: *börncne* ('bœœ-rN-nə), *hornene* ('hoo-rN-nə), *jernene* ('jää-rN-nə).

Dette (N) indsættes ofte af den lidt skjödesløse dagligtale også udenfor denne forbindelse; således er *måned* meget ofte (måå-Nt) og især *måneden* (måå-N-tN); fælleskjöns (N) = *en* föres ikke sjelden over på intetkjön: *funden* (fun-N) — *fundet* (fun-Nt). Infinitivs *-ne* blir ofte (N) i hurtig tale: *Du må vænne dig til det* (væn-N dæ til (te) dæ). Skolegutter siger ofte ('gen-N-tiv)* for ('gennötiv) = *genitiv*.

c. (ə) efter **t**, **d**, **s** og supradentalerne assimileres til (N) af et i næste stavelse følgende **n**. Merk, at i forbindelsen *-le-n* indtræder ikke (N), men (L), kfr. pag. 28: *fadene* (faatNnə), *hattene* (hattNnə), *gutterne* (guttNnə), *bruddene* ('bruddNnə), *husene* (huusNnə), *læssene* ('læssNnə). Supradental: *ordene* ('oorNnə), *dörene* (döörNnə), *portene* (porttNnə), *mordene* (moordNnə), hyppigere (mordNnə), *versene* (värsNnə). Hid hörer også præs. partic. og ordental, såsnart *-ende* er svækket til *-ene*: *sættende* = *sættene* = (sættNnə), *læsende* = *læsene* = (leesNnə), *nittende* = *nittene* = (nittNnə).

Så og i fremmedord: *Demosthenes* (dem'östNnəs), *Borysthenes* (bor'ystNnəs); *arsenik* er ofte (arsNn'ik).

Det er især ved den bestemte artikel i flertal *-ne* og *-ene*, at denne vokalisation indtræder. Herved er at merke, at plur.-endelsen *-erne* almindeligvis simplificeres til *-ene*: *gaderne* (gaatNnə), *gutterne* (guttNnə), *presterne* (præstNnə), *brodderne* (broddNnə), *hovederne* (hoodNnə),

*) trestavelser, forskjelligt fra ('gen-tiv) i to stav.

viserne (viisNnə), *mine venner*, *men* (vænNnə minə). Enstavelsesord, der udlyder på vokal og danner flertal med **r**, får ofte (N) og blir da trestavelser: *knær* — (knää-rN-nə), *rær* — (rii-rN-nə), *tær* — (täi-rN-nə), *trær* — (träi-rN-nə), *gløder* (gløer) — (gløø-rN-nə); höiere ligger dog udtalen i to stavelser (knäärnə).

Der er intet iveien for, at to (N)'er følger på hinanden; i sin daglige tale siger man sædvanligvis (om aftN-N) = *om aftenen*, (määrN-N) = *morgenen*, (toordN-N) = *tordenen* osv.

II. Vokalisk l (L).

a. Efter de samme konsonanter som (N), (L) efter supradentalerne.

-tel = (tL). Tungespidsen blir stående, siderønderne sænkes til passage for luftstrømmen: *titel* ('tittL), *agtelse* (aktLsə), *misteltein* ('mistLtæin).

-del = (dL): *middel* ('middL), *Wedel* ('veedL), *lidelser* (liidLsN).

-lel = (L), kfr. *-nen*: *forstillelse* (forst'iL-Lsə), *følelse* (föö-L-sə), *fortvilelse* (fortv'ii-L-sə).

-nel = (nL). Tungens sider sænkes, ganeseplet hæves: *anelse* (aanLsə), *forfinelse* (for'iiinLsə), *forskjønneelse* (forsh'ønnLsə).

-sel = (sL). Tungespidsen løftes mod ganen, kanterne frie: *ussel* ('ussL), *fængsel* ('fængsL), *renselse* (rænsLsə).

(L) efter supradental: *værelse* (vääRLsə), *besvarelse* (besv'aurLsə), *afkortelse* ('aavkortLsə), *forfærdelse* (forf'äärdLsə), *færdsel* ('färsL).

b. *-le* i stavelsens slutning blir (L). Sker især ved efterfølgende **l** og **n**: *følelig* (föö-L-li), *ubetalelig* (ubet'aa-L-li), *utålelig* (ut'ää-L-li), *brølene* (bröö-L-nə), *hjulene* ('juu-L-nə), *fælderne* (fæl-L-nə), *stolene* (stoo-L-nə), *smilende*

(smii-L-nə), *rullende* (rul-L-nə). Det høres også (mere eller mindre hyppig) i andre ord: *billede* ofte (bil-L-də), *således* ('såå-L-dəs), *juledag* (juu-L-dag). For infinitivs *-le* høres ikke sjelden (L): *jeg kan føle det* (föö-L də), *du må befale dem* (bef'aa-L dæm).

c. (ə) assimileret til (L) af et følgende l. Er oftest tilfælde i endelsen *-elig*: *ufattelig* (uf'attLli), *kristelig* (kristLli), *almindelig* (alm'indLli), *skadelig* (skaadLli), *køselig* (koosLli). Supradentalt: *uforstyrrelig* (uforst'yrLli), *forfærdelig* (forf'äardLli). Her er kanske (r) almindeligere. Også i andre forbindelser; man kan høre *Hadeland* = ('haudL-lan), *udeladt* (uudLlat), *ödelagt* (öödLlakt), *forelæsning* (fåårLlesniŋ); fremmedord: *Aristoteles* (arist'ootLləs), *Praksiteles* (praks'ittLləs).

Stöder *-el* og *-en* sammen, som f. eks. i *handelen*, udtales enten to sonanter: ('handL-N), eller (L) giver plads for (ə): ('handəlN); det sidste er kanske hyppigst. Sjeldnere ('handLn).

III. Vokalisk r (R).

a. Ubetonet *-rer-* blir (R). Således i verbernes præsens: *bærer* ('bää-R), *farer* ('faa-R), *hører* (høə-R), *skarrer* (skar-R), *tirrer* (tir-R)*). Endvidere i substantivernes flertal: *hærer* (haa-R), *skarer* (skaa-R), *snorer* (snoo-R), *herrer* (här-R). Kommer pl.-art. *-ne* til, blir *-erne* sedvanlig forenklet til *-rene* (p. 27) og udtales enten (rənə) eller (rNne): *snorerne* (snoorənə) eller (snoorNnə), *herrerne* (härənə) eller (häärNne). Også i nomina agentium: *en lærer* (lää-R), *tilhører* (tilhø-R), *brödkjörer* (brööcə-R); her beholdes (R) i flertalsformen *-erne*: *lærerne* (läü-R-nə).

*) Simplificeres for lettere udtales skyld ofte til *-re*: „*hører du* (høə-rə du)?“

b. Stavelseendende *re* = (R). Således i forbindelsen *re-re*. 1) nom. ag. i plur.: *lærere* (lää-R-rə), *tilhørere* (tilhø-R-rə). 2) i komparativ: *hårdere* (håå-R-rə), *snarere* (snaa-R-rə). Hos folk med uvulært eller «summende» (ikke vibrerende) *r* har jeg leilighedsvis hørt (R) i ord som *örene* (øø-R-nə), *lärene* (läå-R-nə), (skjønt (rənə) er det hyppigste), almindelig östlandsk (øø-rNnə), se pag. 27.

c. På (R) frembragt ved tilbagevirkende assimilation, frembyder denne sonant, såvidt jeg har kunnet iagttage, intet eksempel*).

Det vil sees, at det blot er dentalerne, det alveolære l og supradentalerne, som tillader et efterfølgende (N) og (L)*). Dette er begrundet i lydenes lokalitet. Vokaludviklingen kan nemlig kun finde sted der, hvor tungen fra den foregående konsonant går umiddelbart over til n og l-stilling, uden at stemmelyden trænger imellem som en dunkel, (ə)-lignende vokal, der, hvor lidet udpræget klang den end har, dog straks viser n og l tilbage til deres konsonantiske funktion. Dette sidste sker hos os efter gutturaler og labialer; siger jeg f. eks. *ryggen*, høres

*) Disse tre sonanter — (N), (L) og (R) — er de eneste, der er anerkjendte af sproget, og som kan siges at tilhøre den landsgyldige udtale. Der er imidlertid intet iveien for, at hvilkensomhelst spirant kan gjøre samme tjeneste, således som faktisk ofte sker med s, v, m og ŋ. Vil man lægge merke til sin skjödesløse dagligtale, skal man snart overbevise sig om, at man ofte for *possessiv* siger ('pos-S-siv), for *vise sig* (vii-S-sæ), for *rive væk* (rii-V-væk), for *lommebog*, *lomme penge* (lom-M-bog, lom-M-pænə), for *mangegange* (maŋ-ŋ-gaŋə). Kriteriet er her selvfølgelig, at ordet fremdeles beholder sit oprindelige antal stavelser; ofte drages det endnu mere sammen ('mangəŋə). Det er kun, når de omgives af samme eller beslegtede lyd, at disse sonanter kommer frem; de tilhører i større eller mindre grad den slurvede udtale.

***) (R) almindeligvis blot opstået af (ə) mellem to r'er.

stemmelyden, idet tungen skifter fra **g** til **n**, kfr. pag. 9; i *våben*, *vinkel* indtages på samme måde den nye stilling først, efterat labialen (gutturalen) har «eksploderet». Tunge-spidsen kan naturligvis gå op til **n** (1), medens den anden stilling endnu holdes, men dette sker ikke i vor tale. Svagest er dette *glide* mellem labial og **l**: *hybel* er omtrent ('hyy-bL). — Efter en vokal: *benene* (bee-N-nə), *følelse* (föö-L-sə) er forholdet det samme som mellem to vokaler: glidningen høres ikke (kfr. pag. 12).

Lydbetegnelse.

Mellem lyd og skrift hersker der i ethvert sprog adskillig uoverensstemmelse, dels fordi flere lydnuancer, hvormellem ndtalen bestemt skjelner, har fået samme tegn, dels, og især, fordi skriften altid ligger længere tilbage og således repræsenterer et tidligere stadium af sprogets tilværelse. Da nu vort bysprog har sin grund i dansken, er det let forklarligt, at vi, medens vi taler dansk-norsk, endnu ikke er kommet længere end til at skrive dansk.

Hvis dette var alt, vilde vi ikke være synderlig værre farne end de fleste andre nationer. Forvirringen i vort skriftsprog har imidlertid en ganske anden årsag: vi har ikke en bestemt fastslået, af alle akcepteret retskrivning. Mangelen af en fælles norm har da også skabt stor vilkårlighed både ligeoverfor bibeholdelsen af gamle, i talen uddøde lyd og former og i overførelsen af fremmedord, ja selv om de rent grafiske tegn er man ikke enig: enhver anser sig berettiget til at have «sin egen orthografi».

De vigtigste differenspunkter er: store eller små begyndelseshogstaver, og i sidste fald, store eller små i folkenavne — dobbelt vokal for at betegne længde (gammeldags) — **aa** eller **å** — **e** eller **æ** (i en mængde ord, se Aars, Retskrivningsregler pag. 12 & 13) — stumme **d**'er — stumme **e**'er (gammeldags) — **i** eller **j** i **i**-diftonger (kfr. p. 13) — **kj**, **gj** (**skj**) eller **k**, **g** (**sk**) foran visse vokaler (se nedenfor) til betegnelse af de palatale spiranter (det sidste hører til de nyere reformforsøg) — dobbelt udlydende konsonant efter kort vokal (nyere). Ved overførelse af fremmedord: **c** eller **k** (**s**) — **ch** eller **k** — **ds**, **ts** i ord med stumt **d** (**t**) — **ph** eller **f** — **th** eller **t** — **x** eller **ks** — **z** eller **s**. De af det frie talesprog forsvundne pluralformer af verberne holdes endnu oppe af mange i skrift; enkelte har forsøgt at gennemføre den fælles substantiviske flertalsendelse *-er*.

For disse orthografiske spørgsmåls vedkommende henvises til Aars's «Retskrivningsregler.»

I det følgende vil man finde en fremstilling af vore bogstavers almindelige værdi med en oversigt over de vigtigste tilfælde, hvori tale og skrift afviger fra hinanden. For de mangfoldige ord, hvori sproget vakler mellem norsk og dansk, har jeg anført den udtale, som efter min erfaring er den hyppigste, uanseet om den har det nationale præg eller ikke. At andres opfatning her overalt vil falde sammen med min, er dog, under sprogforhold som vore, neppe at vente.

Vore egne ord er behandlede først, derpå de fremmede; i begge tilfælde omtales den ubetonede vokal efter den betonedede.

Vokaler.

a = (a), (aa). Ubetonet **a** fordunklet til (ə) i *akvavit* (akkəv'it); infinitivmerket *at* er (o); **a** er oftest stunt i *barakke* (brakkə).

e = (e), (ee), (æ), (ü), (üü). Er vokalen lang, er (ee) det sedvanlige: *bred* (bree), *greb* (greep), *ren*, *legeme* (leegəmə); foran **r** oftest (ää): *der*, *er*, *hver* (väär), *gjerne* (jäärnə), *jertegn* (jäärtæin), (ee) beholdt foran böinings- og aflednings-**r**: *ser*, *mere*. Begge dog også ved kort vokal: (e) som i *krebs*, *kreds*, *pøber* (peppər), især ved forkortelse: *seet* (set), *bredde*, *beredi* (ber'et), (ä) blot foran **r**: *ert*, *fersk*, *smerte* osv. Protonisk **e** er (e) i de åbne forstavelser *be-*, *ge-*; adverbier og præpositioner beholder, når de leilighedsvis står foran hovedakcenten, sin vokallyd: *medl'idende* (e), *sendr'ægtig* (e), *hens'eende* (æ). Posttonisk **e** er i regelen (ə): *kappe*, *håbet*, *haven*, *smiger*; det sluges af (N), (L), (R) i de pag. 25 flgg. nævnte forbindelser; (e) i endelsen *-hed* og mange sammensætn.: *slethed* ('slæt(h)ed), *angreb*, *afsked* osv.

e er (i) i *de* og *De*; *svedske* er alm. (sviskə).

Fremmedord har (ee) for lang vokal: *all'é*, *chef*, *apoth'ek*, *juv'el*, *kam'el*, *embl'em*, *syst'em*, *parenth'es*, *dekr'et*, *universit'et*; også foran **r**: *konfer'ere*, *urg'ere* og således altid i verber på *-ere*; kfr. endvidere: *barb'er*, *far'er*, *karakt'er*, *klav'er*, *kur'er*, *offic'er* etc.; *karriere* er (karri'äära). Kort vokal får (æ): *rel'ef*, *app'el*, *kast'el*, *paral'el*, *pak'et*, *bill'et*, *proc'es*; (ü) foran **r**: *'ergo*, *en'ergisk*.

Protoniske stavelser i fremmedord har (e), hvis de er åbne, (æ), hvis de er lukkede. Mest udpræget høres dette (e) i første stavelse, hvor det i flerstavelsesord næsten altid har biakcent, samt foran vokal: *desp'ot*, *eff'ekt* (ef'ækt), *freg'at*, *kred'it*, *lev'ere*, *re'el*, *re'ol* — *benef'ice*, *d'elik'at*, *epigr'am*,

gener'al, geometr'i, telegr'am — *are'al, athe'ist, ide'al, rekreati'on, stereometr'i* osv. Hvor ingen af disse betingelser er tilstede, fordunkles det henimod eller til (ə), især efter sterkt fremtrædende diakcent, som i *appellere* (ap-pəl'eərə), *'arrest'ant, kokettere* (k'okkət'eərə), *kvinde'ssens* (kv'intəs'æns). Se nedenfor under «konsonantfordobling».

e er stumt i *interess'ant, interess'ent, interess'ere* (in-trəs—), derimod ikke i *inter'esse*. *Piedestal* er (piddəst'al), *edlike* ofte (æddik). Om imperf.-end. *-ede* se under **d**.

æ = (æ), (ii), (ää), (e), (ee). (æ) er den almindelige korte vokal: *ven, (ā)* og (ää) foran **r**: *'værre, være*. Ellers er langt **æ** blevet (ee) i det østlandske (se pag. 9): *bevege* (bev'eegə), ligeså kort **æ** foran vokal: *arkæolog* (arkeol'ååg). Om et ord skrives med **e** eller **æ**, bestemmes hos os for det meste af genetiske hensyn, kfr. Aars, Retskrivningsregler § 11 flgg.

i = (i), (ii). Er (ee) i *Skien* (shee-N), (w) i *mig, dig, sig* (swi), (j) i *tredive* (træddəvə), *konfirmere* og afl. i dagligtale (komfərm'eərə), *genitiv* sedv. ('gennøtiv), talordet 1000 skrives *tusinde, tusende, tusen*, udtales ialm. ('tuusN). *Firti* (*fyrti, fyrretyce*) er ('förtli). Stumt i *original* (orgin'aal); *prædike(n)* udtales og skrives i jevn tale og stil *præke(n), prækestol, -tone* etc.; men *bjergprædiken* og selvfølgelig altid *prædik'ant*. — **ai** blot i fremmede ord; derfor er *capitaine* blevet *kap'tein*, smlgn. også vulg. *'beiersk* for *'bainersk*. — **ei** er (ii) i *veir*, men (wi) i de højere liggende ord *veire bort, 'henveire*. — **oi** i fremmedord: *konv'oi, oktr'oi*. — **öi**: *öie, slöife*. *ieu* er blevet *öi* i *'löitnant*.

o = (o), (oo), (o), (åå). Langt **o** er (oo): *to, jord, stod* (stoo), sjældnere (åå): *hoven, sove*; nogle vakler mellem norsk (oo) og dansk (åå): *klog* (klook) eller (klååg), men altid ('klåågskab), *koge* (kookə), men *mit blod kom i kog* (kååg). Kort **o** er i regelen (o): *kort, frost, pot*; en hel

del ord har dog (o) i lukket stavelse, især foran **m**, som: *bom, bombe, bomolje, bomuld, bonde, 'dombjælde, 'dompap, ('foster), ('frosen), hos, koste, 'jonsok, ('knokkel), knortet, fjorten, jodle, kof, koffard'i, (kofte), kost (= børste), lom, Lombard'i, lomme, lort, (mon), (monne), moro, morsk, mort, (moskov'it), 'moskus, most, norne, (okse), (olje), (om, -me), op(pe), ond, 'onsdag, (af Odin), ort, ost, 'pokkenholt, 'Pommern, pomp, Pomp'eius, port, 'portvin, Rom, sold'at, sort (farve), sot, tom, (tomme), (tommelfinger), tomset, tomt, torden, torn, torn'ister, tromle, tromme, tromp'et, vorte o. a. Forstavelserne *kon-* og *kom-* får ofte norsk (o), især *kom-*: *komf'yr, komm'ando, komnt'ers, kommissi'on, komit'é, komm'ode, kompan'i, komparativ, komp'as, kompl'et, kompl'ot, kompon'ere* og afl., *kompromitt'ere* — *konc'ert, kons'ol, konson'ant, konst'abel, kont'ant, kont'or, kontr'akt, konvolut* (komfæl'ut); *konfirmere* og afl. har (o) og (ö).*

Udtalen er dog langt fra at være stö; mange anser det danske (o) for «finere», da de lavere klasser naturligvis i langt større udstrækning anvender den hjemlige lyd. Jeg har indskrænket mig til at nævne ord, hvor (o) er, om end ikke den eneste, så dog den hyppigste udtale.

Fremmedord har i regelen (oo), hvor vokalen er lang. Således altid i endelsen *-on* (undtagen hvor *on = (on)*: *ball'on*): *drauf'on, dimissi'on, konjunkt'i'on*; ligeså foran **m**: *agron'om, at'om, dipl'om, idi'om, sympt'om*; foran **r**: *kont'or, kor, korrid'or, maj'or, ten'or*. Den vigtigste undtagelse danner ord på *-log*, som har (åå): *dial'og, filol'og, katal'og*; men *demagog* (demag'oog). Foran følgende konsonanter både lang vokal = (oo) og kort = (o); **l**: *karri'ol, monop'ol, vitri'ol* — *mol, paras'ol, protokol'ol*; **p**: *horosk'op, telesk'op* — *gal'op*; **s**: *aprik'os, ansj'os* (af *-ovis*), — et *gros*; **t**: *dæsp'ot, idi'ot, patri'ot* — *banker'ot, big'ot, fag'ot, polygl'ot*.

I ubetonet stavelse følger **o** samme regel som **e**: lukket i åben, åbent i lukket stavelse: smilgn. med (o): *alkolo'id, chokol'ade, lokomot'iv, monop'ol* — med (o): *adopt'ere, konkord'at, kontors'ion* (om *kon-* og *kom-* se forresten ovenfor). Dette viser sig klart i afledning: *absolut* (-sol'ut) — *absolvere* (-solv'eerə), *apostel* (ap'os-tl) *apostolisk* (apost'oölisk), *apostrof* (-str'of) — *apostrofere* (-strof'eerə), *teolog* (-lääg) — *teologi* (-log'iü) osv. Af ord udlydende på -or har de hyppigst brugte ofte (o): *prof'essor, 'rektor*, andre (o): *'aktor, kur'ator, def'ensor*. Flertallet -orer har betonet (oo): *profess'orer*. *Marmor* er ('marmor).

å = (ää), (o), (oo). Lang vokal = (ää): *blå, häne, råd*; kort = (o): *blåt, händ*. I enkelte ord har dagligtalen (o), det højere sprog (ää): *rope på en, et forfærdeligt rop* — *anråbe, en röst, som råber i örkenen*. I sms.*) forkortes (ää) til (o), når det mister hovedakcenten: *gå* (gåå) — *undgå* ('ungö).

u = (u), (uu), (o). Udtales i en hel del ord sedvanlig som (o): *bryllup, bugsere* (boks'eerə), *buk* (eng. bow), *buk* (eng. buck), *bunke, bukser, drukne, dukke* (subst.), *dum, dunk, dunke, flunkende, frugt* (oftest u), *fugtig, grunker, mumle, gumle, gumme, gump, humle, hummer, hump, hunt'ör, juks, klukke, 'klunger, klump, klunke, 'kuffert, krukke, krum, kumme, kul'ör, kunst* (oftest (u), men med (o) i *kunstig*), *lugt(e), lukke, 'lummer, lumpen, lumske, lunge, lunken, muk(ke), mumle, munk, 'nummer, plukke, prunke, pumpe, punkt, punktum* ('poytom), *punsch* vulg. *pons, rum, runle, rumpe, rumst'ere, 'sirup, skrukken, skrumpe* (ind), *skuffe* (subst.), *skum(me), skumring, slukke, slump, slunken, smuk, spins, strunk, stump, suk(ke), 'sukker, triumf, tugt(e), tumble, tung, tunge, ung* o. m. fl. —

*) Således skrives herefter sammensætning og sammensat.

Endvidere i en del sterke perf. part. på **u**: *drukket, sunket* osv. I næsten alle disse ord kan også (u) høres; i nogle er det affekteret, som i *hummer, sirup*, i andre tilhører det den soignerede udtale: *lukke, sukke, ung*, eller den overførte betydning og det «ædle» sprog, f. eks.: «*Lok**) døren!» — «Du griber! Håbets dør sig *lukker* til.» (Aladdin). «Er det no'en *konst* da?» — *Kunstforeningen*, i *kunstens* haller. «Her er ikke *rom*» — *himmel-rummet*. «Hei, du skal prøve *mandetokt!*» (Synnöve Solbakken) — *tugtens* ris. *Fordrokket* — *elskovedrukne* blikke. Han *tomlede* overende — en *tumleplads* for hans vilde planer. — Det må dog merkes, at her er stor vilkårlighed, selv i det dagligdage udtryk, såmeget mere som der hos mange er en bestemt stræben efter at bringe (o)-lyden i veiret som mere norsk. — **au** = (æu): *au! gaupe*. Lyden overføres også på fremmedord med *au*. *Laurvig* er oftest (laarvik). — **eu** alm. (øi): *neutr'al, 'Preussen, zig'euner*, undertiden (æu): *Eur'opa; efeu* er ('eefeu) eller ('eeføi). Navnet *de Seue* er (des'eev). Græske ord sedv. (æv): *eufem'isme, 'Perseus*. — **ou** skrives nu oftest *au*, se Aars, Retskr.-regler § 14; beholdt i navne: *'Hougen* (æu). I franske ord = (u).

y = (y), (yy). Sænkes ofte til (ø): *syttten* (søttN), *'sytti, bryllup* (brølløp), *lyst* (løst) osv. Det lavere sprog går i dette stykke meget langt; dog er det vanskeligt at sige, hvor det vulgære begynder.

ö = (öö), (ø), (ø), (øø). De to sidste foran **r**: *örrel, öre* (øørd). Ellers er langt **ö** = (öö): *föle*, kort = (ø): *skjön* (shøn).

*) For kortheds skyld forandres her blot vokalen for at angive udtalen.

Konsouanter.

b = (b), (p). Foran **s** og **t** i betonet stavelse = (p): *glubsk*, *krebs*, *substantiv*; *gibs* skrives også rigtig *gips* — *dybt*, *kjøbt* (cøpt); *absolut* er (apsol'ut) på grund af sterk biakcent. Ubetonet derimod = (b): *abs'urd*, *observ'ere* — *subt'il*. I endel ord er **b** i indlyden og udlyden = (p), som oftest efter oldnorsk: *abekat*, *åben*, *dræbe*, *dylb* (men *dybde* har (b) på grund af assimil.), *døbe* (**b** i *dåb*), *gab(e)*, *gribe*, *greb*, *hob*, *krybe* (*krybdyr* med **b** pågr. af assimil.), *løbe*, *måbe*, *peber*, *pibe* (s. og v.), *råbe* (roopø), *reb*, *skab*, *skrab*, *skrabe* (s. og v.), *slåbe*, *slæb(e)*, *stribe*, *strube*, *støb(e)*, *svøb*, *svøbe*; *æble* er (æplø), *finere* (eeblø). Også her har det «folkelige» udtryk (p), medens det mere fremmede, «kultur»-begrebet sedvanlig har (b), f. eks.: at *ape*^{*)} sig ind på en, *ape* efter en — men hyppigst *en abe*, for os mere fremmed end *apekat*, *åpen* — *åbenbar*, *åbenlys*, *gribe*, *greb* — en *gribende* scene, *angreb*, *begr'ipe*, «han har ikke *begr'ep* om det» — et grammatisk *begr'eb*, *forgr'ipe* sig på næstens gods — *foregribe* begivenhedernes gang, et *'omsiggribende* onde, *krybe* — markens *kryb*, *barnesvøb* — *omsvøb*, *rope*, højere stil *råbe* (til Herren), *'anråbe*, *påberåbe* sig, *rope op* — *op-råb*, *skape* sig til — men i sedv. bet. *skabe*, en *skaber*; endelsen *-skab* er (skap) i populære ord: *morskup*, *troldskup*, (skub) i de «ædle»: *kunskub*, *videnskub*.

p = (p). **p** foran **s** i forlyden er sedvanligvis stumt: *psycholog'i*, *pseudon'ym*; *psalme* skrives nu oftest *salme*, (*p*)*salter* er gået af brug. **p** er stumt i fremmedord i forbindelsen *mpt*: *prompte*, *'præsum(p)ti'e*, *sympt'om*, også hvor *ti* = (sh): *præsum(p)ti'on*. **ph** (= f). Blot i fremmede ord, ombyttles nu sedv. med **f**: *filolog'i*.

*) I de følgende eks. skrives fonetisk p, hvor b udtales så.

d*) = (d), (t). Ofte stumt i enden af ord efter lang vokal, **n**, **l** og **r**; det svarer her i regelen til oldnorsk **ð** eller er falskt: *god* (goo), *brød*, *hånd* (hon), *trold*, *ord* (oor). Dette **d** får ofte lyd gennem afledning: *glad*(d) — *gladelig*, *hel*(d) — *heldig*, *nor*(d) — *nordisk*. Også hyppig stumt (eller assimileret) foran **s** og **t**: *bedst*, *hidsig* (hissi), *krudt*. Det er ofte = (t) foran **s**: *fødsel*; dog også (d): *rædsom*. (t) også hyppig udlydende og mellem vokaler: *mad*, *lud*, *liden*, *skude*; imperf.-end. *-ede* er (-æt) efter **d**, **t** og to eller flere konsonanter: *badede* (baadæt), *rodede* (rootæt), *huskede* (huskæt), *merkede* (märkæt); ellers oftest (-t): *halede* (haalt), *lovede* (loft), *svarede* (svaart). Den danske bløde udtale beholdes ofte i det høiere sprog og i mindre folkelige udtryk: *holde mæte* — *mådhold*, *vite* — *videnskab*. Undertiden er **d** beholdt af fonetiske grunde: *blöt* — *blöddyr*, *fet* — *fealme*, *rö*(d) — *rödme*. Assimileret i *bödker*, *snedker* (kk).

I endel verber er *-de-* forstummet i det dagligdags udtryk, beholdt i det høiere sprog og enkelte fastslåede talemåder: *bede*: «jeg be'r!» — «beder og våger», *bededag*, *blade*: at bla' i en bog, *betyde*: «hvad skal det bety'?» *bløde*: blö' næseblod — med blødende hjerte, *brede*: bre' tæppet over en — en efterretning, som vil brede sorg over det hele land, *bryde*: bry' sig om en, *byde* = *tilbyde*: at by' en noget, han bö' en daler, tilbö' sig at gjøre det, *byde* (= befale): «Du har ikke noget at by' over mig» — bydende mine, «jeg byder og befaler», *føde* (= opføde): gården fö'r tyve kjör — eders himmelske fader föder dem (fuglene), *glide*: han gle' på fortauet — de glidende skyer — *gnide*: han gne' sig i hænderne, *lade***): «la' mig

*) Her gives ingen ordlister på grund af liden plads.

***) *lade* = eng. *leave* har (d): hvad vi skal gjøre og *lade*; *lade* = eng. *feign* har (t): han lot, som om han sov.

være!» *lide* (= like): jeg li'r ham ikke, *lide**): det li'r mod kvelden — dagen *liden*, *lyde*: «vil du ly'!» — *lyd-rige*, *klæde*: klæ' sig på, det klæ'r dig ikke — klæder da Gud således det græs osv., *knade*: at kna' en deig, *nøde*: at nö' en gjest, *råde*: «jeg rå'r dig til at være snar», at rå' for noget — *råde* bod på, der råder sterk misfornöielse, *ride*: «jeg mener, fanden ri'r dig!», han kom ri'ene(s) — *ridende* artilleri, *ridestøvler*, *skade*: «å, det ska'r ikke!» — at *skade* sin egen sag, *smide*: smi' en hestesko, *sprede*: «hvad er det for historier, du går og spre'r ud?» — seiren vil *sprede* glans over hans navn, *stride*: fisken stri'r imod — *stride* den gode strid, *svide*: svi' gröden, sviemerke, *træde*: «du træ'r på mig!» — *træde* i skranken for en sag, *vade*: va' over en elv (ofte) — «tör der ingen *vade* over?» («Råd for Uråd»; her betinget af versemålet), *vride*: vri' sig som en orm.

Også i subst. bortfalder undertiden *-de*: *klæder* (kläär), men sing. *klæde* om stoffet. Sms., hvis betydning peger på *klæder*, har *klæ* (= klee) som förste, (klä) som sidste led: *klæ'(s)börste* d. e. en börste til klæder, *-kammer*, *-kurv*, *-snor*; *törklæde*, *lommelörklæde* (-törklä), pl. (-törklär), *forklæde* (forklä). *Håndklæde* har oftest (e) med diakcent: (hönkle), flert. (hönklär), idet fölelsen af sms. og dermed diakcenten og (ä) er bevaret. Af entallet *klæde* derimod sms. som *klædehandel*, *klædefabrik* med bevaret *-de*. — *Fader*, *moder* er (faar), (moor), undtagen i höitidelig stil. I sms., der betegner slegtskabsforhold, forkortes vokalen såvel i förste som i andet led: *farfar* ('farfar), *-mor*, *-bror*, *morbror* osv.; også som alm. tiltale: (far), (mör). *Broder* er (broor). I slegtsnavne lang vokal i förste led: *broder* eller *brordatter* (broordattär) osv., kort i andet: ('farbror).

*) *lide* = eng. *suffer* har (d).

Også i sms. med genitivsform bortkastes **d**: *'fars-, 'morsare, modersmål* er (*'moodærsmøl*) eller (*'moorsmøl*), i andre sms. og afl. beholdes *-de-*: *fadermord, moderglæde, broderkjærlighed*. I jevn stil skrives *far, mor, bror* efter udtalen. Endvidere: *fjæder* el. *fjær, foder* (foor) — *gløder* (gløør) — *læder* (läär), *sadel* (saal) el. (*'saadL*) — *skedevand* (sheevan), *spader* (spaar), *væder* (väär). *Formodentlig* er (*form'oontli*), *ordentlig* (*'ornntli*). Fremdeles er **d** stumt i *guldfar* etc. (guufar). *Sålan* er ialmindelighed (*son*): «har du seet så nt!»

t = (t), (d). Partic.-end. *-et* er ofte ved forkortelse af vokalen (d): *draget* (drad), *løet* (led), *syet* (syd). Det er stumt i den postponerede artikel: *taget* (*'taakø*), samt i artikelen og pronomenet *det*; *kostbar* er ofte (*kosbar*), *værtshus* (*'värs(h)us*), *seksten* (*sæisN*). I fremmedord sedv. stumt foran **s** efter lang vokal: *disput'ats, justits* (*just'iis*), i forb. *nts* skrives ofte blot *ns*: *konsekv'ens, fin'anser*. **th** = (t) i fremmedord: *theolog'i*, samt i norsk *thi*; kfr. Aars, Retskrivningsregler § 17, b. — **tj** = (c), (tj). (c) i *tjern* (eüärn), skrives også *kjern*, — *tjor, tjere*; (tj) i *tjene, tjælde*, samt i forb. *stj*: *stjele*. — **ti** + vokal er (ts), som i tysk, eller (sh) = fransk (zh). (ts): *Dalm'atien, 'gratie*, (sh) i endelsen *-tion*: *frakti'on, nati'on* (enkeltvis tsh), således også *aktie* (*'akshø*); *lektie* skrives oftest efter udtalen *lekse*.

g = (g), (j), (k), (i), (y), (sh).

1) (g) eller (j). Foran betonet vokal (g), hvis den er hård, (j), hvis den er blød; foran **e, æ og ö** skrives ialm. *gj*: *gang, god, gud, gå* — *give, gyde* — *gjerne, gjæld, gjøre*. Fremmedord har også i sidste tilfælde i regelen beholdt (g): *geistlig, reg'ent, log'ik, 'Günther*; merk med (j): *regj'ere, -ing, gips*. Foran ubetonet vokal altid (g): *sörge, ligge, ges'andt, 'tragisk*. Enkelte fremmedord tillader også (j), hvor **g** står i forlyden, således oftest *ge-*

burtsdag (jeb'u(u)rsta), *gev'ar*, sjeldnere i *gev'inst*. *Religion*, *religiös* er undertiden (reli'oon), (reli'öös), kfr. Sweet, Swedish pag. 24.

2) (g), (k) eller stumt. (k) foran **t** og ofte foran **s** med forangående kort vokal: *agt*, *lugt* (lokt), *byggesel*, *tillags* og således ofte i sms. efter forkortet vokal: *kriq* (kriig), men *kriqstid* ('krikstid), *dag* (daag), men *dagsreise* ('daks-). Desuden i en hel del ord, især udlydende og foran dunkelt **e**, ialm. svarende til oldnorsk **k**, med samme forskjel på sofgrneret og utvungen tale som omtalt under **b**: *age*, *ager*, *bag* (adv.), *bage(r)*, *beg*, *bleg*, *brag(e)*, *brug(e)*, *bøger* (men *bog* med **g**), *dug*, *eg* (eek), *ege*, 'figen, *fytte*, *gjög*, *hage*, *hug* (huuk), *hög*, *kage*, *klog* (eller klååg), *kige*, *knage*, *koge*, *krog*, *lage* (s.), 'lagen, *leg(e)*, *lig* (s.), *lig* (adj.), *luge* (s.), *luge* (v.), *lög*, *mag*, *mage*: «har du seet maken?» Enkemand vil ha' make — ægtemage, *myg* (adj.), *mög*, *nögen*, *pege*, *piige*, *rage*: rake hü, rake sig, — «det rager ikke dig», *rig* (rigdom på grund af assim.), *ryge*, *rög(e)*, *rögelse*, *stuge*, *skrif(e)*, *slig*, *smag(e)*, «der er ingen smak på det» — han har en slet smag, smag og behag (rim), *snige*, *spag*, *spege*: spekekjöd — spæge sit kjöd, *spög(e)*, *steg(e)*, *streg(e)*, *stryg(e)*, *syg*, *tag* (= eng. roof), *tag* (tage —), *uge*, *våge*: vake over en syg — våge over sine interesser, *vig*, *vige*: vike en hest tilside — vige for fienden. (*Galocher**) er (kal'oshör). — Stumt **g**: a) udlydende efter betonet diftong: *baug* (bæu), *deig*, *haug*, *plaug* (eller *plog* med udtalt **g**), *laug*, *traug*; endvidere imperfekterne *drag* (droo), *höiere* (droog), *slog* (sloo), *tog* (too) eller (took). b) udlydende ubetonet i adj. og adv.-endelsen *-ig*: *evig*, *aldrig*; derimod neutral *-igt* = (ikt): *evigt*. Ligeså i afledede verber: *forevige* (for'eevi); det tonløse *og* er (o), *også* ('ossö); i sms. med *-dag* i skjü-

*) *galoger* er falsk skrivemåde, kfr. fr. eng. *galoché*.

desløs tale ofte (da): *'manda(g)*. — e) -ge i dagligtalen stunt i verberne *dra(ge)*, *si(ge)**, *ta(ge)*; *lagde* og *sagde* er (lau), (saa). d) I indlyden efter vokal: *'ba(g)bord*, *for-glemmi(g)ei*, *fu(g)l*, *fysio(g)nom'i*, *komp(a)g'n'i* (skrives ialm. efter udt.), *ku(g)le*, *pry(g)l*, *pæ(ge)l*, *sti(g)e* (s.), *sti(g)bøile*. *Nogen* er (noo-N), der også bruges som flertal for *nogle*. — e) I indlyden efter l og r: *følge* (føllə), men *følge* = eng. *result*, *morgen* (määrN), *spørge* (spørrə), *spur(g)te*, *spør(g)s-mål*, *sælge* (sællə), *sol(g)te*, dog ialm. sælgeren, *val(g)te*, *'val(g)sprog*, men *vælge*, *valg*.

3) g = (i). I pronomenerne *jeg*, *mig*, *dig*, *sig* (— wɪ). Denne danske diftongisation er også trængt ind i en del andre ord, hvor den høres side om side med det norske (g), som oftest sterkere end dette; den modarbeides her som unational af norske grammatikere: *bregne* (bræinə) og (bræɪnə), *degn*, *fregne*, *hegn*, *negl*, *nøgel* (nøkkəl) = oldn. *lykill* og (nøɪəl) eller (nøklə) og (nøɪlə), *regn*, *regning*, *segl*, *snegl*, *tegl*, *tegne*, *vegne*. *KeGLE* er i matematiken = (cæila): *et keglesnit* (cæiləsɪt), om spil oftest = (ciilər): slå (ciilər).

4) gn = (ny): *agn* (aɪn), *løgn*, *'Magnus*. Begyndende *gn* er (gn). Ligeså, hvor **g** og **n** tilhører forskellige ord eller har været skilte: *ryg-nerve*, *egne*, flert. af *egen*. Fransk *gn* er (nj): *champ'agne*.

5) g = (sh). I franske ord foran blød vokal: *geni* (shen'ii), *giron'd'ist*. *Energ'i* har (g) og (sh), men *energisk* = (en'ärgisk), (tyisk endelse og tysk lyd).

Om **ng** se under **n**.

gj = (j): *gjælde*, *gjemme*, *gjære*, *gjord*, *gjö*.

j = (j), (sh). (j) i norske ord: *jente*, *björn*, *Rjukan*. Franske ord har (sh): *jaloux* (shal'uu), *bonjour* (bønsh'uur).

*) (siia) eller (sii).

k = (k), (c). Foran konsonant og hård vokal = (k): *klo, krans, kant, kone, kurv, kåbe*. Foran bløde vokaler = (c): *kiste, kyst*; foran **e, æ, ø** skrives sedv. *kj*. Fremmede ord beholder tildels **k**: *keiser, monark'i, kyr'ads, 'kænguru, kølle*; naturaliseres de, får de (c): *kirke, 'kirsebær, kjælder*. I ubetonet stavelse (k): *vække, lykkelig*. — **k** er stumt i *auktion* (æush'oon), *mulkt, -ere, speltakel* (spet'akkøl), *'engelskmand* og hyppigst i *'franskmand*. *Seksten* er (sæisN). Om **nk** se under **n**. — **kj** = (c): *kjende* (cænna), *kjær, kjole, kjøbe*.

c = (s), (k). Fremmed bogstav, beholdes nu ialm. blot foran bløde vokaler = (s); enkeltvis skrives også **s**, således ofte *kons'ert*. Undertiden vakles mellem (latinsk) **c** = (s) og (græsk) **k**: *'Cimon* og *'Kimon, de 'kykliske digtere*, men *en 'ey(=sy)klus digte*. Ellers altid = (k), hvoraf det som sagt omtrent er fortrængt i skrift. — **ch** i franske ord = (sh): *chik'ane*. Fortrænges i andet fald mere og mere af **k**: *kor, 'kaos*, foran blød vokal = (c): *kemi* (cem'ii), dog *hier-ark'i* osv. med (k). Se forøvrigt Aars, Retsk.-regler § 26, 2, e.

h. Stumt foran konsonant: *hjerter, hvile*. Sløifes i hurtig tale ofte efter konsonant: *griskhed* ('grisket), *Nakholmen* (Sweet nævner i svensk *Stockholm*), ja endogså undertiden efter vokal: *frihed* kan høres = ('fried). Ubetonet *han* og *hun, ham* og *hende* mister også (h), når de ikke begynder sætningen: *har du seet hende?* (set-ænna), *hørt ham* (høort-am), *friere* (høort-N), kfr. pag. 26.

f = (f), (v). *Af* er (aav), ubetonet (av) eller skjødesløst (a). *sf* er (sv) i *sfinks, sfære*; *atmosfære* vakler mellem (f) og (v), *asfalt* har (sv), når det oxytoneres: (asv'alt) ellers både ('asfalt) og ('asvalt).

v = (v), (f). (f) foran **s** og **t** efter kort vokal: *kravse* (kræfso), *ræve* (ræfso), *livsens* ('lifsNs), *ellefte* (ællæfto); *tre-*

dirte (træddæftə); også efter lang vokal foran et böinings-t: *lavt* (laaft); i daglig tale foran imperf.-endelsen (-tə) og part. (t): *vovede* (vååftə)*, *lovet* (løft). Desuden er det = (f) i *vi'ol*, *viol'et*, *viol'in*, *konvolut* (komføl'ut); i det første skrives også **f**. Stunt i *bræv*, *hoved* (hoodə) (sms. med dette ord har (hoodə) i den egentlige betydning: *hode*-lös, *-pine*, *-pude*, *-svimmel*; dog *hovedhår* (höiere udtryk). Merk: *hovedregning*. Står *hoved*- adjektivisk = *fornemste*, siges altid (hoovəd): *hovedbog*, *feil*, *grund* osv.) — *halv* (men: halv'ere), *prorst*, *selv* (men selv'e), *sölv*, *tolv*, *tolvte*, *tri(v)l*, *tyllet*, *vrist*. — Endelsen *-ve* bortkastes sedv. i verberne *bli(ve)*, (men: blivende sted), *gi(ve)*, kfr. *'gi(r)taug*, men: en glad giver, *ha(ve)*, men: haresyge.

r = (r).

l = (l). Fællesnavnet *karl* er (kaar), som der også ofte skrives i eventyr og jevn stil, kfr. *Bamse Brakar*. Ubetonet *skal* i lidt skjüdeslös tale (ska).

m = (m.)

n = (n). Assimileret til dento-lab. **m** i *konfirmere* og all., *konvolut*. Franske nasalvokaler får (ŋ): *balkon* (balk'ön), *entr'é*, *komplim'ent*. Endel har blot (n): *træn*, *tender* ('tandør), alle på (shoon): *divisi'on*, *korporati'on*; således også *champ'agne*, *eleg'ant* osv. De fleste af disse lydforandringer er vel allerede foregæede i tysk, da det overveiende antal af disse ord er komne til os ad den vei. *Spendere* er (spand'eerə). — **ng** = (ŋ): *stang*, *'finger*, *hange*, *Ringi*. I sms. forblir sammenstödende *ng* adskilt: *hen-give* ('hæŋji). I fremmedord er *ng* = (ŋg): *lang'ent*, *Long'inus*, *'Kongo*; i franske ord = (nsh) foran blöd vokal: *rangere* (ranʃh'eerə). — **nk** er (ŋk): *bænk* (bæŋk). *Hånd-klæde* er assimileret til (høŋkle); ellers beholder sms.

*) ved siden af (vååvət), se pag. 39.

ord sine særskilte lyd: *landkrabbe* (lankrabbə), skjönt man nok i skjödeslös dagligtale kan höre assimilerede former som (hønkort) for *håndkort*, (vankaraffəl) for *vandkaraffel*, (munkurv) for *mundkurv* osv. Foran **t** er **nk** = blot (n): *adjunkt* (adj'unŋt), *finkt* (flinŋt), 'konjunktiv, punktum' (ponŋtom); også, hvor *-ti-* er = (sh): *distinktion* (distinsh'oon), *funktion* (funsh'oon). *Sankt* er (sant) i *Sankth'ans*.

s = (s). *Kulisse* er ofte (kul'ishə). — **sj, si, ssi** = (sh): *sjelden*, 'sjofel, sjæl, sjö — læsi'on, fysiognomi' (fysionom'ii), *fysiolog'i* — *missi'on, sessi'on*. — **sk** = (sk), (sh). (sk) foran betonet hård vokal: *skade, sko, 'skulder, skåne*, (sh) foran blöd: *ske, 'skilling, skyde*. Foran **æ** og **ö** skrives sedv. *skj.*; er **e** = (e), skrives ialm. **sk**: *ske, skede*, foran **e** = (æ) eller (ü) næsten altid *skj*: *skjelne, skjerv*. Foran ubetonet vokal (sk): *vaske, vanskelig*. Sms. med verbet *ske* har (shə) i 'kanske, 'gudskelov, dog höres også (skə); *måsk'e* har bevaret betonet verbum på grund af sjeldnere brug. — Fremmedord har i regelen **sk**: *ask'ese, 'skepsis, stak'it, 'skyther* — 'muskel. *Skelet* er (shel'æt). — **skj** = (sh): *skjære, skjorte, skjule, skjört*. — **sch** blot i fremmedord, = (sh). — **sc** ligeså, = (s): *lasc'iv, discipel* (dis'ippəl).

q = (k). Er fortrængt af **k**, men sees dog sporadisk. Blot foran **u** (v): *quadr'at* = *kvadr'at*.

w = (v). Blot i fremmedord: *whist* (vist).

x. Fremmed bogstav, fortrænges af **ks**. Begyndende **x** er = (s): *Xant'ippe, xylogr'af*.

z. Fremmed bogstav, = (s): *zigeuner* (sig'øinər), *zool'og*; også sedv. i indlyden: *azimuth* ('aasimut), *viz'iv, interm'ezzo*. I tyske ord ofte (t) beholdt: *Harzen* ('hartsN), 'Schwarzwald.

Akcentuation.

Den almindelige lov for norsk akcentuation er, at hovedtrykket ligger på ordets første stavelse. Da nu denne netop repræsenterer ordets vigtigste del, stammen, har dette til følge, at biakcenten — eller biakcenterne — kun spiller en ubetydelig rolle sammenholdt med den fremtrædende plads, de indtager i et endebetone sprog som f. eks. fransk. Man har for dettes vedkommende altid fremholdt sprogets trang til vekslende rytme som det, der har skabt den sterke «oratoriske» akcent; men ved siden heraf fortjener det vel også at nævnes, at der må have været en bestemt trang til at fremholde ordets stamme, hvori jo dets egentlige *vis* ligger skjult, ligeoverfor en forholdsvis betydningsløs endelse (kfr. *français, anglais*) og i sammensætninger til at betone det skjelnende præfiks (kfr. *se soumettre ou se démettre*). Den «logiske» akcent og sprogets sky for ensformighed har gået hånd i hånd og gjensidig støttet hinanden: heraf den sterke biakcent.

I vort sprog stiller det sig anderledes. For det første mangler vi franskmandens livfuldhed, som i karakteren, så og i talen, og vor trægere natur skaber et ensformigere udtryk: en stadig betoning på første stavelse synes os derfor ikke «*une insupportable uniformité*» *). Dernæst, hovedakcenten fremholder hos os netop ordets egentlige begreb, og de følgende stavelser indeholder blot modificerende tillæg, smlgn. *'sorgeligere*; derfor er der her heller ikke nogen tilsvarende logisk nødvendighed for at bringe dem kraftigere frem. Endelig, hvor stemmens største kraft

*) Gaston Paris's ord om oxytoneringen i fransk.

straks opbruges, vil der allerede af denne grund ikke let udvikle sig den rige modulation i de andre stavelser som i det endebetonede ord. Ikke så at forstå, at der skulde være en jevn, udtryksløs henhøen indtil enden: der vil selvfølgelig altid indtræde en vis rytmisk bevægelse efter orddelesnes større eller mindre vægt: `sörget'igere*), `menneskeheden, men den træder lidet frem, og de posttoniske stavelser blir ofte blot *«slurred over»*. — I sammensætninger finder vi derimod udpræget biakcent. I disse ord følger nemlig ikke et blot modificerende tillæg, men et nyt begreb, der som sådant må fremhæves.

Den almindelige akcentuationslov brydes, foruden af fremmedordene, særlig i tre tilfælde: 1) af de tonløse præfikser, 2) af visse suffikser, 3) af de præpositionale sammensætninger.

De ubetonede præfikser er oftest af tysk oprindelse:

be-. Ialm. hverken hoved- eller biakcent: *bet'ale, be'drager'i, best'yrer'inde*. Det får dog biakcent, hvor be-følges af en tonløs stavelse: *be'arb'eide, smilgn. be'rede'illig*.

er-: *erh'erve, erkj'endelse, erst'attelig*. Merk stamme-substantivet `erhverv.

for-: = tysk *ver-, vor-, für-* og norsk *for* = `altfor. Ubetonet i verber (= *ver-*) og deraf afledede substantiver: *forf'atte, forf'atter, forf'atning*. Følges partiklen af tonløs stavelse, får den selv eftertrykket: `for'årsage, `for'anstalle; nogle vakler mellem hoved- og biakcent, som *foranledige, foruleilige*. Tonløs er præfikset også, hvor det, som det tyske *ver-*, betegner et overmål eller en skjev, slet retning: *for'vint, forst'ået* — *for'enne, fort'egne, forkj'øbe sig*. De fleste af disse temmelig talrige sms. er af norsk (dansk) oprindelse.

*) Biakcenten betegnes ved et punkt foran vokalen, ikke, som i forordet angivet, ved en streg over den.

Nominerne følger i regelen tysken: 1) svarende til tysk *ver-*: *for'agt*, *for'egen*, *forn'uft*; her er dog mange subst. assimilerede til norsk betoning: *'forbud* (verb'ot), *'forbund*, *'forfald*, *'forhold*, *'forlag*, *'forlægger*, *'formue*, *'forsøg*, *'forsvar*. — 2) = tysk *vor-*, regelmæssig betonet præfiks: *'forbud* ('vorbote), *'fordel*, *'forsyn*. *Fornem* og *formynder* vakler. Merk: et *'forslag* ('vorschlag), men: *der er forsl'ag i det* (verschl'ag)*). — 3) = tysk *für*: *'forbøn*. — *For* = *'foran* har hovedakcent: *'forbjerg*, *'forfædre*; undtag: *for'ældre*. Det norske *for* = *'altfor* er ubetonet: *forl'iden*, *form'aget* (som i det usammensatte udtryk).

(Alle andre verbale sms. har betonet præfiks).

ge-: *gev'ær*, *gem'en*.

Af norsk oprindelse er præfikset

u-, der sedvanlig har hovedakcent: *'ulave*, *'uro* (*umage* er endnu oftest *um'age*), *'uciviliseret*, *'uvenlig*. De fleste forrykninger af akcenten skyldes endelserne *-ig* og *-lig* (se nedenfor): *u'enig*, *u'attelig* osv.; dog også: *u'idende*, *u'aget*. Har adjektivet allerede før et præfiks, får **u-** biakcent: *u'angr'ibelig*, *u'ber'egnelig*, *u'for'anderlig*; hvis ikke, blir det tonløst: *ur'imelig*, *us'yndig*.

Suffikser, der ofte drager akcenten fremover, er for substantiverne *-else*, *-ning*; for adjektiverne *-ig*, *-lig*, *-som*.

-else: *mis'undelse*, *till'adelse*, *undt'agelse* osv. I mange tilfælde vakler akcenten.

-ning: *an'ledning*, *omk'ostning*, *undsk'yldning* osv. Ofte vaklen.

-ig: *alm'ægtig*, *hovm'odig*, *retf'ærdig*, *ærb'ødig* osv.

-lig: *alv'orlig*, *bisk'oppelig*, *eiend'ommelig*, *fremk'ommelig*, *møis'ommelig* (altid *'sommelig*) osv. osv.

*) Knudsen, Haandbog § 639.

-som: *arb'eidsom, medd'elsom, mist'ænksom* osv.

(De fleste afledninger er dog regelmæssige).

Heraf afledede substantiver beholder adjektivets akcent: *agtv'ærdighed, ulv'orlighed, arb'eidsomhed*. — Levende suffikser i vort sprog er også de tyske *-inde* og *-ri*. Det første er altid hovedakcentueret: *ven'inde*; det andet ligeså, men med sterk tilbøielighed til tilbagetrækning, især i de lavere ord: *'fanteri, 'griseri*.

Enkelte uregelmæssigheder: *amm'amme, bogst'av, skom'ager, tall'erken*; på *-ende*: *anl'iggende, hens'eende* (subst.), *medl'idende*, ofte *vedk'ommende* i udtryk som *for mit, dit vedk'ommende* (pågr. af rytmen), ellers akcenten på første; — *vid'under, undt'agen*. Ofte *indb'ygger, indv'åner*.

Sammensætninger har hovedakcent på første del, biakcent på anden: *'stors'tue, 'kanth'ugge, 'höistb'ydende, 'forhen'ærende*; også, hvor første del er et præfiks (undtagen de p. 48 og 49 nævnte) eller en præposition: *'anf'alde, 'anf'ald, 'på'tægge, 'på'tæg, 'undst'ippe, 'ust'elt*. Ord af fremmed oprindelse eller klang danner ofte undtagelse. Således mange sms. med *vel*: *velb'årenhed, -beh'agelig, -g'ående, -gj'erning, -gj'ørende, -k'ommen, -s'igne, -t'alende; vel-smagende* og *velærværdighed* vakler. De øvrige (langt flere) har betonet *vel*. Endvidere merkes: *'korsfæste*, men *-korsf'æst! korsf'æst!*, — *alv'erden, alleh'ånde* (krydderi, mods. *'allehånde*). Navne og titler: *langfr'edag, skjær'torsdag, fastel'avn, stift'amtmand, oberst-, generall'öitnant, soole'andstof*. Stedsnavne: *Kristians'and, s'und, -st'en, -f'elt, Fredriksh'ald, -st'en* (egentl. genitiver, kfr. *Kristi'himmelfartsdag*), *Ost-, Vest'indien*. Verdenshjørner: *nord'ost, sydv'est* osv. I kortspil: *hjertert'o, klöverk'onge, trumf'dame* osv. *Småp'iger, småg'utter* i det dannede sprog, i den «folkelige» tale trækkes akcenten tilbage. Merk også:

halv`undrede, halvfj`erde, med akcenten på den vigtigere del. Oftest også *årh`undrede, årt`usinde*.

Når genitivformen *aller-* danner første led, beholder ofte hvert ord sin uafhængige akcent: *'aller-h`elst, 'aller-b`edst*; (dansk er *allerkj`æreste*). Herved kommer den udhævende magt i *aller-* desto sterkere frem, kfr. den hyppige udtale: *'akku-r`at, 'abso-l`ut*.

Præpositionale sms. beholder akcenten på nominet: *afst`ed, påf`ærde, tils`øs*. Ligeledes ved postposition: *'sydefter, `hjemmefra, `gårdimellem, `hertil*. Således også i verbalsms.: *forg`odtbefindende, ir`ettesætte, iv`erksætte, tilkj`endegive* osv. Tilbagetrukket akcent i *tilfreds`stille, `overenskomst, -stemmelse. Iagttag, ihukomme* vaker. (*'Omsiggribende* har bevaret betonet præposition fra *gribe 'om sig*).

Hvor derimod et sligt compositum constructum går sammen til én forestilling eller ved en tilføjet adjektivendelse mister præget af at være to ord i underordnet forbindelse, får ordet den nationale førstestavelserbetoning. Således især i tidsbestemmelser: *`eftermiddag, i`forgårs, i`overmorgen, i`førfjor*. Merk også: *`inden-, `udenbys, -rigs, `ovenbords* (men: *overb`ord*), *`fralands-, `pålandsvind*. Med adjektivendelse: *`over-, `underjordisk, `indenlandsk, `oversøisk, `oversanselig, `overnaturlig, `overtallig* o. lign.

Sms. af præp. + adj. + subst. akcentuerer, som det usammendragne udtryk, adjektivet: *i`alfald, im`idlertid*.

Des = *desto* er tonløst: *desv`ærre; des* (gl. genitiv) + postposition har oftest regelmæssig betonet *des-*: *'desangående, 'desforuden, 'desuagtet*. Her er dog vaklen: *'desuden og des`uden*.

Kan`hænde, måsk`e har bevaret akcent på infinitiven; i det hyppigere brugte *'kanske* er sammensætningen glemt.

Sms. af adverbier, præpositioner eller konjunktioner akcentuerer i regelen det første led: *'bagfra, 'efterat, 'fortil, 'fremad, 'næli, 'opad, 'såat, 'såsom.*

Om sms. med **der** bemærker Knudsen, Handb. § 639, at akcenten veksler efter den logiske vægt: *jeg kom vel derfr'a (= fr'a det) — 'derfra og did.* Det samme gjælder også **her** og **hvor**, dog overholdes denne distinktion ikke altid.

Forbi kaster akcenten tilbage i *'forbigå.* **Form'edelst** som *verm'ittelst.* I adverbial sms. er **i** altid ubetonet: *ibl'andt, in'ellem, im'od.* Adverbierne **oven, neden, inden** og **uden** er altid betonedede: *'ovenfra, fra'oven, 'nedentil, 'indenfor, for'inden, 'udenom, for'uden* (kfr. pag. 51: *'udenbys*). **Så** er betonet, hvor det er mådesadv.: *'såat, 'såkaldet, 'således, 'såsom*; som sammenlignende adv. er det tonløst: *såsn'art, såv'el, sål'ænge — som.*

I nominalsms. har som sagt det andet ord biakcent; denne hviler da, som rimeligt er, paa den stavelse, der er akcentueret i det usammensatte ord: *'lærerfor'ening, 'varm'enneske.* En vigtig undtagelse herfra danner ord med hovedbetonet præfix, f. ex. *'anstalt*; står de som sidste led, falder nemlig biakcenten ikke på dette, men på stammestavelen, f. eks.: *'anstalt — 'kuranst'alt, 'indsprøit'ning — morf'inindsprøit'ning, 'indtægter — 'bi'ndt'ægter, 'indkaldelse — 'tropp'eindk'aldelse, 'omslag — 'grødomst'ag, 'opsats — 'bordops'ats, 'opgjør — 'årsopgj'ør, 'påtalt — 'upåt'alt, kfr. også: 'ordholden — 'uordh'olden.* Grunden er vel den, at disse ord allerede før har to akcenter, f. eks. *'indtægter*; men at sige *'bi'ndt'ægter* med bibehold af disse vilde falde besværligt og give udtrykket en stødende, usammenhængende karakter. Derfor falder den midterste akcent bort og ordet bevæger sig let og smukt

gjennem to «lydbølger». Den samme fordeling af expirationstrykket finder altid sted, hvor der til en af to led bestående sms. føies et tredje: *'bogtrykker* — *'bogtrykkersvend*, *'frimurer* — *'frimurerlogen*, *'græshoppe* — *'græshoppesværme*, *'jordbær* — *'jordbærplante* osv. I det omvendte tilfælde — nominalsms. med foranstillet tredje led — indtræder også gjerne den samme bevægelse, især i de hyppig brugte ord: *'armbånd* — *'guldarmbånd*, *'krigsskolen* — *'søkrigsskolen*, *'ordbog* — *'håndordbog*, *'rørskarl* — *'toldrørskarl*, *'urnøgel* — *'guldurnøgel* o. lign.

Tilslut lidt om fremmedordene. Disse er jo baserede på en akcentuation, der er forskjellig fra vor: som oftest er det sidste eller næstsidste stavelse, der er den tungeste: *universit'et*, *persi'enne*. Under denne betoning må da sproget bøje sig, og det er kun de mest kurante ord, det kan afføre det fremmede præg og tilslut tvinge ind under sin egen lov, kfr. *'kvarter* (tøndemål), *'insekt* og skoleord som *'substantiv*, *'aktiv*, *'passiv*, *'singularis*, *'dativ* etc.

Hvor dette ikke er opnået, tilfredsstillers sproget sin trang til en betonet første stavelse ved at lægge biakcenten der: *absolut'isme*, *allegor'i*, *inkonsek'r'ent*, *intellektu'el*, *neapolit'aner*. Sammenlign også *ekstr'em* — *ekstremit'et*, *kryst'al* — *krystallis'ere*, *prof'an* — *profanati'on*, *prot'est* — *protestant'isme*, *sub'til* — *subtilit'et*. Undertiden blir dog ved slige afledninger stammeordets akcentuation bibeholdt, fordi stavelsen er for vægtig til at synke tilbage til tonløshed: *el'ektrisk* — *el'ektricit'et*, *id'en-tisk* — *id'entific'ere*, *int'ens* — *intensit'et* (eller *'intensit'et*).

*

*

*

Det vekslende tryk, som gennem hoved- og biakcenten lægges på ordets forskellige dele, står i nøie forbindelse med en anden side af dansk-norskens fonetiske bygning: **konsonanternes længde og fordobling**. En betonet stavelse er altid lang; ved kort vokal ligger dens længde i konsonanten. Ord som *al*, *gut*, *knop*, *tynd* er derfor (all)*, (gutt), (knopp), (tynu)**). Det samme er tilfælde foran konsonant: *bølge* (bøllgə), *hoste* (hosstə), *sørge* (sørrgə), *vakre* (vakkre) osv.; ved afbrudt r flyttes længden over på den følgende konsonant, når den er stemmeløs (kfr. pag. 20): *port* (portl), *vers* (värss). Mellem to vokaler, hvoraf den første er betonet, blir denne længde opfattet som fordobling, idet konsonantlyden hører til begge stavelser; dette betegnes også i skrift: *vak-ker*. Den første af de to konsonanter blir lang ***)

Dette er en lov i vort sprog, hvorunder fremmedordet altid må bøje sig. Eksempler er: *akkusativ* (ak'ussativ), *artikel* (art'ikkəl), *amen* ('ammən), *discipel* (dis'ippəl), *kapitel* (kap'ittl), *konditor* kond'ittor, *kritiker* ('krittikər), *parallele* (paral'ællə), *peber* (peppər), *Peter* ('pettər), *puddel* ('puddl), *relativ* ('rellativ), *route* (ruttə), *titel* ('tittl), *valuta* (val'utta) osv. osv. Også i norske ord skrives undertiden enkelt konsonant for dobbelt, f. eks. *gide* (jiddə), *niding* (niddin), *jagu'* er ('jaggu), *neigu'* ('næggu). Af samme grund blir imperfekterne på *-ede*, når *e* bortfalder og *d* derved kommer lige efter den forkortede stammevokal, til *-dde*: *boede* (boddə); *havde* blir (haddə).

*) Fordobling betegner længde, som ved vokalerne.

**) Denne længde blir man let opmærksom på ved sammenligning med dansk, hvor man i *knop* etc. hører en kort, hurtig afbrudt endekonsonant.

***) Kfr. Sweet, Swedish pag. 23: — the first being lengthened, so that *alla* is really ('all-la).

Ganske enkeltvis høres den i de norske dialekter hjemlige forbindelse af kort vokal og enkelt (= kort) konsonant også i det østlandske bysprog i nogle få ord: *'furu*, *'moro*, *'frokost* *).

Fordi det nu er akcentens tryk, der fordobler konsonanten, blir en dobbeltkonsonant forenklet, hvis denne betingelse ikke er tilstede. Hvor vi efter ubetonet vokal skriver dobbelt konsonant, udtales derfor blot én. Eksempler er: *abo(n)n'ent* (udtalen antydet ved parentesens om *n*), *a(k)k'usativ*. *a(n)n'amme*, *a(s)s'essor*, *ba(l)l'et*, *bi(l)l'et*. *e(l)l'ipse*, *ekse(l)l'ent*, *fa(l)l'it*, *inte(l)lig'ent*, *kance(l)l'i*, *kape(l)l'an*, *koke(t)l'ere*, *ko(m)m'ando*, *ko(r)r'ekt*, *krysta(l)lis'ere*, *kvinte(s)s'ens*, *para(l)l'el*, *'sukke(s)siv* (kfr. *sukc'essor*), *ta(l)l'erken*, *te(r)r'asse*. Således er part.-endelsen *-ende* gennem *-enne* blevet *-ene*: *gloende* — *gloenne* — *gloene*, smlgn. *söskende* — (*söskänö*). Dette gjælder selvfølgelig blot den ureflekterede dagligtale. I sms. beholdes dog begge konsonanter, da man her er sig de enkelte ord bevidst: *helgen-namn*.

Beviset for, at det er stavelsens tonløshed, der bevirker denne forenkling, ligger deri, at biakcenten holder den dobbelte konsonant oppe**). Smlgn. *a(p)p'el* — *'app'e(l)l'ere*, *a(t)t'est* — *'att'est'ere*, *a(k)kord* — *'akkord'ere*, *He(l)l'ener* — *H'ellesp'onten*, *ko(r)r'ekt* — *korrig'ere*, *te(r)r'æn* — *t'errit'orium* osv., ja, hvad mere er, man kan spore en tendens hos biakcenten til at skabe dobbelt konsonant; vi siger *gal'op*, men *gallop'ade*, *kap'el* — *k'ap-*

*) Meddelt af prof. Storm i et foredrag: Bemærkninger til de Thelemarkske Dialekter. Vore sømænd, hvis udtale gennem påvirkning af udlandet ofte blir raskere, siger hyppig *kuling* med kort vokal og enkelt l.

**) Dog på grund af biakcentens ringere styrke således modificeret, at den første ikke er lang: (*'ap-pø'eerø*), ikke (*'app-pø'eerø*), kfr. p. 54, aum.

pe(b)l'an, k'uppe(b)lan'i, kok'et — k'okke(t)'ere; krokodille er (kr'okkod'illa), *repetition* ofte (r'eppətish'oon). Dette er dog kun en tendens, der igjen afhænger af, hvor stor magt biakcenten får over ordet. I den omhyggelige tale, der altid vil holde ordets fremmede præg sterkere frem, glider stemmen oftest raskt henover de protoniske stavelser, og hovedakcenten dominerer; men jo hverdagsligere udtrykket blir, desto mere tryk vil der lægges i biakcenten, og desto længere vil den følgende konsonantstilling holdes. Vulgærsproget assimilerer ordet fuldstændig ved at gjøre biakcent til hovedakcent, fordoble konsonanten og give det hele norsk tonelag: *gener'al* er her (jennəral), *apoll'ek* (appøtek) osv.

Biakcenten skyldes det også, at mediant *e* ofte synker ned til det samme tonløse (ə), der er den konstante tonløse endevokal: *koket* (kok'æt) — *kokettere* (k'okkət'eərə), *model* (mod'æl) — *modellere* (m'oddəl'eərə), *sukcessor* (suk-s'æssor) — *sukcessiv* ('suksəsiv); også foran *st*: *arrest* (ar'æst) — *arrestere* ('arrøst'eərə), *attest* (at'æst) — *attestere* ('attøst'eərə) osv. I mange tilfælde tilhører disse (ə)'er dog kun en fri dagligtale.

Tonelag.

Et ords akcentuation beror på, hvorledes ekspirationstrykket fordeles på de forskjellige stavelser. Hermed følger også en forandring i stemmens höide, idet den akcentuerede stavelse gjøres mere fremtrædende enten ved at hæves over eller sænkes under udtrykkets almindelige niveau. Det første sker i de fleste europæiske sprog

(«höitone»), medens «lavtonen» hörer hjemme i norsk og svensk.

Den musikalske glidning af stemmen, hvorigjennem den fra denne exceptionelle ansats søger tilbage til «grundtonen» (se nedenfor), er det, man har givet navnet tonelag.

I egentlig forstand vil man altså kunne tale om tonelag i alle sprog; hvor höitonen hersker, vil dens almindelige karakter være en falden, ved lavtone en stigen henimod ordets udgang. Når man imidlertid anveuder dette navn som betegnende noget for de skandinaviske sprog eiendommeligt, kommer det af, at denne modulation hos os optræder under to fuldstændig forskellige former, såat ord med samme lydmasse og akcentuation dog ofte udtales på forskjellig vis, kfr. *'bunden* (*bund* + artik.) og *'bunden* (perf. part. af *'binde*); dette giver selvfølgelig vort tonelag en ganske anderledes indgribende betydning for sprogets formelle bygning. Hvert ord har hos os sin «egentone»; denne er en ligeså organisk bestanddel af det som akcenten og kan ligeså lidt som denne forandres, uden at der derved öves vold mod sproget.

De to tonelag er: 1) det enkelte (simpelt stigende), som i *'han*, *'handel* og 2) det sammensatte (faldende og stigende), som i *'kone*, *'menneske*. For kortheds skyld kan man kalde det første akut, det andet eirkumfleks.

At forskjellen mellem disse to betoningsmåder ligger i stemmens modulation, er allerede antydnet af Knudsen i hans «Haandbog» (1856), §§ 636 og 643 flgg., hvor også deres forekomst inden sproget i flere punkter blir bestemt og begrundet. Prof. Storm har først greiet ud deres rent musikalske natur og nöiagtig bestemt svingningens retning og grænser. Han siger:

I det enkelte tone­lag «blir Stemmen ansat eller in­toneret stærkt paa den betonedede Vokal, men i en lav Tone (under Stemmens Middeltone) og stiger ved roligt Udtryk raskt tre til fire Toner (en Terts eller en Kvart) idet den samtidig aftager i Styrke. Slutningstonen, skjönt mindst kraftig, kan kaldes Grundtonen, da den er bestemmende for Udtrykkets Karakter Paa et almindeligt Øre virker hele denne Tonebevægelse som en enkelt Tone, ligesom den ogsaa fremkommer ved et enkelt Anslag af Stemmen.» — I ord med sammensat tone­lag «begynder Stemmen omtrent en Tone nedenfor Slutningstonen (Grundtonen), glider diatonisk nedad omtrent en Terts og svinger sig derpaa i den uakeentnede Endestavelse op eller springer saa at sige tilbage til Grundtonen, som allerede fra først af har været ventet og tilstede huade i den Talendes og den Hørendes Bevidsthed». . . . Bevægelsen har «en vis Lighed med Slutningen af en Melodi, hvor den næstsidste Tone lyder uafsluttet, idet den berør paa en i Virkeligheden disharmonisk Akkord, hvorfra den løber tilbage til og finder sin Afslutning i Grundtonen med den derpaa byggede Harmoni.*)»

Hvis denne udvikling tiltrængte noget bevis, vilde man finde det i de flerstavelsede ord. Selv den, hvis øre ikke opfatter toneglidningen i f. eks. *'land*, *'være*, vil dog høre, at i *'lænderne*, *'varelse* ligger stavelserne i forskjellig høide. For akuten stiller dette sig således, at den stigning, der i *land* ligger indenfor ordets eneste stavelse, nu fordeles på flere, således at den første, *tænd*-, blot glider et kort stykke opad, derpå fortsættes bevægelsen gennem

*) Se Vidensk.-Selsk. Forh. 1874: Om Tonefaldet (Tonelaget) i de skandinaviske Sprog. Storm har tidligere udviklet emnet i „Illustreret Nyhedsblad“, Kristiania 1860. Smlgn. også Sweet: On Danish Pronunciation, pag. 4.

-der- og -ne 'og først ved den sidste falder stemmen ind i «grundtonen». Intervallet er ved uforandret sætningsudtryk det samme; når ansætningen i det sidste ord gjør indtryk af at ligge dybere, kommer dette af, at tone-rækkens enkelte trin træder tydeligere frem i det længere ord. I de cirkumflekterede ord, f. eks. 'værelse falder stemmen et stykke nedover med væ-, når så sit dybeste punkt i -rel- og stiger med -se atter opad; svingningen ligger inden de samme grænser som i 'være, men da den drages længere ud, falder dens enkelte momenter bedre i øret.

I alledninger og sms. vil akuten altid have den samme karakter som i det givne eksempel, blot med svagere stigning mellem de enkelte dele, jo længere ordet er; smlg. 'dampskib — 'dampskibsfart — 'dampskibsforbinding. Det samme gjælder for cirkumfleksen, kun blir der her et nyt spørgsmål, nemlig hvor den nedadgående bevægelse slutter, og glidningen opad begynder. I trestavelsesord ligger altid midtstavelsen dybest: 'klokkeslag, 'visergut, 'indførsel, 'upåtalet. I de mangestavel-sede ord lader der sig ikke fastsætte nogen fast plads for lavpunktet. I det enkelte, langsomt udtalte ord vil det sedvanligvis ligge i den umiddelbart efter hovedakeenten følgende stavelse: 'sømandsforening, 'søforsikringsselskab; dog er der her adskillig frihed, ordet er ikke bundet til en enkelt bestemt form, men lavpunktet skifter ofte plads, især drages det i livlig tale ofte fremover: 'menneskevær-dighed er således både 'menneskevær-dighed, 'menneskevær-dighed og 'menneskevær-dighed. Her vil vistnok sætningsbetoningen i væsentlig grad blive det afgjørende, men i sin almindelighed kan det dog siges, at i ord med mange stavelser vil stemmen forholdsvis snart nå sit dybeste punkt for derpå at hæve sig gennem de følgende sta-

velser opad en skråning, som blir svagere, jo flere stavelser ordet eier: *landhusholdningsselskaberne* eller *landhusholdningsselskaberne*.

Spørger vi efter dette, hvorledes det går for sig, at to eller flere ord smelter sammen til ét, ligger svaret i dagen: betingelsen er, at de får et fælles tonelag. Hvert ord har sin egentone, sin «sjæl»*), om jeg så må sige. Men først når det enkelte ord giver slip på denne, først når de alle gribes af en fælles tonebevægelse, hvorunder de indordner sig som organiske led, først da er det sammensatte ord skabt; da er der blevet «ét legeme og én sjæl», for at blive i billedet. Et eksempel: *sø****) har akut, altså raskt opadstigende gjennem en terts eller kvart, i *forsikring* ligger den tonløse forstavelse i talens almindelige niveau, *-sik-* ansættes dybere og hæver sig med *-ring* i enkelt tonelag, *selskabet* er cirkumflektet σ : falder og stiger. Men hvorledes er det gået i sms.: *søforsikrings-selskabet*? Blot én af stavelserne, den sidste, ligger i samme høide som før; ja, det første ords akut har ikke engang kunnet bestemme tonelagets art i det sms. ord: dette har taget cirkumfleksen, og nu glider stemmen nedad *sø-* og *-for-* (*-sik-*) og herfra stiger de følgende stavelser successivt opad; ethvert spor af den tidligere betoning er altså udslettet. — Ved sms., byggede på et fremmedord, der ikke har akeantueret første stavelse, blir at merke, at de protoniske stavelser ligger i stemmens almindelige niveau; først fra hovedakeanten af indtræder modulationen og da i de samme former som i de specielt norske sms. Det sms. ords tone

*) I modsætning til legemet: lydmassen. Det hele er da selvfølgelig seet fra et rent formelt synspunkt; ellers er jo betydningen „sjælen“.

**) Dansk-norsk *sjö*, men i den følgende sms. anvender vi ialm. den danske form.

retter sig her altid efter det første ord: *'kor* — *'korforening*, *komité* — *komitémedlemmer*.

Enheden i sms.'s tonelag brydes undertiden, hvor et af begreberne skal fremholdes. I en sætning som: Det heder ikke handelsskole, men handelsgymnasium, udtales hvert ord med sin egentone; men dermed er også sammensætningen faktisk ophævet.

Til disse almindelige bemærkninger vil her blot føies en kort oversigt over fordelingen af de to tonelag inden vort sprog.

Enstavelsesord har akut: *'mand*, *'grund*; den postponerede art. *-en*, *-et*, *-ene* forandrer intet heri (eg. et selvstændigt ord); de ligelydende adjektivendelser skaber derimod cirkumfleks, således *'ulden* (eng. the wool), men *'ulden* (eng. woolly), *'håret* (eng. the hair), men *'håret* (eng. hairy).

Cirkumfleksen hører hjemme i to- og flerstavelsesord: *'håbe*, *'legeme*.

De vigtigste undtagelser hidrører fra endelserne *-el*, *-en* og *-er*. For mange ord har dette sin grund i, at de i vort oldsprog blot har haft én stavelse med stemmelöst *l*, *n* og *r*, som *'aksel* (oldn. öxl), *'våben* (vapn), *'finger* (fingr); derimod cirkumfleks, når disse endelser også i oldnorsk udgjør en stavelse: *'nøgel* (lykill), *'sjelden* (sjaldan), *'sommer* (sumar). — Dernæst viser endel pluralformer tilbage på et oprindeligt énstavelses flertal, som *'böger* (boekr), *'födder* (foetr). — På samme måde har de sterke verber akut i præsens på grund af en oprindelig énstavelses præsensform: *'ligger*, *'sidder*, *'synger* osv. Hertil hører af samme grund også endel svage: *'sætter*, *'lægger* o. a. — En mængde på *-en*, *-el* og *-er* udlydende ord er af fremmed oprindelse og har derfor taget akuten, som lå deres egen betoning nærmest: *'adel*, *'simpel*,

'bækken, 'orden, 'fatter, 'jammer osv. Derfor en 'slaver, men 'slaver, pl. af 'slave.

Hvor et énstavelsesord danner flertal ved tilföielse af en stavelse, tager ordet det sms. tonelag: 'hus — 'huse, 'ven — 'venner; undtag de oprindelige énstavelses flertal. Akuterede flerstavelsesord beholder sin betoning; således også de fleste på -el, -en og -er: 'æsel — 'æstler, 'fröken — 'frökener, 'ridder — 'riddere; dog også cirkumfleks: 'vinter — 'vintre, 'finger — 'fingre, 'seier — 'seire. Adjektiverne får cirkumfleks: 'spinkel — 'spinkle, 'simpel — 'simple, 'tapper — 'tapre, 'vakker — 'vakre.

Det sms. tonelag tilhörer også naturligen de gamle dativformer på -e: fra'orde, af'age, is'örne o. l. Endvidere adjektivernes bestemte form på -e: 'stor — den 'store, 'ækel — den 'ækle, 'tapper — den 'tapre.

Ligeoverfor de talrige akuterede ord på -er kan merkes, at nom. agent. med samme endelse altid har cirkumfleks: en 'damper, 'seiler, 'svømmer, 'viser, 'vægter (derimod som (hunde)navn 'Vægter), 'möller (men 'Möller), 'vælger, 'væver.

Endel tostavelser komparativer har akut: 'bedre, 'værre, 'ældre, 'yngre, 'större, 'mindre, 'flere, 'mere, 'længere (afvidelse af 'længre). Akut også i superlativerne 'inderst, 'yderst, 'överst, 'underst, 'midterst, 'bagerst, 'agterst.

Fremmedord har i regelen enkelt tonelag: kop'i, koll'egium, 'singularis. De fleste paroxytona på -e har det sms.: 'jambe, 'garde, karri'ere, myri'ade, peri'ode, sir'ene, vaudev'ille osv.; ord på -age har dog altid akut: bag'age, mer'age, også i de efterdannede ord: stil'age.

Visse afledningsendelser giver enkelt tonelag: således de tyske -hed, -sel og tildels -skab: 'godhed, 'usselhed, 'bitterhed (dog ikke, hvor adjektivet er cirkumflektet:

'*lumpen* — '*lumpenhed*) — '*brændsel*, '*blusel*, '*kjørsel*, '*længsel*, '*skånsel*. Ord på *-else* har derimod cirkumfleks; derfor får vi modsætninger som '*hørsel*, '*førsel* — '*hørelse*, '*førelse*. På *-skab*: '*klogskab*, '*troskab*, skjönt de fleste, især de af substantiver afledede, har cirkumfleks: '*budskab*, '*landskab*, '*troldskab*, '*venskab*.

Akut endvidere i ord med afledningsendelsen *-ert*, opstået af en eiendommelig tilbøielighed hos vort sprog til at afslutte endelsen *-er* med *t*; ordene er oftest af tysk oprindelse: '*bommert*, '*daggert*, '*hævert*, '*huggert*, '*kikkert*, '*kleppert*, '*kuffert*, '*löiert*, '*råbert*, '*röiert*, '*skonnert*. Denne tendens er fremdeles i virksomhed: en '*dukkert*, '*trykkert*, '*tykkert*; ikke sjelden høres '*makkert* for '*mækker*, '*svabert* for '*svaber*.

Afledningsendelser, der drager akcenten fremover, giver ordet det enkelte tonelag: *mis'undelse*, *til'vadelse*, *undt'agelse*, *ydm'ygelse*, *opr'eisning*, *letf'ærdig*, *let's'indig*, *freds'ommelig*, *fremk'ommelig*, *takn'emmelig*, *vidensk'abelig*, *arb'eidsom*, *medd'elsom*, *opf'indsom*. Følgen blir, at cirkumflekterede ord skifter tonelag, når de beholder akcenten som sidste del af en sms.; således '*gutter* — *småg'utter*, '*gjerrig* — *nysgj'errig*, '*modig* — *frim'odig*, '*salig* — *livs'alig*, '*værdig* — *rosv'ærdig*, '*gjerning* — *vel'gj'erning* osv. Dette er let forklarligt: unorsk akcentuation har skabt unorsk betoning.

Sammensætninger har i regelen det sms. tonelag. Den vigtigste undtagelse herfra danner sms., hvis første led er en genitivsform; da beholdes dennes betoning: '*bådsmand*, men '*bådnøst*, '*dagsreise* — '*dagværk*, '*gårdsgut* — '*gårdmand*, '*gudsbespotter* — '*gudmenneske*, '*havsnød* — '*havnymfe*, '*jordsmon* — '*jordlod*, '*landsmand* — '*landmand*, '*slagsmål* — '*slagorden* osv.

Talordene på *-ti* har akut: '*femti*. Derimod '*femten* osv.

Ellers har mange nominalsms. enkelt tonelag, uden at det er let at påvise en bestemt grund. Sweet (Swedish pag. 41) mener, at det raskere tonelag oftest skyldes ordets hyppige brug («mostly words of very frequent occurrence»); dette passer nok for enkelte (f. eks. dagenes navne ('mandag osv.), men kan dog ikke siges om alle. Nogle af de vigtigste er sms. med *by-*, *damp-*, *gift-*, *hof-*, *jagt-*, *ko-*, *kunst-*, *luft-*, *post-*, *ski-*, *the-* osv.

Adverbiale sms. har oftest akut: 'altfor, 'dengang, 'dersom, 'hinsides, 'hverhen (eller hvorh'en), 'opad osv.

Sammensætninger med betonet præfiks har sedvanligvis akut i verber, cirkumfleks i stammesubstantiver: at 'afsky, men subst. `afsky, 'angribe — `angreb, 'bortgå — `bortgang, 'rafalde — `rafald, 'frembryde — `frembrud, 'gjenvælte — `gjenvalg, 'henholde — `henhold, 'indgribe — `indgreb, 'medføre — `medför, 'modstå — `modstand, 'nedgå — `nedgang, 'ombyde — `ombud, 'opkjøbe — `opkjøb, 'pålægge — `pålæg, 'tiltro — `tiltro, 'udråbe — `udrån, 'vedhænge — `vedhæng. Verbernes gjennemgående akuterings skriver sig sandsynligvis fra, at de to orddeler som oftest skilles, hvor ordet står i «egentlig» betydning: at gå 'bort osv.*) Den löshed, dette giver sammensætningen, har bevaret akuten; i substantiverne er derimod en sådan opløsning unulig, og de følger derfor de sms. ords almindelige betoningslov.

*) Denne slags verbalsammensætninger er heller ikke oprindelig norske.

Tillæg og rettelser.

Der har desværre indsneget sig endel unöiagtigheder, som jeg kun kan få berigtiget i et «tillæg»; samtidig benytter jeg anledningen til at gjøre nogle tilföielser og præcisere min opfatning af et enkelt punkt.

Pag. 9, linje 13 f. n. (fesk), (spellə) er uheldige eksempler (tröndersk); læs *frisk* (fresk), *Briskeby* (breskøby).

» 10, » 6 f. o. Prof. Storm opfatter det korte æ foran r (f. eks. i *herre*) som ligt den åbne (æ)-lyd i *ven*.

» 12, » 6 f. o. Læs: — som f. eks. i *tostavelser ma-i*. Man hörer her også en diftongisk udtale.

» 14, » 1 f. o. og senere: (sæisN) læs (sæistN).

» 14, » 9 f. o. (gii) læs (jii). Den dagligdagse udtale (jæ), (mæ) osv. i ubetonet stavelse kunde også være skrevet (jæ') osv. ə: vokalen ligger ofte lidt höiere end (æ) i *ven*, men har dog en bestemt «front» karakter. Denne udtale anser jeg for den almindelige östlandske, og den ligger vistnok ikke under «de dannede klassers utvungne dagligtale.» Ved yderligere svækkelse fremkommer ikke sjelden (ə), der især höres mellem hoved- og biaccent, kfr. det hyppige ('jimmøde), men denne udtale ligger lavere. Et lukket e (som i *se*) i disse ord, f. eks. *jeg tror* = (je troor) er efter min mening rent vulgært.

- Pag. 20, linje 12 f. n. (toord*N*), (åård*N*). Vokalen blir selvfølgelig blot forlænget i det tilfælde, at man udtaler disse ord med afbrudt (supradentalt) *r*. Dette sker hyppig ved det første, sjældnere ved det sidste.
- » 30. (R) udviklet af *-re-r-* høres også udenfor de nævnte plur.- og komparativformer; således er *lærerig* ofte (lää-R-ri), *hörerör* (hoo-R-rör). Det gjenfindes i skolegutternes hurtige udtale af latin: *currere* = (kur-R-rø).
- » 34, linje 17 f. o. (shee-N) bör skrives (shee-æn), kfr. pag. 26.
- » 35, » 3 fölgg. Parentheserne betegner eksemplerne som tvilsomme.
- » 43, » 6 f. o. (uoo-N) skriv (uoo-æn), sammenlign ovenfor.
- » 45, » 17 f. o. Tilföi: I er stunt i *lja* og i *Lian* (jaan).
- » 48. Tilföi under *for-*: Verbalsms. med *for-* = tysk *vor-* er *forbeholde*, *forberede*. Ialmindelighed svarer til tysk *vor-* norsk *fore-*: *fore-skrive*.

Skole-efterretninger.

Skole-efterretninger for aaret 1880—1881.

Skolens lærere.

Af de i forrige aars program opførte lærere fratraadte inden skoleaarets begyndelse:

Skuespiller Andr. Isachsen, lærer ved skolen fra august 1870, paa grund af helbredshensyn.

Professor J. P. Weisse, lærer ved skolen fra august 1865, og

Pastor J. M. Færden, lærer ved skolen fra august 1877,

hvilke begge ikke længer kunde afse tid til at læse ved skolen.

Cand. mag. O. Andersen, lærer ved skolen fra januar 1877, for at oprette en ny skole.

Ved det forløbne skoleaars begyndelse blev følgende nye lærere ansatte ved skolen:

Cand. theol. Joh^s. Börke (f. 1856, ex. art. 1874, laud.; ex. philos. 1875, laud. præcet.; theologisk embedsexamen 1879, laud.; 1875—78 lærer ved Kristiania borgerskole, 1879—80 ved Lillehammers offentlige skole).

Cand. mag. D. Christensen (f. 1848, ex. art. 1867, ex. philos. 1869, filologisk embedsexamen 1873, alle med laud.; fra 1877 bestyrer af Lillesands middelskole).

Kgl. fuldmægtig Fr. Grönvold (f. 1837, ex. art. 1857, laud ill.; ex. philos. 1859, laud ill.; juridisk embedsexamen 1864, laud ill.; 1879 udnævnt til fuldmægtig i departementet for kirke- og undervisningsvæsenet).

Cand. theol. P. A. Ingebrigtsen (f. 1854, ex. art. 1873, ex. philos. 1874, theologisk embedsexamen 1879, alle med laud.; 1875—77, lærer ved Aalesunds offentlige skole).

Da pastor Pederson ved juletider frasagde sig sine timer i norsk i gymnasiet, blev disse for en del overtagne af en ny lærer:

Pastor O. Moe (f. 1846, ex. art. 1865, Laud.; ex. philos. 1866, laud. præceteris; theologisk embeds-examen 1871, laud.; 1873 udnævnt til kaldskapellan til Modum, 1880 til sogneprest for Kampens menighed i Kristiania).

I cirkulære af 2den september 1880 blev det meddelt disciplenes forældre og foresatte, at skolebestyrer Aars i dette skoleaar ønskede sig fritaget for den daglige deltagelse i bestyrergjerningen, og at inspektör Hofgaard i den anledning midlertidig skulde fungere som bestyrer. Senere er Hofgaard optaget som fast medlem af bestyrelsen og cand. theol. Th. Odland ansat som inspektör.

Skolens faste lærere er saaledes for tiden følgende:

Bestyrerne:

J. Aars, cand. mag.

P. Voss, cand. mag.

S. W. Hofgaard, cand. mag., lærer ved skolen fra august 1864.

Inspektörerne:

A. Höyer, cand. real, lærer ved skolen fra oktober 1866; inspektör for realgymnasiet samt for den mathematiske og naturvidenskabelige undervisning ogsaa inden de övrige afdelinger af skolen.

Emil Nicolaysen, cand. theol., lærer ved skolen fra august 1873; inspektör for middelskolens engelsklinje samt for undervisningen i tysk og engelsk ogsaa inden skolens övrige afdelinger ovenfor 3dje middelklasse.

Th. G. B. Odland, cand. theol., lærer ved skolen fra august 1874; inspektör for middelskolens tre nederste klasser; han vil ogsaa förövrigt have at bistaa i det daglige tilsyn med orden og disciplin inden skolen.

De övrige lærere:

C. Schollert, seminarist,	}	ansatte ved skolen fra august 1864.
Joh. Storm, professor,		

K. Nicolaysen, kgl. fuldmægtig,	} fra august 1865.
Halfdan Wang, kaptein,		

J. N. Brun, kaldskapellan,	} fra oktober 1866.
Fr. Hansen, seminarist,		

H. Schjöth, adjunkt,	} fra august 1867.

E. Thorsen, seminarist,	fra august 1873.
Ole Johannesen, cand. philos.,	fra januar 1875.
Bastian Dahl, cand. mag.,	} fra august 1875.
H. Lyche, cand. philos.,		
Elling Holst, cand. real., uni-	} fra septbr. 1875.
versitetsstipendiat,		
H. Petersen, landskabsmaler,		
V. A. Aubert, cand. mag.,	fra januar 1876.
Fr. Fredriksen, stud. theol.,	} fra august 1876.
O. Kulsberg, stud. phil.		
Knud Olsen, cand. mag.,		
N. Grøterød, cand. mag.	fra august 1877.
J. Fr. Wilh. Neuberth, student	fra septbr. 1877.
Jak. Norby, cand. mag.	fra august 1877.
M. Ringi, seminarist,	fra oktober 1877.
A. Aubert, cand. theol.,	} fra august 1878.
O. Gulbrandsen, seminarist,		
Sören Pederson, prest,		
A. Ræder, cand. mag.,		
N. Spjeldnæs, seminarist,		
B. M. Hall, sekondlöitnant,	fra septbr. 1878.
W. H. Færden, premierlöitnant,	fra januar 1879,
(tidligere lærer ved skolen fra $\frac{1}{11}$ 1872 til $\frac{31}{12}$ 1874 og fra $\frac{1}{9}$ 1877 til $\frac{1}{7}$ 1878).		
L. Dietrichson, professor,	fra 1879. *)
K. O. Brække, cand. mag.,	} fra august 1879
LyderHermanstorff, cand. mag.,		
Viljam Olsvig, stud. philol.,		

**) Professor Dietrichsons virksomhed ved skolen er ordnet saaledes, at han hver vaar holder en række foredrag over kunsthistorie for gymnasiernes disciple, idet han det ene aar gennemgaar oldtidens, det andet aar middelalderens og den ældre renaissances, og det tredje aar den nyere tids kunsthistorie. I dette skoleaar har professor Dietrichson været fraværende paa en udenlandsreise; han afsluttede af denne grund ifjor det hele kursus (ogsaa den nyere tids kunsthistorie) med det andet aar. Foredragene holdes to gange om ugen i timen 1—2, i regelen i omtrent 6 uger.

N. Chr. Jacobsen, seminarist, fra mai 1880.
Joh ^s . Börke, cand. theol.,	} fra august 1880.
D. Christensen, cand. mag.	
Fr. Grönvold, kgl. fuldmægtig,	
P. A. Ingebrigtsen, cand. theol.,	
O. Moe, prest, fra januar 1881.

Lærere:

Frøken Thea Jensen, ansat fra august 1874.
 Frøken Agnes Holstad — fra august 1875.
 Frøken Augusta Holstad — fra septbr. 1875.

Student Fredriksen har ogsaa i dette skoleaar havt længere tids permission for at afslutte sine embedsstudier; hans timer i religion har været besørgede af cand. theol. Aug. Moe til udgangen af februar maaned, senere af cand. theol. Hansteen. Timerne i norsk og tysk besørgedes af løjtnant Aug. Prydz, og efter jul i 2 m. c., af cand. mag. G. Greve.

Cand. mag. Ræder havde permission i første halvår, da han skulde op til anden afdeling af filologisk embedsexamen til jul. Hans timer besørgedes af stud. philol. Schreiner.

Stud. philol. Kulsberg har fra begyndelsen af februar havt permission fra sine timer i latin og græsk; disse timer blev besørgede af cand. mag. Ræder.

Cand. mag. Grøterud tiltraadte i april maaned i forrige skoleaar en udenlandsreise med offentligt reisestipendium. Siden han kom tilbage i april maaned dette aar, har han besørgt flere vikariater.

Frøken Thea Jensen har været syg en stor del af skoleaaret; hendes timer har været besørgede af frøken Gyda Magelssen.

Desuden har vikariater under længere forfald været besørgede af cand. theol. Broch, stud. philol. H. Hougén, cand. mag. Kristiansen og frøken Emilie Holstad.

Skolens læge er siden 1879 stadsfysikus Bidenkap.

- kasserer og sekretær siden 1874 lærer E. Thorsen.
- pedel siden 1865 H. Andresen.

Klasse-inddeling og discipeltal.

I det forløbne aar har følgende klasser været igang:

A. I fællesafdelingen:

1. De 3 forberedelsesklasser (1, 2, 3 F.), hver delt i to parallelklasser (a og b).
2. 1ste og 3dje middelklasse (1, 2, 3 M.), hver delt i tre parallelklasser (a, b, c).

B. I realafdelingen:

1. 4de—6te middelklasse paa engelsklinjen, hver delt i to parallelklasser (4 M. b E., 4 M. c, 5 M. b E, 5 M. c, 6 M. b E., 6 M. c *).
2. Realgymnasiets 3 klasser (1, 2, 3 R. G.)

C. I latinafdelingen:

1. 4de—6te middelklasse paa latinlinjen, hver delt i to parallelklasser (4 M. a, 4 M. b L., 5 M. a, 5 M. b L., 6 M. a, 6 M. b L. *).
2. Latingymnasiets 3 klasser (1, 2, 3 L. G.)

Discipeltallet i disse 30 klasser var ved skoleaarets begyndelse i august maaned 825 og er ved programmets udgivelse i mai maaned 834, hvilket gjør i gennemsnit 27 à 28 i hver klasse. Af disse 833 disciple har 687 sit hjem i Kristiania, 40 i andre byer, 101 paa landet og 5 i andre lande.

Undervisningen

har i det forløbne skoleaar i alt væsentligt gaaet frem i overensstemmelse med den som tillæg til forrige aars indbydelseskraft trykte undervisningsplan. De her følgende tabeller viser, hvorledes fagene i de forskjellige klasser har været fordelt mellem lærerne; de ved lærernes navn tilføjede tal betegner fagets ugentlige timetal i klassen:

*) 4 M. a og 5 M. a og 6 M. a hører til latinlinjen, 4 M. c og 5 M. c og 6 M. c til engelsklinjen, 4 M. b, 5 M. b og 6 M. b har disciple af begge linjer (med undervisning sammen i de fælles fag).

A. Latin- og real-

	Religion.	Norsk.	Tysk.	Latin.	Græsk.	Fransk.
3 LG.	Brun 2	O. Moe 2 V. Aubert (oldn.) 2		Dahl 9	Aars 7	Brekke 2
2 LG.	Brun 1	A. Aubert 2 V. Aubert (oldn.) 2	Voss 1	Dahl 9	Aars 5 Kuls- berg 3	Voss 3.
1 LG.	Brun 1	A. Au- bert 3.	Voss 1	Christen- sen 9	Hof- gaard 8	K Nico- laysen 3.
6 M. a.	Odland 2	V. Au- bert 3	Voss 3	Hof- gaard 8		Hermans- torff 3
6 M. b*)	Peder- son 2	V. Au- bert 3	Lyche 3	Dahl 8		Brekke 3
5 M. a.	Brun 2	Norby 3	Norby 3	Brekke 9		Brekke 2
5 M. b*)	Odland 2	Norby 3	Kuls- berg 3	Hermans- torff 9		Hermans- torff 2
4 M. a.	Fred- riksen 2	Ingebrigt- sen 4	Lyche 4.	Ræder 8		
4 M. b*)	Odland 2	Olsvig 4.	Fred- riksen 4	Kuls- berg 8		
				Engelsk.	Tegning.	
3 RG.	Odland 2	A. Aubert 2 V. Aubert (oldn.) 3		E. Nico- laysen 4	Johanne- sen 1 Petersen 1	K. Nico- laysen 4
2 RG.	Peder- son 1	A. Aubert 2 Norby (oldn.) 2	E. Nico- laysen 1	Brekke 4	Holst 1 Petersen 2	K. Nico- laysen 3
1 RG.	Peder- son 1	A. Au- bert 3	E. Nico- laysen 1	E. Nico- laysen 4	Holst 1 Petersen 1	Storm 4
6 M. b*)	Peder- son 2	V. Au- bert 3	Lyche 5	Lyche 5	Spjeld- næs 2	Brekke 3
6 M. c.	Odland 2	A. Au- bert 3	E. Nico- laysen 5	E. Nico- laysen 5	Spjeld- næs 2	Lyche 3
5 M. b*)	Odland 2	Norby 3	Kuls- berg 4	Ingebrigt- sen 5	Spjeld- næs 2	Hermans- torff 2
5 M. c.	Peder- son 2	A. Au- bert 3	E. Nico- laysen 4	Lyche 5	Spjeld- næs 2	K. Nico- laysen 2
4 M. b*)	Odland 2	Olsvig 4	Fred- riksen 5	Brekke 5	Spjeld- næs 2	
4 m. c	Odland 2	Norby 4	Lyche 5	Lyche 5	Spjeld- næs 2	

Gymnastik (Wang): 2 LG., 2 RG., 1 LG., 1 RG., 6 M. a og 6 M. b
3 timer; 6 M. c, 5 M. a, 5 M. b, 5 M. c 3 timer; 4 M. a, b, c
3 timer.

*) Se noten s. 7.

afdelingen.

	Historie.	Geografi.	Naturfag.	Mathematik og regning.	Skrivning.
3 LG.	Schjøth 3			Holst 3	
2 LG.	Schjøth 2			Høyer 2	
1 LG.	Grønvold 2			Færden 3	
6 M. a.	Odland 3	Høyer 2	Høyer 2	Høyer 6	
6 M. b.	Norby 3	Norby 2	Jacobsen 2	Hall 5	
5 M. a.	Olsen 2	Olsen 1	Jacobsen 3	Johannesen 5	
5 M. b.	Odland 2	Norby 1	Johannesen 3	Johannesen 5	
4 M. a.	Christensen 2	Christensen 2	Høyer 2	Hall 5	Wang 1
4 M. b.	Odland 2	Odland 2	Johannesen 2	Hall 5	Wang 1
<hr/>					
3 RG.	Schjøth 3	Johannesen 1	Høyer 4	Johannesen 5	
2 RG.	Grønvold 2	Høyer 2	Færden 4 Høyer 1	Holst 5	
1 RG.	Grønvold 2	Holst 2	Johannesen 4 Høyer 1	Holst 6	
6 M. b.	Norby 3	Norby 2	Jacobsen 2	Hall 5	
6 M. c.	Christensen 3	Høyer 2	Jacobsen 2	Hall 5	
5 M. b.	Odland 2	Norby 1	Johannesen 3	Johannesen 6	
5 M. c.	Christensen 2	Christensen 1	Færden 3	Færden 3	
4 M. b.	Odland 2	Odland 2	Johannesen 2	Hall 5	Wang 1
4 M. c.	Norby 2	Norby 2	Jacobsen 2	Hall 5	Wang 1

Sang (Hansen): 4 M. a, b og c 2 timer.

B. Fælles-

	Religion.	Norsk.	Tysk.	Historie.
3 M. a	Schollert 3	Christensen 5	Christensen 6	Odland 2
3 M. b	Schollert 3	Olsvig 5	Olsvig 6	Olsen 2
3 M. c	Hansen 3	V. Aubert 5	V. Aubert 6	Olsen 2
2 M. a	Spjeldnæs 3	Ingebrigtsen 5	Ingebrigtsen 5	Neuberth 2
2 M. b	Jacobsen 3	Børke 5	Børke 5	Jacobsen 2
2 M. c	Fredriksen 3	Fredriksen 5	Fredriksen 5	Olsen 2
1 M. a	Jacobsen 3	Børke 5	Børke 5	Neuberth 3
1 M. b	Schollert 3	Schollert 5	Schollert 5	Ingebrigtsen 3
1 M. c	Spjeldnæs 3	Fredriksen 5	Fredriksen 5	Gulbrandsen 3
3 F. a	Aug. Holstad 3	Aug. Holstad 8		Aug. Holstad 3
3 F. b	Gulbrandsen 3	Gulbrandsen 8		Gulbrandsen 3
2 F. a	Jensen 3	Jensen 9		
2 F. b	Schollert 3	Schollert 9		
1 F. a	Agn. Holstad 3	Agn. Holstad 9		
1 F. b	Hansen 3	Hansen 9		

Gymnastik (Wang): 3 M. a, b, c 3 timer, 2 M. a, b, c 3 timer
1 M. a, b, c 3 timer.

afdelingen.

	Geografi.	Naturfag.	Regning.	Skrivning.	Tegning.
3 M. a	Odland 2	Jacob- sen 2	Ringi 5	Wang 2	Spjeld- næs 2
3 M. b	Olsen 2	Jacob- sen 2	Neuberth 5	Wang 2	Spjeld- næs 2
3 M. c	A. Aubert 2	Johanne- sen 2	Neuberth 5	Wang 2	Spjeld- næs 2
2 M. a	Neuberth 2	Jacob- sen 1	Neuberth 4	Thorsen 2	Jacob- sen 2
2 M. b	Jacobsen 2	Jacob- sen 1	Thorsen 4	Thorsen 2	Spjeld- næs 2
2 M. c	Olsen 2	Jacob- sen 1	Spjeldnæs 4	Wang 2	Jacob- sen 2
1 M. a	Olsen 3		Ringi 4	Ringi 3	
1 M. b	Ingebrigt- sen 3		Neuberth 4	Thorsen 3	
1 M. c	Børke 3		Børke 4	Ringi 3	
3 F. a	Aug. Hol- stad 3		Aug. Hol- stad 4	Aug. Hol- stad 3	
3 F. b	Gulbrand- sen 3		Gulbrand- sen 4	Gulbrand- sen 3	
2 F. a	Jensen 3		Jensen 5	Jensen 4	
2 F. b	Schollert 3		Neuberth 5	Thorsen 4	
1 F. a			Agn. Hol- stad 6	Agn. Hol- stad 6	
1 F. b			Hansen 6	Hansen 6	

Sang (Hansen): 3 M. a, b, c 2 timer, 2 M. a, b, c 1 time. (Gul-
brandsen): 1 M. a 1 time, 1 M. b 1 time, 1 M. c 1 time.

Afgang til universitetet 1880.

- A. Fra latingymnasiets** øverste klasse anmeldtes 18, hvoraf 15 bestod examen artium: 2 med hovedkarakteren laud, præ ceteris, 12 med hovedkarakteren laudabilis og 1 med hovedkarakteren laud illaudabilis.
1. Arnesen, Harald, f. 26de januar 1862, søn af gaardbruger C. Arnesen, Aker. (Discipel af skolen i 11 aar.)
 2. Bagger, Hans Christian, f. 30te juli 1861, søn af værks-eier L. H. Bagger, Laurvik. (Discipel af skolen i 2 aar.)
 3. Benneche, Gustav Adolf, f. 3dje april 1860, søn af kjøbmand C. A. Benneche, Kristiania. (Discipel af skolen i 13 aar.)
 4. Caspari, Ernst Eugen, f. 26de juli 1862, søn af professor Caspari, Kristiania. (Discipel af skolen i 6 aar.)
 5. Falck, Rudolf, f. 14de april 1861, søn af sagfører Falck, Hamar. (Discipel af skolen i 3 aar.)
 7. Fleischer, Hans Holmboe, f. 16de december 1862, søn af klokker M. Fleischer, Kristiania. (Discipel af skolen i 11 aar.)
 9. Jensen, Lars Olaf, f. 9de december 1861, søn af skibskaptein C. S. Jensen, Kragerø. (Discipel af skolen i 2 aar.)
 10. Johannesen, Biörn Johan, f. 11te juni 1862, søn af bager L. A. Johannesen, Kragerø. (Discipel af skolen i 2 aar.)
 12. Meyer, Joachim Heinrich Nicolaus, f. 12te august 1860, søn af grosserer Meyer, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar.)
 13. Meyer, Niels, f. 6te juni 1862, søn af grosserer Meyer, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar.)
 14. Michelsen, Hjalmar, f. 5te december 1861, søn af agent C. M. Michelsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar.)

15. Myhre, Jonas Blom, f. 17de april 1862, søn af agent G. F. Myhre, Kristiania. (Discipel af skolen i 11 aar.)
16. Petersen, Fredrik, f. 6te november 1861, søn af apotheker F. Petersen, Sarpsborg. (Discipel af skolen i 4 $\frac{1}{2}$ aar.)
17. Reiss, Georg Michael Döderlein, f. 12te august 1861, søn af organist Reiss, Kristiania. (Discipel af skolen i 11 aar.)
18. Skattum, Ole Jacob Hansen, f. 8de juni 1862, søn af kjøbmand H. O. Skattum, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar.)

	Modersmaal.	Latinsk overa.	Mathem. øbr.	Religion.	Oldnorsk.	Latin.	Latin.	Gresk.	Gresk.	Fransk.	Historie.	Mathem. natl.	Sum.	
Arnesen	3	3	3	1	2	2	2	3	3	2	1	4	29	Laudabilis.
Bagger	3	3	3	2	3	2	3	1	2	3	3	3	31	Haud illaud.
Benneche	3	2	2	2	1	1	2	3	3	1	3	2	25	Laudabilis.
Caspari	3	3	4	1	3	1	2	1	1	2	1	2	24	Laudabilis.
Falck	3	3	4	2	3	2	2	1	2	3	1	4	30	Laudabilis.
Fleischer	3	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1	1	20	Laudabilis.
Jensen	3	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2	2	20	Laudabilis.
Johannesen	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	20	Laudabilis.
Meyer, H.	3	2	3	1	2	2	1	2	3	2	1	2	24	Laudabilis.
Meyer, N.	3	3	2	1	2	1	1	3	3	2	3	2	26	Laudabilis.
Michelsen	3	2	2	1	1	1	1	2	2	2	1	3	21	Laudabilis.
Myhre	2	2	1	2	1	1	2	1	2	1	1	2	18	Laud. præ ceteris.
Petersen	3	4	3	1	3	2	2	1	2	2	1	3	27	Laudabilis.
Reiss	3	3	1	2	1	2	2	1	2	1	2	3	23	Laudabilis.
Skattum	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	15	Laud. præ ceteris.

Klassen havde desuden 2 disciple, som gik op efter privat anmeldelse; den ene af disse bestod examen med hovedkarakteren »non contemendus«.

B. Fra realgymnasiets øverste klasse anmeldtes 7, der samtlige bestod examen, 2 med hovedkarakter «Udmerket godt» og 5 med hovedkarakter «Meget godt».

1. Bjerke, Oskar Wilhelm, f. 7de decembor 1861, søn af fabrikeier C. Bjerke, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar).
2. Christiansen, Christian Andreas, f. 21de juli 1861, søn af expeditionsskretær Joh.s Christiansen. (Discipel af skolen i 11 aar).
3. Hambro, Bernt Anker Bødtker, f. 14de Novbr. 1862, søn af vice-konsul, cand. jur. Christian Fredrik Hambro. (Discipel af skolen i 6 aar).
4. Heyerdahl, Nils Roth, f. 8de mai 1862, søn af sorenskriver N. R. Heyerdahl. (Discipel af skolen i 7 aar).
5. Jorstad, Torsten Paulsen, f. 3die juni 1860, søn af gaardbruger P. Jorstad, Hadeland. (Discipel af skolen i 3 aar).
6. Nansen, Frithjof, f. 10de oktober 1861, søn af overretssagfører B. F. Nansen. (Discipel af skolen i 12 aar).
7. Skattum, Adolf, f. 12te Marts 1862, søn af Kjøbmand H. Skattum, Gjøvik. (Discipel af skolen i 4 aar).

	Modermaal.	Engelsk stil.	Mathem. skr.	Fysik skr.	Religion.	Oldnorsk.	Engelsk.	Fraansk.	Historie.	Geografi	Mathe. mundtl.	Naturfag.	Sum.	Hovedkarakter.
Bjerke	3	3	3	3	2	1	2	2	2	1	2	2	26	Meget godt.
Christiansen	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	1	19	Meget godt.
Hambro	3	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1	18	Udm. godt.
Heyerdahl	3	3	2	2	2	3	1	1	1	3	1	2	24	Meget godt.
Jorstad	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14	Udm. godt.
Nansen	3	3	2	1	2	2	2	2	1	1	1	1	21	Meget godt.
Skattum	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	21	Meget godt.

Foruden disse 7 havde klassen endnu 4 disciple, som gik op efter privat anmeldelse og bestod examen med hovedkarakteren «Godt».

Middelskolens afgangsexamen 1880.

Kommissionen for afholdelse af middelskolens afgangsexamen ved de private skoler i Kristiania bestod i 1880 af følgende herrer: skolebestyrer Gjör (Gjertsens skole, formand); inspektör Corneliussen (borgerskolen); skolebestyrer Holan (Maribogadens skole); cand. philos. H. Larsen (fröken Bauers skole); skolebestyrer Lyche (Nissens pigeskole); skolebestyrer Voss (Aars og Voss's skole).

Efter kommissionens forslag beskikkede kirke departementet følgende herrer til censorer ved denne skole:

I religion: pastor J. Gjör.

I norsk: cand. mag. V. Aubert og cand. theol. A. Corneliussen.

I tysk: skolebestyrer Pauss og cand. philos. Bratt.

I latin: cand. mag. Alb. Brock.

I engelsk: stud. filol. Knud Olsen.

I fransk: cand. mag. Julius Schram.

I historie: stud. philol. M. Söraas.

I geografi: cand. philos. E. Johanssen.

I mathem.: cand. real. A. Nærup.

I naturfag: ingeniör B. Geelmuyden.

I skrivning: kapt. Wang, suppl. kasserer Thorsen.

I tegning: reallærer M. Petersen.

Opgaverne til de skriftlige prøver blev tilstillet skolerne fra kirke departementet. De löd saaledes:

I modersmaalet: «Giv en kort fremstilling af Norges naturbeskaffenhed og de vigtigste deraf flydende næringsveie.

I tysk stil: Den 8de Mai kom Thorvaldsen til Rom, der allerede i mange Aar havde været hans Ønskers Maal. Denne Dag betragtede han altid som en af de lykkeligste Dage i sit Liv. Da man engang spurgte ham om hans Födselsdag, svarede han: «Den har jeg glemt; men den 8de Mai kom jeg til Rom.» Efter at have arbeidet flittig her i 3 Aar tænkte han paa at vende tilbage til sit Fædreland, skjönt intet af hans mange Kunstværker hidtil havde tilfredsstillet ham. Han glædede sig ikke til Hjemreisen, da det forekom ham, som om han Intet havde udrettet. Afreisens Dag var kommen, og Vognen holdt allerede for Düren, da en af Thorvaldsens Be-

kjendte, en Billedhugger fra Berlin, der skulde være hans Rejsfælle, meldte ham, at Beisen maatte opsættes. Netop samme Dag kom en rig Englænder, der havde seet Thorvaldsens Jason, til Kunstneren og tilbød ham en saa stor Sum, at han istedetfor at forlade Rom kunde forblive der for at udføre sit herlige Kunstværk i Marmor. Dette blev det afgjørende Vendepunkt i Thorvaldsens Liv. Først efter mange Aars Forløb, da han allerede havde vundet et udødeligt Navn, gjensaa han sit Fædreland, hvor han modtoges med den største Begeistring af sine taknemmelige Landsmænd.

I latinsk stil: En Skildpadde bad med mange Bønner en Ørn om, at den skulde lære den at flyve. Da sagde Ørnen: «Du beder om en Ting, som strider imod din Natur; hvorledes vil Du kunne flyve, da Du ikke har Vinger?» Men Skildpadden vedblev at anraabe Ørnen, at den skulde lære den denne Kunst. Altsaa greb Ørnen den og hævede den op til Skyerne, og der lod den den falde¹⁾, saa at den foer²⁾ gennem Luften; men da den faldt paa en Klippe, knustes den og omkom. Mange Mennesker ligne denne Skildpadde; da de ikke vide, hvad der i Sandhed bør ansees for nyttigt, attraa de det, som de ikke bør attraa, og styrtede ved sin Taabelighed i mange Farer, som de, hvis de fulgte de Klogeres Raad, vilde undgaa.

I engelsk stil: Hertugen af Buckingham begav sig til Portsmouth for at se til³⁾ Forberedelserne til et Tog for at undsætte Rochelle. Da han her efter en Samtale med nogle franske Herrer gik henimod Døren og vendte sig for at tale til Sir Thomas Fryar, fik han pludselig over Sir Thomas's Skulder et Knivstik⁴⁾ i Brystet. Uden at sige Andet end: «Den Kjeltring har dræbt mig», ndaandede han, idet han trak Kniven ud. Snart efter saa man en Mand uden Hat spadserere op og ned udenfor Huset. Da En raabte: «Her er den Mand, som dræbte Hertugen», løb Alle til og spurgte: «Hvem er det?» Manden svarede rolig: «Det er mig». Man kom efter, at det var en vis Felton, der havde tjent som Leit-

¹⁾ at lade falde: demittere. ²⁾ udtrykkes ved Passiv af Verbet fero. ³⁾ at se til: to superintend. ⁴⁾ at faa et Knivstik: to be stabbed.

nant under Hertugen. Da hans Captain var falden paa Tilbageskibet ved Øen Rhé, havde Felton søgt Compagniet, og da hans Haab blev skuffet, forlod han misfornøiet Armeen. Da han blev spurgt, paa hvis Tilskyndelse¹⁾ han havde udført den rædsomme Gjerning, svarede han, at Beslutningen udgik²⁾ blot fra ham, og at hans Bevæggrunde vilde sees, dersom man fandt hans Hat; thi i den Tro, at han vilde omkomme under Forsøget, havde han sørget for at forklare dem der. Kongen forlangte, at man skulde lægge Felton paa Pinebænken for at afpresse ham Tilstaaelse om hans Medskyldige; men Dommerne erklærede den Fremgangsmaade³⁾ for aldeles ulovlig. Felton blev snart efter henrettet for Mordet.

I regning skriftlig og konstruktionstegning:

No. 1.

Et Parti Kaffe vægtigt $2996\frac{1}{2}$ Kilogram kjøbes i Amsterdam til en Pris af Gylden $0,86$ pr. Kilogram. Fragt og Opbringelse beløbe sig til Kr. $62,50$. Tolden er Kr. $0,40$ pr. Kilogram, og Havnepenge 2 pCt. af Tolden. Mæglerløn og de øvrige Udgifter anslaaes til 3 pCt. af Kjøbesummen. Hvad bliver Salgsprisen pr. Kilogram, naar Handelsmanden beregner sig $2\frac{3}{4}$ pCt. i Fortjeneste? 100 Gylden = 151 Kr.

No. 2.

I en Metalblanding, der veier $37\frac{1}{2}$ Kilogram, indeholder hvert Kilogram $187\frac{1}{2}$ Gram Sølv. Hvor meget Kobber maa der tilsættes, forat et Kilogram af Blandingen kun skal indeholde $156\frac{1}{4}$ Gram Sølv?

No. 3.

Ved Hjælp af Logarithmer at beregne Værdien af Udtrykket:

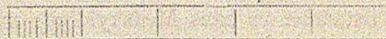
$$\frac{a}{b^3} \sqrt{a-b},$$

naar $a = 1,3469$ og $b = 0,64352$.

¹⁾ Tilskyndelse: instigation. ²⁾ at udgaa: to proceed. ³⁾ Fremgangsmaade: practice.

No. 4.

Konstruer 3 Cirkler, der alle berøre hverandre udvendig. Den ene Cirkels Radius være $0,028^m$. Konstruer den anden Cirkel saaledes, at dens Fladeindhold bliver $\frac{5}{7}$ af den første, og den tredje saaledes, at dens Omkreds bliver $\frac{3}{7}$ af den første. Forklar Fremgangsmaaden.

$\frac{1}{2}$ Decimeter.

Af skolens elever underkastede 65 sig middelskole-examen, deraf paa latinlinjen 29, hvoraf 25 bestod examen, og paa engelsklinjen 36; hvoraf 32 bestod examen. En elev af latinlinjen, der havde bestaaet den skriftlige del af examen, gik ikke op til den mundtlige, fordi der imidlertid var taget bestemmelse om, at han skulde gaa over til engelsklinjen.

Udfaldet for de enkelte disciple var følgende:

Examen paa latinlinjen.

1.	Andersen, Johannes	hovedkarakter	meget godt	(2.04)
2.	Andresen, Hjalmar	—:—	godt	(2.86)
3.	Bade, Ludvig	—:—	meget godt	(1.68)
4.	Bing, Martin	—:—	godt	(3.19)
5.	Borgen, Olaf	—:—	godt	(2.79)
6.	Bækkevold, Arne	—:—	godt	(3.11)
7.	Foss, Waldemar	—:—	udmerket godt	(1.39)
8.	Gravir, Torgeir	—:—	meget godt	(2.19)
9.	Gulbrandsen, Theodor	—:—	meget godt	(1.63)
10.	Gutzeit, Karl	—:—	meget godt	(1.61)
11.	Harnæs, Jens	—:—	meget godt	(1.69)

12.	Hertzberg, Nils	hovedkarakter	meget godt	(2.21)
13.	Heuch, Peter	—:—	meget godt	(2.39)
14.	Johnson, Jonathan	—:—	godt	(2.54)
15.	Kökeritz, Reinholdt	—:—	meget godt	(2.04)
16.	Lövenskiöld, Siegfried	—:—	godt	(2.75)
17.	Munthe, Johan	—:—	godt	(2.61)
18.	Paus, Kristian	—:—	godt	(3.00)
19.	Saxlund, Hans	—:—	meget godt	(1.61)
20.	Schøyen, Olaf	—:—	meget godt	(1.54)
21.	Sümme, Jacob	—:—	meget godt	(2.32)
22.	Tofte, Rudolf	—:—	godt	(3.07)
23.	Wang, Peter	—:—	godt	(2.93)
24.	Wielgolaski, Stanislav	—:—	udmerket godt	(1.46)

Examen paa engelsklinjen.

25.	Arntzen, Peder	hovedkarakter	meget godt	(2.17)
26.	Backer, Gustav	—:—	meget godt	(2.37)
27.	Bennett, Charles	—:—	meget godt	(2.17)
28.	Bull, Henrik	—:—	godt	(2.57)
29.	Dammann, Johannes	—:—	godt	(2.73)
30.	Falchenberg, Hartvig	—:—	godt	(2.79)
31.	Gran, Karl	—:—	meget godt	(1.57)
32.	Handberg, Henrik	—:—	meget godt	(2.13)
33.	Hansen, Haakon	—:—	meget godt	(2.03)
34.	Houge, Vincent	—:—	meget godt	(1.97)
35.	Kjær, Andreas	—:—	meget godt	(1.57)
36.	Krefting, Jakob	—:—	meget godt	(2.33)
37.	Lilloe, Arnt	—:—	meget godt	(2.47)
38.	Lilloe, Sigurd	—:—	godt	(2.67)
39.	Maarud, Gilbert	—:—	godt	(2.93)
40.	Meidell, Stefan	—:—	godt	(3.10)
41.	Meyer, Jakob	—:—	meget godt	(2.17)
42.	Michelsen, Alfred	—:—	meget godt	(2.07)
43.	Mortnerud, Ragnvald	—:—	meget godt	(2.07)
44.	Muus, Rudolf	—:—	meget godt	(2.47)
45.	Mörch, Claus	—:—	meget godt	(2.10)
46.	Opager, Olaf	—:—	meget godt	(2.23)
47.	Rummelhoff, Oscar	—:—	godt	(2.57)

48.	Sanne, Lars	hovedkarakter	godt	(2.57)
49.	Skattum, Ludvig	—:—	meget godt	(1.70)
50.	Soot-Ryen, Odd	—:—	godt	(2.90)
51.	Spangelo, Henrik	—:—	udmerket godt	(1.37)
52.	Stabell, Alfred	—:—	godt	(3.04)
53.	Stenersen, Wilhelm	—:—	meget godt	(2.11)
54.	Sætre, Gudbrand	—:—	meget godt	(2.29)
55.	Sörum, Hans	—:—	meget godt	(1.67)
56.	Øvre, Andreas	—:—	meget godt	(2.23)

4 privatister bestod middelskole-examen, nemlig:

paa latinlinjen:

57.	Bull, Emil	hovedkarakter	meget godt	(2.50)
58.	Halvorsen, Jakob	—:—	meget godt	(2.19)

og paa engelsklinjen:

59.	Annéus, G.	hovedkarakter	meget godt	(1.81)
60.	Annéus H.	—:—	meget godt	(2.42)

Af disse disciple blev nr. 1—4, 6—7, 9—16, 18—21, 23—24, 57—58 optagne i latingymnasiet; nr. 17 gik over til realgymnasiet, nr. 22 til 6 M. c paa engelsklinjen; 28, 31, 32, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 50, 54 og 55 gik over i realgymnasiet; de øvrige til forskjellig praktisk virksomhed.

Desuden blev middelskole-examens prøve i latin mundtlig og skriftlig bestaaet af 2 af skolens disciple og 1 privatist, hvilke før havde taget middelskole-examen paa engelsk-linjen.

Om skolepenge og fripladse.

Skolepengene udgjör :

for 1ste og 2den forberedelsesklasse . . .	8 kroner	maanedlig
- 3dje forberedelsesklasse	12	— —
- 1ste, 2den og 3dje middelklasse . . .	16	— —
- de höiere klasser	20	— —

For den nederste af 2 brödre fragaar en tredjedel. Af 3 brödre gaar den nederste frit, de to andre betaler helt ud. Af 4 brödre gaar den næstnederste frit, og for den nederste fragaar en tredjedel. Yderligere nedsættelser finder ikke sted. (Ved betalingen afrundes altid til femmere af öre, saa at der f. eks. istedenfor $33\frac{1}{3}$, betales 35 og for $66\frac{2}{3}$ betales 65 öre.)

Skolepengene erlægges forskudsvis og skal i regelen indbetales den förste læsedag i hver maaned.

Skolepengene beregnes altid for hele maaneder, nemlig fra begyndelsen af den maaned, hvori en discipel kommer ind, til slutningön af den maaned, hvori han gaar ud. Naar altsaa en discipel indmeldes til et nyt skoleaars begyndelse, betaler han skolepengene fra 1ste august.

Naar en discipel skal forlade skolen, maa udmeldelse ske 2 maaneder forud. Hvis nogen udmeldes med kortere varsel, erlægges dog skolepengene, indtil den bestemte udmeldelsestid er forlöben.

Naar skolepengene ikke er betalte for 2 maaneder, kan bestyrelsen negte vedkommende disciple adgang til skolen.

Fripladse eller nedsættelse af skolepengene tilstaaes i regelen kun disciple, der efterat de i længere tid har været disciple af skolen har mistet sine forsörgere, eller hvis forsörgeres ökonomiske stilling er bleven saaledes forandret, at de ikke længere er istand til at betale fulde skolepenge; endvidere kræves, at vedkommende discipel har vist god opførsel og gjort god fremgang i skolen. Under den nuværende sterke konkurrence

om fripladsene maa det overhovedet fraraades forældre at indmelde børn i skolen med tanke paa om kortere eller længere tid at kunne opnaa friplads eller nedsættelse af skolepengene. I forberedelsesskolen uddeles ikke fripladse uden i ganske ekstraordinære tilfælde.

Ansøgninger om fripladse indleveres hvert aar inden 1ste Mai.

Renterne af **John Heuch's** legat tildeltes den 5te april d. a. den samme discipel som ifjor.

Examen 1881.

Den daglige undervisning slutter:

for 6 M.	lørdag 11te juni.
- 3 L. G. og 3 R. G.	onsdag 15de juni.
- 2 L. G., 2 R. G., 1 L. G., 1 R. G. og 5 M.	fredag 17de juni.
- 4 M.	lørdag 18de juni.
- 3 M., 2 M. og 1 M.	mandag 27de juni.

For forberedelsesklasserne holdes ingen egentlig examen, men forældre og foresatte indbydes til at overvære undervisningen de to sidste læsedage (6te og 7de juli) for at gjøre sig bekendt med det standpunkt, klasserne har naaet. Den orden, hvori overhøringen i de forskjellige fag vil foregaa, kan sees af examenstabellen for de nævnte dage.

Examen i skrivning og tegning samt de skriftlige prøver for 1ste til 3dje middelklasse er afholdt tidligere.

Hvor ikke anderledes er bemærket, begynder examen om formiddagen kl. 9, om eftermiddagen kl. 4.

Det ved hvert fag anførte nummer betegner det værelse, hvor examen holdes. (Nr. 1—6 er i sidebygningen, nr. 7—15 i hovedbygningen 1ste etage, nr. 16—27 i dens anden, nr. 28—37 i 3dje og nr. 38 i 4de etage).

NB. Skolepengene betales fredag den 1ste og lørdag den 2den juli kl. 9—11 formiddag.

Onsdag 15de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8³/₄—9, 3 et. Hoyer.

6 M. 1, 2, 3. Norsk stil nr. 30	inspektion kl. 9—10 Hoyer.
	do. - 10—11 Hermanstorff.
	do. - 11—12 Hoyer.
	do. - 12— 1 Hofgaard.
6 M. 4, 5, 6. Norsk stil nr. 29	do. - 9—10 Dahl.
	do. - 10—11 V. Aubert.
	do. - 11—12 Hall.
	do. - 12— 1 Lyche.
6 M. 7, 8. Norsk stil nr. 28	do. - 9—10 E. Nicolaysen.
	do. - 10—11 Olsen.
	do. - 11—12 E. Nicolaysen.
	do. - 12— 1 Hall.

Torsdag 16de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8³/₄—9, 3 et. Odland.

6 M. 1, 2, 3. Tysk stil nr. 30	inspektion kl. 9—10 Hoyer.
	do. - 10—11 A. Aubert.
	do. - 11—12 Hofgaard.
	do. - 12— 1 Voss.
6 M. 4, 5, 6. Tysk stil nr. 29	do. - 9—10 Hall.
	do. - 10—11 Olsen.
	do. - 11—12 Lyche.
	do. - 12— 1 Spjeldnæs.
6 M. 7, 8. Tysk stil nr. 28	do. - 9—10 Christensen.
	do. - 10—11 V. Aubert.
	do. - 11—12 E. Nicolaysen.
	do. - 12— 1 Hall.

Freðag 17de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8³/₄—9, 3 et Lyche.

- 6 M. 1, 2, 7. Latinsk
og engelsk stil nr. 30 inspektion kl. 9—10 Höyer.
do. - 10—11 Hermanstorff.
do. - 11—12 V. Aubert.
do. - 12— 1 Holst.
- 6 M. 4, 5, 6. Latinsk
og engelsk stil nr. 29 do. - 9—10 Lyche.
do. - 10—11 Pederson.
do. - 11—12 Norby.
do. - 12— 1 Hall.
- 6 M. 3, 8. Latinsk
og engelsk stil nr. 28 do. - 9—10 E. Nicolaysen.
do. - 10 11 Olsen.
do. - 11—12 Höyer.
do. - 12— 1 Jacobsen.

Lørdag 18de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8³/₄—9, 3 et Hall.

- 6 M. 1, 2, 3. Regning skr. og konstruktions-
tegnning nr. 30 inspektion kl. 9—10 Höyer.
do. - 10—11 A. Aubert.
do. - 11—12 Hermanstorff.
do. - 12— 1 Odland.
- 6 M. 4, 5, 6. Regning skr. og konstruktions-
tegnning nr. 29 inspektion kl. 9—10 Hall.
do. - 10—11 A. Aubert.
do. - 11—12 Jacobsen.
do. - 12— 1 Brække.
- 6 M. 7, 8. Regning skr. og konstruktions-
tegnning nr. 28 inspektion kl. 9—10 Odland.
do. - 10—11 Spjeldnæs.
do. - 11—12 Lyche.
do. - 12— 1 E. Nicolaysen.

Mandag 20de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8³/₄ - 9, 3 et. Wang.

6 M. 1, 2, 3. Tegning	- 30	do.	- 9 - 10 Hoyer.
		do.	- 10 - 11 Odland.
		do.	- 11 - 12 A. Aubert.
		do.	- 12 - 1 Hofgaard.
6 M. 4, 5	do. - 29	do.	- 9 - 10 Spjeldnæs.
		do.	- 10 - 11 Brekke.
		do.	- 11 - 12 V. Aubert
		do.	- 12 - 1 Lyche.
6 M. 6, 7, 8	do. - 33	do.	- 9 - 10 }
		do.	- 10 - 11 } Petersen.
		do.	- 11 - 12 }
		do.	- 12 - 1 Christensen.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3³/₄ - 4, 3 et. Spjeldnæs.

6 M. 6, 7, 8. Tegning nr. 38 Spjeldnæs.

Onsdag 22de juni.

Formiddag.

3 R. G. Mathem. skr. 30 Johannesen.

Torsdag 23de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 $\frac{3}{4}$ —9, { 3 et. Grönvold.
2 et. Færden.

6 M. 1.	Naturfag	nr. 24	Höyer (censor Friis).
6 M. 2.	Norsk	- 30	V. Aubert (censor Brock).
6 M. 3.	Historie	- 22	Odland (censor Söraas).
6 M. 4.	Geografi	- 29	Norby (censor H. Larsen).
6 M. 5.	Religion	- 36	Pederson (censor Eliassen).
6 M. 7.	Fransk	- 14	Lyche (censor Torgersen).
6 M. 8.	Tysk	- 28	E. Nicolaysen (censor Bratt).
3 L. G.	Norsk stil	- 33	Moe.
3 R. G.	do.	- 34	A. Aubert.
2 L. G.	do.	- 32	Gröterud.
2 R. G.	do.	- 35	Grönvold.
1 L. G.	do.	- 31	Hofgaard.
1 R. G.	do.	- 37	Færden.
5 M. a.	do.	- 18	Ingebrigtsen.
5 M. b.	do.	- 23	Hermanstorff.
5 M. c.	do.	- 17	Hall.
4 M. a.	do.	- 20	Ræder.
4 M. b.	do.	- 21	Fredriksen.
4 M. c.	do.	- 19	Ingebretsen.

Torsdag 23de juni.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3 $\frac{3}{4}$ —4, 3 et. Norby.

2 R. G. 1.	Oldnorsk	nr. 35	Norby.
2 L. G. 1.	do.	- 32	V. Aubert.
1 R. G. 1.	Naturhistorie	- 37	Höyer.

Fredag 24de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 $\frac{3}{4}$ —9 { 3 et. Hermanstorff.
2 et. Gröterud.

6 M. 1.	Fransk	nr. 30	Hermanstorff (censor Torgersen).
6 M. 2.	Naturfag	- 24	Höyer (censor Friis).
6 M. 4.	Norsk	- 29	V. Aubert (censor Brock).
6 M. 5.	Historie	- 37	Norby (censor Söraas).
6 M. 6.	Mathem.	- 28	Hall (censor Nærup).
3 L. G.	Norsk stil	- 33	A. Aubert.
3 R. G.	do.	- 34	Odland.
2 L. G.	Latinsk stil	- 32	Dahl.
2 R. G.	Engelsk stil	- 35	Brökke.
1 L. G.	Græsk stil	- 31	Hofgaard.
1 R. G.	Engelsk stil	- 37	E. Nicolaysen.
5 M. a.	Tysk stil	- 18	Jacobsen.
5 M. b.	do.	- 23	Gröterud.
5 M. c.	do.	- 17	Lyche.
4 M. a.	do.	- 20	Wang.
4 M. b.	do.	- 21	Fredriksen.
4 M. c.	do.	- 19	Börke.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3 $\frac{3}{4}$ —4, 3 et Norby.

2 R. G. 2.	Oldnorsk	nr. 35	Norby.
1 R. G. 2.	Naturhistorie	- 37	Höyer.

Lørdag 25de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8³/₄—9 { 3 et. Hall.
2 et. Johannesen.

6 M. 1.	Religion	nr. 30	Odland (censor Eliassen).
6 M. 3.	Naturfag	- 24	Höyer (censor Friis).
6 M. 7.	Mathematik	- 28	Hall (censor Nærup).
3 L. G.	do. skr.	- 33	Ingebrigtsen.
3 R. G.	do. do.	- 34	Johannesen.
2 L. G.	Lat. oversættelse	- 32	Dahl.
2 R. G.	Mathematik skr.	- 35	Færden.
1 L. G.	do.	- 31	Grønvold.
1 R. G.	do.	- 37	A. Aubert.
5 M. a.	Latinsk stil	- 18	K. Nicolaysen 9—10, V. Aubert 10—1.
5 M. b.	Latinsk stil	- 23	} Lyche.
	Engelsk stil		
5 M. c.	do.	- 17	E. Nicolaysen.
4 M. a.	Latinsk stil	- 20	Ræder.
4 M. b.	Latinsk stil	- 21	} Brekke.
	Engelsk stil		
4 M. c.	do.	- 19	Grøterud.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3³/₄—4, 3 et. Jacobsen.

3 R. G. 1.	Mathematik nr. 31	Johannesen.
6 M. 4.	Naturfag	- 24 Jacobsen (censor Friis).
6 M. 8.	Geografi	- 28 Höyer (censor H. Larsen).

Mandag 27de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 $\frac{3}{4}$ —9 } 3 et. Gröterud.
 2 et. Færden.

6 M. 1. Matematik	nr. 29 Höyer (censor Nørup).
6 M. 2. Religion	- 30 Odland (censor Eliassen).
6 M. 3. Fransk	- 36 Hermanstorff (cens. Torgerson).
6 M. 4. Historie	- 37 Norby (censor Söraas).
6 M. 5. Tysk	- 35 Lyche (censor Bratt).
6 M. 6. Naturfag	- 24 Jacobsen (censor Friis).
6 M. 8. Engelsk	- 28 E. Nicolaysen (cens. Schram).
3 L. G. Lat. oversættelse	- 33 Gröterud.
3 R. G. Engelsk stil	- 34 Hofgaard.
2 L. G. Mathem. skr.	- 32 Petersen.
1 L. G. 2. Mathem	- 16 Færden.
1 R. G. Naturfære skr.	- 23 Johannesen.
5 M. c. 1. Fransk	- 17 K. Nicolaysen.
4 M. a. 1. Latin	- 20 Ræder.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3 $\frac{3}{4}$ 4 2 et. Ræder.

2 R. G. 1. Naturh. og geografi nr.	35 Höyer.
2 R. G. 2. Religion	- 32 Pederson.
1 R. G. 2. Naturlære	- 24 Johannesen.
5 M. a. 1. Religion	- 18 Hansteen.
5 M. b. 1. Historie	- 22 Odland.
5 M. b. 2. Norsk	- 23 Norby.
5 M. c. 2. Fransk	- 17 K. Nicolaysen.
4 M. a. 2. Latin	- 20 Ræder.
4 M. b. 2. Matematik	- 21 Hall.
4 M. c. 1. Naturhistorie	- 19 Jacobsen.
4 M. c. 2. Engelsk	- 17 Lyche.

Tirsdag 28de juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8¹/₄—9 { 3 et. V. Aubert.
 { 2 et. Hermanstorff.

3 R. G.	Naturlære skr. nr. 34	Lyche.
2 R. G.	do.	- 35 Hermanstorff.
6 M. 1.	Norsk	- 30 V. Aubert (censor Brock).
6 M. 2.	Mathematik	- 29 Höyer (censor Nærup).
6 M. 6.	Historie	- 37 Norby (censor Söraas).
5 M. a. 1.	Latin	- 18 Brekke.
5 M. b. 2.	Historie	- 23 Odland.
5 M. c. 1.	Tysk	- 17 E. Nicolaysen.
4 M. b. L.	Latin	- 21 Ræder.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3³/₄—4 { 3 et. Johannesen.
 { 2 et. Christensen.

1 L. G.	Religion	nr. 31	Brun.
1 R. G. 1.	Naturlære	- 37	Johannesen.
1 R. G. 2.	Historie	- 35	Grønvold.
6 M. 7.	do.	- 28	Christensen (censor Söraas).
6 M. 8.	Norsk	- 29	A. Aubert (censor Brock).
5 M. a. 1.	Naturfag	- 18	Jacobsen.
5 M. b. 1.	Norsk	- 23	Norby.
5 M. c. 2.	Engelsk	- 17	Lyche.
4 M. a.	Naturh.	- 24	Höyer.
4 M. b. 1.	Historie	- 20	Odland.
4 M. b. E.	Engelsk	- 21	Brekke.
4 M. c. 2.	Mathem.	- 19	Hall.

Onsdag 29de juni.

Formiddag.

Inspektionkl. 8 $\frac{3}{4}$ - 9	}	3 et. Dahl.
		2 et. Norby.
		1 et. Neuberth.

3 L. G. 1.	Fransk	nr. 36	Brekke.
3 R. G. 1.	Religion	- 34	Odland.
3 R. G. 2.	Oldnorsk	- 24	V. Aubert,
2 L. G. 1.	Græsk	- 32	Grøterud.
2 L. G. 2.	Fransk	- 35	Voss.
1 L. G.	Latinsk stil	- 31	Christensen.
1 R. G. 1.	Mathematik	- 37	Holst.
6 M. 3.	do.	- 30	Høyer (censor Nærup).
6 M. 5.	Latin	- 29	Dahl (censor Bruenech).
6 M. 6.	Geografi	- 28	Norby (censor H. Larsen).
5 M. a.	Mathem. skr.	- 18	Jacobsen.
5 M. b.	do.	- 23	Hall.
5 M. c.	do.	- 17	Færden.
4 M. a.	do.	- 20	Lyche.
4 M. b.	do.	- 21	Olsvig.
4 M. c.	do.	- 19	Wang.
2 M. a. 1.	Historie	- 12	Neuberth.
2 M. b. 2.	Tysk	- 11	Børke.
2 M. c. 1.	Historie	- 10	Olsen.
1 M. b. 1.	do.	- 8	Ingebrigtsen.

Onsdag 29de juni.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3 $\frac{3}{4}$ - 4 { 2 et. Pederson.
1 et. Ingebrigtsen.

3 I. G. 2.	Religion	nr. 33	Brun.
2 R. G. 1.	do.	- 23	Pederson.
2 R. G. 2.	Naturlære	- 24	Færden.
6 M. 7.	Geografi	- 19	Höyer (censor H. Larsen).
5 M. a. 1.	Norsk	- 17	Norby.
5 M. a. 2.	Mathematik	- 18	Johannesen.
4 M. b. 1.	do.	- 20	Hall.
4 M. b. 2.	Geografi	- 21	Odland.
2 M. a. 2.	Historie	- 12	Neuberth.
2 M. b. 1.	Religion	- 11	Jacobsen.
2 M. c. 2.	Historie	- 10	Olsen.
1 M. b. 2.	do.	- 8	Ingebrigtsen.

Torsdag 30te juni.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 ³ / ₄ —9	}	3 et. V. Aubert.
		2 et. Hall.
		1 et. Olsvig.

3 L. G. 2.	Mathematik nr. 35	Holst.
3 R. G. 1.	Fransk	- 34 K. Nicolaysen.
3 R. G. 2.	Historie	- 36 Schjöth.
2 L. G. 2.	Græsk	- 32 Grøterud.
1 R. G. 2.	Engelsk	- 37 E. Nicolaysen.
6 M. 1.	Geografi	- 29 Høyer (censor H. Larsen).
6 M. 2.	Fransk	- 37 Hermanstorff (censor Torgersen).
6 M. 3.	Norsk	- 30 V. Aubert (censor Brock).
6 M. 4.	Mathematik	- 23 Hall (censor Nærup).
6 M. 6.	Tysk	- 19 Lyche (censor Bratt).
6 M. 8.	Religion	- 28 Odland (censor Eliassen).
5 M. a. 2.	Latin	- 18 Brekke.
5 M. c. 1.	Historie	- 17 Christensen.
4 M. a. 1.	Religion	- 20 Fredriksen.
4 M. b. 1.	Norsk	- 21 Olsvig.
3 M. b. 1.	Historie	- 7 Olsen.
2 M. a. 1.	Tysk	- 12 Ingebrigtsen.
2 M. c.	Naturhistorie	- 10 Jacobsen.
1 M. a. 2.	Tysk	- 15 Børke.

Torsdag 30te juni.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3 ¹ / ₄ - 4	4	}	3 et. Færden.
			2 et. Olsen.
			1 et. Ingebrigtsen.

3	L. G. 1.	Religion	nr. 30	Brun.
2	L. G. 1.	Mathematik	- 32	Høyer.
2	R. G. 1.	Naturlære	- 35	Færden.
5	M. b.	Naturfag	- 23	Johannesen.
5	M. c. 2.	Historie	- 17	Christensen.
4	M. a. 2.	Religion	- 20	Fredriksen.
4	M. b. 2.	Norsk	- 21	Olsvig.
4	M. c. 1.	Tysk	- 19	Lyche.
3	M. a. 1.	Historie	- 9	Odland.
3	M. a. 2.	Regning	- 14	Ringi.
3	M. b. 2.	Historie	- 7	Olsen.
3	M. c. 1.	Norsk	- 16	V. Aubert.
3	M. c. 2.	Religion	- 10	Hansen.
2	M. a. 2.	Tysk	- 12	Ingebrigtsen.
2	M. b.	Naturhistorie	- 11	Jacobsen.
1	M. a. 1.	Historie	- 15	Neuberth.
1	M. b. 2.	Religion	- 8	Schollert.
1	M. c.	Historie	- 13	Gulbrandson.
			- 12	
			- 10	
			- 10	

Fredag 1ste juli.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 $\frac{1}{4}$ —9 $\left\{ \begin{array}{l} 3 \text{ et. Holst.} \\ 2 \text{ et. Brekke.} \\ 1 \text{ et. Børke.} \end{array} \right.$

3 L. G. 1.	Mathematik nr. 33	Holst.
3 L. G. 2.	Fransk	- 36 Brekke.
3 R. G. 1.	Naturfag	- 24 Hoyer.
3 R. G. 2.	Engelsk	- 34 E. Nicolaysen.
2 R. G. 2.	Historic	- 35 Grönvold.
1 L. G. 1.	Græsk	- 31 Hofgaard.
1 R. G. 1.	Religion	- 37 Pederson.
6 M. 1.	Tysk	- 30 Voss (censor Bratt).
6 M. 2.	Historic	- 23 Odland (censor Söraas).
6 M. 5.	Mathematik	- 29 Hall (censor Nærup).
6 M. 6.	Religion	- 21 Pederson (censor Eliassen).
6 M. 7.	Norsk	- 28 A. Aubert (censor Brock).
5 M. c. 1.	Engelsk	- 17 Lyche.
4 M. a. 1.	Geografi	- 20 Christensen.
4 M. c.	Historie	- 19 Norby.
3 M. a. 1.	kl. 11 Religion	- 9 Schollert.
3 M. b. 1.	Geografi	- 7 Olsen.
3 M. c. 1.	Regning	- 16 Neuberth.
2 M. a.	Naturhistorie	- 12 Jacobsen.
2 M. c. 1.	Norsk	- 10 Fredriksen.
1 M. a. 2.	do.	- 15 Børke.

Fredag 1ste juli.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3^{3/4}-4 { 2 et. Christenson.
1 et. Olsen.

2 L. G. 2.	Religion	nr. 17 Brun.
1 L. G. 2.	Græsk	- 19 Hofgaard.
5 M. a. 2.	Norsk	- 18 Norby.
5 M. b.	Mathematik	- 23 Johannesen.
5 M. c. 2.	Engelsk	- 17 E. Nicolaysen.
4 M. a. 2.	Geografi	- 20 Christensen.
4 M. b. 1.	do.	- 21 Odland.
3 M. a. 2.	Religion	- 9 Schollert.
3 M. b. 2.	Geografi	- 7 Olsen.
3 M. c. 2.	Regning	- 16 Neuberth.
2 M. b.	Historie	- 11 Jacobsen.
2 M. c. 2.	Norsk	- 10 Fredriksen.
1 M. a. 1.	do.	- 15 Børke.

Lørdag 2den juli.

Formiddag.

Inspektion kl 8 $\frac{1}{2}$ —9	}	3 et. Schjøth.
		2 et. V. Aubert.
		1 et. Børke.

3 L. G. 1.	Historie	nr. 33	Schjøth.
3 L. G. 2.	Oldnorsk	- 22	V. Aubert.
3 R. G. 2.	Naturfag	- 34	Höyer.
2 R. G. 1.	Mathematik	- 36	Holst.
1 L. G. 1.	do.	- 31	Færden.
1 R. G. 2.	Religion	- 37	Pederson.
6 M. 1.	Historie	- 29	Odland (censor Söraas).
6 M. 3.	Tysk	- 30	Voss (censor Bratt).
6 M. 4.	Fransk	- 28	Brekke (censor Torgersen).
5 M. b. E.	Engelsk	- 23	Ingebrigtsen.
5 M. b. L.	Latin	- 18	Hermanstorff.
5 M. c. 1.	Geografi	- 17	Christensen.
4 M. a. 1.	Mathem.	- 29	Hall.
4 M. c.	Geografi	- 19	Norby.
3 M. a. 1. kl. 9.	} Naturhistorie nr. 9	9	Jacobsen.
3 M. a. 2. kl. 11.			
3 M. b. 1.	Norsk	- 7	Olsvig.
3 M. C.	Naturhistorie	- 16	Johannesen.
2 M. b. 2.	Norsk	- 11	Børke.
2 M. c. 1.	Tysk	- 16	Fredriksen.
1 M. a. 1.	Geografi	- 15	Olsen.
1 M. c.	Religion	- 13	Spjeldnæs.

Lørdag den 2den juli.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3³/₄—4 { 3 et. Dahl.
2 et. Jacobsen.
1 et. Olsen.

2 L. G. 1.	Latin	nr. 32 Dahl.
6 M. 5.	Naturfag	- 24 Jacobsen (censor Friis).
6 M. 7.	Engelsk	- 29 E. Nicolaysen (censor Schram).
6 M. 8.	Historie	- 28 Christensen (censor Söraas).
5 M. a. 1.	Mathematik	- 18 Johannesen.
5 M. a. 2.	Fransk	- 19 Brekke.
5 M. c. 2.	Norsk	- 17 Ingebrigtsen.
4 M. b. 2.	Historie	- 21 Odland.
3 M. b. 2.	Norsk	- 7 Olsvig.
2 M. a. 1.	Religion	- 12 Spjeldnæs.
2 M. b. 1.	Norsk	- 11 Börke
2 M. c. 2.	Tysk	- 10 Fredriksen.
1 M. a. 2.	Geografi	- 15 Olsen.
1 M. b.	Tysk	- 8 Schollert.

Mandag 4de juli.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 $\frac{1}{4}$ —9	}	3 et. Grönvold.
		2 et. Hermanstorff.
		1 et. Ingebrigtsen.

3 L. G. 1.	Oldnorsk	nr. 33	V. Aubert.
3 L. G. 2.	Latin	- 36	Dahl.
3 R. G. 1.	Historie	- 32	Schjöth.
3 B. G. 2.	Mathem.	- 34	Johannesson.
2 R. G. 2.	de.	- 20	Holst
1 R. G. 1.	Historie	- 37	Grönvold.
1 L. G. 2.	Latin	- 31	Christensen.
6 M. 2.	Geografi	- 21	Höyer (censor H. Larsen).
6 M. 3.	Latin	- 30	Hofgaard (censor Bruenech).
6 M. 4.	Religion	- 29	Pederson (censor Eliassen).
6 M. 5.	Fransk	- 37	Brekke (censor Torgersen).
6 M. 7.	Tysk	- 28	E. Nicolaysen (censor Bratt).
6 M. 8.	Naturfag	- 24	Jacobsen (censor Friis).
5 M. a. 1.	Geografi	- 18	Olsen.
5 M. b. 1.	Fransk	- 23	Hermanstorff.
5 M. c. 2.	Naturfag	- 16	Færden.
4 M. c. 1.	Engelsk	- 19	Lyche.
3 M. a. 2.	Geografi	- 9	Odland.
3 M. b. 1.	Tysk	- 7	Olsvig.
2 M. a. 2.	Norsk	- 12	Ingebrigtsen.
2 M. b. 1.	Tysk	- 11	Börke.
1 M. b. 1 kl. 11	Norsk	- 8	Schollert.
1 M. c.	Tysk	- 13	Fredriksen.

Mandag 4de juli.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3^{3/4} - 4 { 2 et. K. Nicolaysen.
1 et. Schollert.

2 L. G. 2.	Latin	nr. 19 Dahl.
1 L. G. 1.	Fransk	- 17 K. Nicolaysen.
5 M. a. 2.	Geografi	- 18 Olsen.
5 M. b. 2.	Fransk	- 23 Hermanstorff.
5 M. c. 1.	Mathem.	- 22 Hall.
4 M. a. 2.	Historie	- 20 Christensen.
4 M. b.	Religion	- 21 Odland.
4 M. c. 2.	Tysk	- 20 Lyche.
3 M. b. 2.	do.	- 7 Olsvig.
3 M. c. 1.	Geografi	- 9 A. Aubert.
3 M. c. 2.	Norsk	- 16 V. Aubert.
2 M. a. 1.	do	- 12 Ingebrigtsen.
2 M. b. 2.	Religion	- 11 Jacobsen.
2 M. c. 1.	do.	- 10 Fredriksen.
1 M. a. 2.	Historie	- 15 Neubertth.
1 M. b. 2.	Norsk	- 8 Schollert.

Tirsdag 5te juli.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 $\frac{1}{2}$ -9	{	3 et. Holst.
		2 et. Norby.
		1 et. Spjeldnæs.

3 L. G. 2.	Græsk	nr. 33 Aars.
3 R. G. 1.	Engelsk	- 34 E. Nicolaysen.
3 R. G. 2.	Religion	- 36 Odland.
2 L. G. 1.	Historie	- 32 Schjøth.
2 R. G. 1.	do.	- 35 Grønvold.
2 R. G. 2.	Fransk	- 31 K. Nicolaysen.
1 R. G. 1.	Fransk	- 37 Storm.
1 R. G. 2.	Geografi	- 19 Holst.
6 M. 2.	Tysk	- 30 Voss (censor Bratt).
6 M. 3.	Geografi	- 24 Hoyer (censor H. Larsen)
6 M. 4.	Latin	- 29 Dahl (censor Bruenech).
6 M. 5.	Norsk	- 28 V. Aubert (censor Brock).
6 M. 6.	Fransk	- 37 Brekke (censor Torgersen).
5 M. a. 2.	Historie	- 18 Oisen.
5 M. b.	Geografi	- 23 Norby.
5 M. c. 1.	Religion	- 17 Pederson.
3 M. a.	Norsk	- 9 Christensen.
3 M. b. 1. kl. 9.	} Naturhistorie nr. 7 Jacobsen.	
3 M. b. 2. kl. 11.		
3 M. c. 2.	Geografi	- 16 A. Aubert.
2 M. a. 2.	Religion	- 12 Spjeldnæs.
2 M. c. 2.	do.	- 10 Fredriksen.
1 M. b. 2.	Geografi	- 8 Ingebrigtsen.
1 M. c.	do.	- 13 Børke.

Tirsdag 5te juli.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3 $\frac{3}{4}$ -4	}	3 et. Lyche.
		2 et. Pederson.
		1 et. Neuberth.

2 L. G. 2.	Oldnorsk	nr. 32	V. Aubert.
1 L. G. 2.	Fransk	- 31	K. Nicolaysen.
6 M. S.	Fransk	- 28	Lyche (censor Torgerson).
5 M. a. 1.	Fransk	- 18	Brekke.
5 M. c. 2.	Religion	- 17	Pederson.
4 M. a. 1.	Norsk	- 20	Ingebrigtsen
4 M. a. 2.	Mathematik	- 23	Hall.
4 M. b.	Naturhistorie	- 21	Johannesen.
4 M. c.	Norsk	- 19	Norby.
3 M. a. 2.	Historie	- 9	Odland.
3 M. c. 1.	Religion	- 16	Hausen
2 M. a. 1.	Geografi	- 12	N. uberth.
2 M. c. 1.	do	- 10	Olsen
1 M. a.	Religion	- 15	Jacobsen.
1 M. b. 1.	Religion	- 8	Schollert.

Onsdag 6te juli.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 ³ / ₄ 9	}	3 et. Dahl.
		2 et. K. Nicolaysen.
		1 et. Fredriksen.

3 L. G. 1.	Latin	nr. 33 Dahl.
3 R. G. 1.	Geografi	- 34 Johannesen.
3 R. G. 2.	Fransk	- 20 K. Nicolaysen.
2 L. G. 1.	do.	- 32 Voss.
2 L. G. 2.	Mathematik	- 21 Höyer.
2 R. G. 2.	Engelsk	- 35 Brekke.
1 L. G. 1.	Historie	- 31 Grönvold.
1 R. G. 1.	Geografi	- 19 Holst.
1 R. G. 2.	Fransk	- 37 Storm.
6 M. 1.	Latin	- 30 Hofgaard (censor Bruenech).
6 M. 4.	Tysk	- 29 Lyche (censor Bratt).
6 M. 6.	Norsk	- 28 V. Aubert (censor Brock).
6 M. 7.	Religion	- 23 Odland (censor Eliassen).
5 M. a. 1.	Tysk	- 18 Norby.
5 M. c. 1.	Naturfag	- 17 Færden.
3 M. a.	Tysk	- 8 Christensen.
2 M. a. 2.	Geografi	- 12 Neuberth.
2 M. b.	do.	- 11 Jacobsen.
2 M. c. 2.	do.	- 10 Olsen.
1 M. a. 1.	Tysk	- 15 Börke.
1 M. b. 1.	Geografi	- 8 Ingebrigtsen.
1 M. c.	Norsk	- 13 Fredriksen.
3 F. a.	Norsk, religion	- 6 Aug. Holstad.
3 F. b.	do.	- 5 Gulbrandsen.
2 F. a.	do.	- 2 G. Magelsen.
2 F. b.	do.	- 4 Schollert.
1 F. a.	Norsk	- 1 Agn. Holstad.
1 F. b.	do.	- 3 Hansen.

Onsdag 6te juli.

Eftermiddag.

 Inspektion kl. 3³/₄—4. } 2 et. Ingebrigtsen.
 } 1 et. Neuberth.

2 R. G. 1.	Fransk	nr. 16	K. Nicolaysen.
5 M. a. 2.	Tysk	- 18	Norby.
5 M. b.	Religion	- 23	Odland.
5 M. c. 2.	Geografi	- 17	Christensen.
4 M. a. 1.	Tysk	- 20	Lyche.
4 M. a. 2.	Norsk	- 21	Ingebrigtsen.
4 M. c. 1.	Mathem.	- 16	Hall
4 M. c. 2.	Naturh.	- 19	Jacobsen.
3 M. b. 1.	Religion	- 7	Schollert.
3 M. b. 2.	Regning	- 9	Neuberth.
3 M. c. 1.	Historie	- 12	Olsen.
3 M. c. 2.	Tysk	- 11	V. Aubert.

Torsdag 7de juli.

Formiddag.

Inspektion kl. 8 ³ / ₄ —9	{	3 et. Hall.
		2 et. Olsen.
		1 et. Ringi.

3 L. G. 1.	Græsk	nr. 33 Aars.
3 L. G. 2.	Historie	- 18 Schjöth.
3 R. G. 1.	Oldnorsk	- 34 V. Aubert.
3 R. G. 2.	Geografi	- 17 Johannesen.
2 R. G. 2.	Naturh. og geografi	nr. 35 Höyer.
1 L. G. 1.	Latin	nr. 31 Christensen.
1 R. G. 1.	Engelsk	- 37 E. Nicolaysen.
1 R. G. 2.	Mathem.	- 16 Holst.
6 M. 2.	Latin	- 30 Hofgaard (censor Bruenech).
6 M. 3.	Religion	- 29 Odland (censor Eliassen).
6 M. 6.	Engelsk	- 23 Lyche (censor Schram).
6 M. 7.	Naturfag	- 24 Jacobsen (censor Friis).
6 M. 8.	Mathematik	- 28 Hall (censor Nærup).
5 M. a. 1.	Historie	- 20 Olsen.
5 M. b. 1.	Tysk	- 21 Grøterud.
5 M. c. 1.	Norsk	- 19 Ingebrigtsen.
4 M. b. 2.	Tysk	- 12 Fredriksen.
3 M. a. 1.	Regning	- 9 Ringi.
3 M. b. 1.	do.	- 10 Neuberth.
3 F. a.	Historie, geografi, regning	nr. 6 Aug. Holstad.
3 F. b.	Historie, geografi, regning	- 5 Gulbrandsen.
2 F. a.	Geografi, regning	- 2 G. Magelsen.
2 F. b.	Geografi, regning	- 4 Schollert og Neuberth.
1 F. a.	Religion, regning	- 1 Agn. Holstad.
1 F. b.	Religion, regning	- 3 Hansen.

Torsdag 7de juli.

Eftermiddag.

Inspektion kl. 3 $\frac{3}{4}$ —4

{	3 et. Brun.
	2 et. Grøterud.
	1 et. Schollert.

2 L. G. 1.	Religion	nr. 30	Brun.
2 L. G. 2.	Historie	- 32	Schjøth.
2 R. G. 1.	Engelsk	- 35	Brekke.
1 L. G. 2.	Historie	- 31	Grønvold.
6 M. 5.	Geografi	- 29	Norby (censor H. Larsen).
5 M. a. 2.	Naturfag	- 24	Jacobsen.
5 M. b. 2.	Tysk	- 23	Grøterud.
5 M. c. 2.	Mathematik	- 17	Hall.
4 M. a. 1.	Historie	- 20	Christensen.
4 M. a. 2.	Tysk	- 22	Lyche.
4 M. b. 1.	Tysk	- 21	Fredriksen.
4 M. c.	Religion	- 19	Odland.
3 M. b. 2.	Religion	- 7	Schollert.
3 M. c. 1.	Tysk	- 16	V. Aubert.
3 M. c. 2.	Historie	- 12	Olsen.

Udlevering af karaktersedlerne foregaar for forberedelses-
klasserne samt 1ste og 2den middelklasse torsdag den 7de
juli kl. 12, for de øvrige klasser ved skolens aarsfest, som
holdes lørdag den 9de juli kl. 12 i gymnastiksalen.

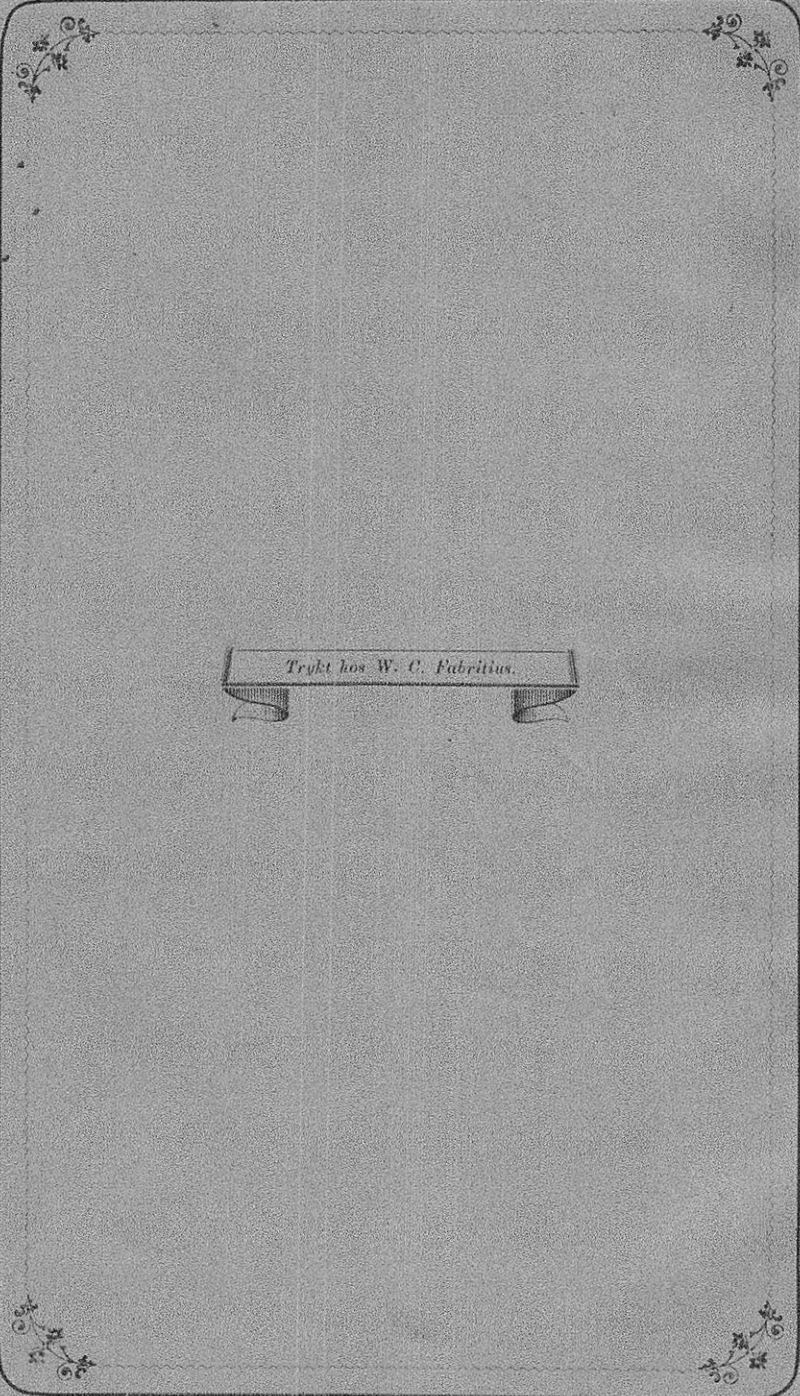
Til at være tilstede ved disse leiligheder samt til at over-
være examens mundtlige del indbydes herved disciplenes for-
ældre og verger samt enhver anden, hvem skolens gjerning
maatte interessere.

Ferierne varer til Mandag den 22de august kl.
12 formiddag.

De til 1ste forberedelsesklasse indmeldte disciple møder
torsdag den 1ste september kl. 10. De øvrige nye
disciple møder til optagelsesprøve mandag den 22de
august kl. 8 formiddag.

Kristiania den 30te mai 1881.

J. Aars. P. Voss. S. W. Hofgaard

Trukt hos W. C. Fabritius.